

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ

የቋንቋዎች ጥናት ተቋም

የኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነ ጽሁፍ ክፍል ትምህርት

ድህረ ምረቃ መርሐ ግብር

በመቀሌ ከተማ በሚገኙ በሶስት ክፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ

የመንግስት ትምህርት ቤቶች የዘጠነኛ ክፍል የቃላት

ትምህርት አተገባበር ፍተሻ

በ

ብሩክታዊት ተስፋይ

ሰኔ 2001 ዓ.ም.

አዲስ አበባ

በመቀሌ ከተማ በሚገኙ በሶስት ክፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ
የመንግስት ትምህርት ቤቶች የዘጠነኛ ክፍል የቃላት
ትምህርት አተገባበር ፍተሻ

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ

የቋንቋዎች ጥናት ተቋም

የኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነ ጽሁፍ ክፍል ትምህርት

ድህረ ምረቃ መርሐ ግብር

በቋንቋዎች ጥናት ተቋም

አማርኛን በማስተማር (TeAM) ኤም. ኤ. ዲግሪ

በከፊል ማሟያነት የተሰናዳ

በ

ብሩክታዊት ተስፋይ

ሰኔ 2001 ዓ.ም

አዲስ አበባ

በመቀሌ ከተማ በሚገኙ በሶስት ሁለተኛ ደረጃ የመንግስት ትምህርት ቤቶች የዘጠነኛ ክፍል የቃላት ትምህርት አተገባበር ፍተሻ

በ

ብሩክታዊት ተስፋይ

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ

የቋንቋዎች ጥናት ተቋም

የኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነ ጽሑፍ ክፍል ትምህርት

የድህረ ምረቃ መርሃ ግብር

የፈተና ቦርድ አባላት ማረጋገጫ

ቶ/ር ሮሻ ገብረ

አማካሪ

ዶ/ር. ሚካኤል ገብረ

የውስጥ ፈታኝ

[Handwritten Signature]

ፊርማ

[Handwritten Signature]

ፊርማ

ምስጋና

በመጀመሪያ ከምንም እና ከማንም በላይ ትምህርቴን ጀምሮ በሰላም እንድጨርስ ለረዳኝ እምላኬ ምስጋና ይድረሰው። ጥናቴ ተጀምሮ እስኪያበቃ ድረስ የጥናቴን ረቂቅ በማንበብ እና ቅርፅ በማስያዝ ድጋፋቸው ላልተለየኝ ለዶ/ር ሮኒ ማየር ልባዊ ምስጋናዬ አቀርባለሁ።

ጥናቴን ለማካሄድም በቂ ትብብር ላደረጉልኝ ለአይደር፣ ለወልደ ንጉስ እና ለፍሬ አብዮት ሁለተኛ ከፍተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ርዕስ መምህራን እና መምህራን እንዲሁም ለተማሪዎች ምስጋናዬ ከቃል በላይ ነው። ትምህርቴን በምክታተልበት ጊዜ በአካል፣ በሞራል እና በገንዘብ ከጎኔ ባለመለየት ላስተማረኝ ለባለቤቴ አቶ ሰይፉ አበበ ከልብ የመነጨ ምስጋናዬ ይድረሰው። እንደዚሁም ገንቢ ሃሳባቸውን በመስጠትና ገንዘባቸውንም ጭምር በማበርከት ትምህርቴ እስኪያልቅ ድረስ ለረዳኝ ቤተሰቦቼ ለተስፋይ ግርማይ፣ ለደሃብ ኃይሌ፣ ለአያሩስ ተስፋይ፣ ለመድሃኔ ተስፋይ እና ለሲኖዶስ ተስፋይ ከፍተኛ ምስጋናዬን አቀርባለሁ።

ሁለት አመት ሙሉ አብረን ስንማር ትምህርቴ ለሚጠይቃቸው ስራዎች አስፈላጊውን ማቴርያል በመጠቀምና አስተያየታቸውን በመለገስ ከጎኔ ለነበሩ ለአቶ ጌታቸውና ለራሄል ወርቁ ላመሰግናቸው እወዳለሁ። በመጨረሻም ጽሁፊን በኮምፒተር በመጻፍ፣ ስህተቶችን ለቅመው በማስተካከል የረዳኝ ወ/ሮ ትዕግስት መላኬ እና አያሩሳሌም ሰሙንጉስ ከልብ አመሠግናለሁ።

አጠቃሎ

የቃላት ትምህርት በቋንቋ ትምህርት ሂደት ውስጥ መሠረታዊ ጉዳይ ነው። የዚህ ጥናት ዋና አላማም የአማርኛ የቃላት ትምህርት አተገባበር በመቀሌ በሚገኙ ሶስት የመንግስት ትምህርት ቤቶች ምን እንደሚመስል በመፈተሽ ጠንካራ ጎኖች የሚጠናከሩበትና ደካማ ጎኖች የሚሻሻሉበትን የመፍትሔ ሃሳቦች መጠቀም ነው። ለዚህም ይረዳ ዘንድ የክፍል ውስጥ ምልክታ፣ መቅረፅ ምስል፣ የክፍል ውስጥ መከታተያ ቅፅ፣ የመማሪያ ማስተማሪያ መሣሪያዎች ፍተሻ፣ በመምህራን እና በተማሪዎች የሚሞሉ የፅሁፍ መጠይቆች በመረጃ መሰብሰቢያነት ጥቅም ላይ ውለዋል።

ክልል አንድ በአመቺ ናሙናነት ሲመረጥ በክልሉ የሚገኙት ሶስት የመንግስት ክፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች በነሲብ እጣ ናሙና ተመርጠዋል። በሶስቱ ትምህርት ቤቶች የሚገኙ መምህራን አስራ ሁለት ናቸው። ከእነዚህ ውስጥ ስምንቱ መምህራን ብቻ ለጥናቱ ትብብር ሲያደርጉ በእነዚህ መምህራን በጎ ፍቃድ መሠረት አመቺ የምልክታ ጊዜ በመፍጠር ስራውን ለማካሄድ ተችሏል። በነሲብ እጣ ናሙና የተመረጡ ሁለት መቶ ተማሪዎች እና ስምንቱ የአማርኛ መምህራን የፅሁፍ መጠይቁን እንዲሞሉ ተደርገዋል። ከዚህ ሌላ የዘጠነኛ ክፍል መርሃ ትምህርት፣ የመምህሩ መምሪያ እና የተማሪው መፅሃፍ ከቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች አንፃር ፍተሻ ተካሂዶባቸዋል።

ከእነዚህ ሶስቱ መረጃ መሰብሰቢያዎች የተሰበሰበው መረጃ ትንተና ከተካሄደበት በኋላ ከጥናቱ ውጤት ማየት እንደታቻለው መምህራን ለክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አተገባበር ሂደት የተለመዱትን የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች ማለትም ቃላትን በዓረፍተ ነገር፣ በምንባብ፣ በገለፃ፣ በተመሳሳይ እና በተቃርኖ፣ በአዛምድ መልክ እንደሚያስተምሩ ተደርሶበታል። ከዚህ ውጭ የሆኑት የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎችም መኖራቸውን በመምህራን ዘንድ ግንዛቤው እንደሌለ የጥናቱ ውጤት ይጠቁማል።

በመጨረሻም በቃላት መማር ማስተማር ሂደት ውስጥ የሚታዩትን ጉልህ ችግሮች ተለይተው ትንተና ከተካሄደባቸው በኋላ ለቀጣዩ በዚህ ክህሎት ዘርፍ የማሻሻል ስራ ውስጥ መወሰድ ስለሚገባቸው የመፍትሔ እርምጃዎች ጠቆም ለማድረግ ተሞክሯል።

ማውጫ

ርዕስ

ገጽ

ምዕራፍ አንድ

መግቢያ

1.1 የጥናቱ ዳራ	1
1.2 የጥናቱ አላማ	3
1.3 የጥናቱ ጠቀሜታ	4
1.4 የጥናቱ ወሰን	4

ምዕራፍ ሁለት

ክለሳ ድርሳን

2.1 የቃላት ምንነት	5
2.2 የቃላት ትምህርት አስፈላጊነት	6
2.3 ተማሪዎች ሊማሯቸው የሚገቡ የቃላት ትምህርት ይዘቶች	7
2.4 የቃላት እውቀት	14
2.5 የቃላት ትምህርት ማስተማሪያ መርሆዎች	15
2.6 የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች	18
2.7 የቃላትን ትምህርት የሚያደናቅፉ ሁኔታዎች	28
2.8 የመማሪያ ማስተማሪያ መሣሪያዎች ለቃላት ትምህርት አተገባበር ያላቸው ሚና	30
2.9 ሃገራችን ውስጥ የተሰሩ የተዛማጅ ጥናቶች ቅኝት	31

ምዕራፍ ሶስት

የአጠናን ዘዴ

3.1 የናሙና አመራረጥ	34
3.2 የመረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያዎች	36
3.3 የመረጃዎች አተናተን	37

ምዕራፍ አራት

የመረጃ ትንተና እና የጥናቱ ውጤት	39
-----------------------------	----

ምዕራፍ አምስት

ማጠቃለያና የመፍትሔ ሃሳብ	60
ዋቢ ምንጮች	64
ሙዳዩ ቃላት	69
አባሪዎች	70

የሠንጠረዥ ማውጫ

የሠንጠረዥ ቁጥር	አርዕስት	ገጽ
1.	የቃላት ትምህርት ይዘቶች እና የማስተማሪያ ዘዴዎች በተመለከተ በመርሃ ትምህርቱ የተካተቱ ጠቋሚ ነጥቦች -----	39
2.	ስለ ቃላት ትምህርት ማስተማሪያ ዘዴዎች በመምህሩ መምሪያ ላይ የተካተቱ ጠቋሚ ነጥቦች -----	42
3.	ስለ ቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች በተማሪው መፅሃፍ ውስጥ የተካተቱ ጠቋሚ ነጥቦች -----	45
4.	የቃላት ማስተማሪያ መርሆዎች ስለመተግበራቸው ከምልክታ ቅፅ የተገኘ መረጃ -----	47
5.	የቃላት ማስተማሪያ መርሆዎች ስለመተግበራቸው ከመምህራን የተገኘ ምላሽ ----	48
6.	በዕቅድ፣ ያለ ዕቅድ፣ በአካል እንቅስቃሴ፣ በስዕል፣ በቋንቋ አልባ በተቃርኖና በተመሳሳሎ ቃላትን ማስተማር ዘዴ ከምልክታ የተገኘ ምላሽ -----	48
7.	በዕቅድ፣ ያለዕቅድ፣ በአካል እንቅስቃሴ፣ በስዕል፣ በቋንቋ አልባና በተቃርኖ ስለ ማስተማራቸው የመምህራን ምላሽ -----	49
8.	በዕቅድ፣ ያለ ዕቅድ፣ በአካል እንቅስቃሴ፣ በስዕል፣ በተቃርኖ እና በተመሳሳሎ ስለ መማራቸው የተማሪዎች ምላሽ -----	50
9.	በትርጉም፣ በፅሁፍ ጭብጥ፣ በብያኔ፣ ከቋንቋ ክሂል ጋር በማቀናጀት፣ በገለጻ፣ በምንባብ ቃላትን ስለማስተማር የምልክታ ቅፅ ምላሽ -----	51
10.	በገለጻ፣ በፅሁፍ ጭብጥ፣ በምንባብ፣ በብያኔ፣ በመዝገበ ቃላት ስለማስተማራቸው የመምህራን ምላሽ -----	52
11.	በገለጻ፣ በተለያዩ አውዶች፣ በብያኔ፣ በመዝገበ ቃላት፣ በምንባብ ስለመማራቸው የተማሪዎች ምላሽ -----	53
12.	የመማሪያ ማስተማሪዎችን በተመለከተ ከምልክታ ቅፅ የተገኘ መረጃ -----	55
13.	የመማሪያ ማስተማሪያ መሣሪያዎችን ስለመጠቀም የመምህራን ምላሽ -----	55
14.	የመማሪያ ማስተማሪያ መሣሪያዎችን ስለመጠቀም የተማሪዎችን ምላሽ -----	56

የአባሪዎች ዝርዝር

የአባሪዎች መለያ	አርዕስት	ገፅ
አባሪ 1	የቃላት መማር ማስተማር ክንውን የምልክታ ማረጋገጫ ቅፅ	70
አባሪ 2	ለመምህራን የተዘጋጀ የፅሁፍ መጠይቅ	71
አባሪ 3	ለተማሪዎች የተዘጋጀ የፅሁፍ መጠይቅ	74
አባሪ 4	የክፍል ውስጥ ተከታታይ ድርጊት መመዘገቢያ ቅፅ	76

ምዕራፍ አንድ

መግቢያ

1.1 የጥናቱ ዳራ

በ1980ዎቹ አመታት ላይ የቃላት ትምህርት የማስተማር ሂደት የበላይነት የተቀዳጀባቸው ከመሆናቸው ባሻገር ቃላት እንደ ቋንቋ ክህሎትና ተግባቦታዊ አላማ ግብ መምቻ መሳሪያ ተደርገው የታዩበት የለውጥ አመታት ነበሩ። ምሁራን በእነዚህ አመታት የቃላትን ሁለንተናዊ ገፅታ ከመተንተናቸው በላይ አሳታፊ የሆኑ የቃላትን የማስተማር ዘዴ በቃላት ትምህርት ሂደት ውስጥ ለማካተት ሞክረዋል። ከ1970ዎቹ በፊት ቃላት በቋንቋ ትምህርቱ ውስጥ ራሳቸውን የቻሉ ተደርገው አይታዩም ነበር። የቋንቋ ትምህርት የታላሚውን ቋንቋ መዋቅር በማወቅ ላይ ትኩረት ያደረገ ሲሆን በወቅቱ ይቀርቡ የነበሩትን ቃላት የቋንቋ መዋቅር ለማስተማር አላማ ሲባል የሚቀርቡ ናቸው (Carter and McCarthy 1988: 4, Lewis 1993: 115)። ይህ ሁኔታ ግን ከነዚህ አመታት በኋላ ሲዘልቅ አልቻለም። በእርግጥ ከነዚህ አመታት በኋላም ቃላትን ሰዋስውን ከማስተማር ጠቀሜታ አንፃር የሚመለከቱ አልታጡም። Bustonel (1994: 8) እንዳስቀመጠው ቃላት የአንድን ቋንቋ መዋቅር ለማሳየት ዋና መሳሪያዎች በመሆናቸው የሰዋስው አገልጋዮች ተደርገው መቆጠር እንደሚችሉ ይገልጻሉ። በአንፃር Lewis (1993: 115) Widdowson (1989)ን በመጥቀስ ሲገልፁ የቋንቋ ትምህርት ቀዳማይ ትኩረት መሆን ያለበት ቃላትን ማስተማር እንደሆነና ሰዋስውም ቃላትን ለማስተማር ተግባር መዋል እንደሌለበት ያስረዳሉ። በመሠረቱ ከታላሚው ቋንቋ የሰዋስው መዋቅር ይልቅ ቃላት ፍቺ የመሸክም ኃይላቸው ከፍተኛ ነው። Little (1994: 106) እንዳለው በቋንቋ አጠቃቀም ውስጥ ጎልቶ የሚታየው ችግር ቃላትን ረቀቅ ባለ መንገድ ማዋቀሩ ላይ ሳይሆን ቃላት እርስ በርሳቸው ዝምድናን ፈጥረው ሊተላለፍ የተፈለገውን ፍቺ እንዴት ግልፅ እንዳደረጉ እመረዳቱ ላይ ነው። በመሆኑም ተማሪዎችን በተግባቦታዊ ተግባር ላይ ብቁ ሆነው እንዲገኙ ለማድረግ ከቋንቋው መዋቅር ይልቅ ለቃላት ትምህርት ልዩ ትኩረት መስጠት እንደሚገባ ያመለክታል።

እንደሚታወቀው የቋንቋ ትምህርት አላማ የቋንቋ ክህሎቶችን ማደራጀትና የሥነልሰናና የሥነፅሁፍ እውቀት ማጎልበት ነው። ይህንን አላማ ከግብ ለማድረስ ደግሞ የቃላት ትምህርት ለቋንቋ ተማሪ አስፈላጊ መሆኑን McCarthy (1990: x) and Taylor

(1990: x) ይገልጻሉ። በተለይም በሁለተኛ ቋንቋ የመማር ሂደት ውስጥ የቃላት እውቀት የሚጫወተው ሚና ከፍተኛ ነው። በመሆኑም የቃላት ትምህርት በቋንቋ ትምህርት ውስጥ በዋናነት ትኩረት ተሰጥቶት በይዘት መቅረብ ይገባል። ለዚህም ነው McCarthy (1990: 111) አንድ ተማሪ ያሻውን ያህል ሰዎች በሚና እና የሁለተኛ ቋንቋ ድምፅ በትክክል ቢያፈልቅ ተፈላጊውን መልዕክት በተገቢው ጊዜ መለዋወጥ ካልቻለ በሁለተኛው ቋንቋ ስኬታማ ተግባራት ማካሄድ እንደማይችል የሚናገሩት። Stieglitz (1983: 71)ም አንድን አዲስ ቋንቋ ለመማር የዚያን ቋንቋ ቃላት በሚገባ ማወቅ ቁልፍ ነገር እንደሆነ ያስረዳሉ።

ምንም እንኳን ቃላት የቋንቋ መሠረተ ድንጋይ ተደርገው ቢቆጠሩም በቅርቡ በውጭ ሀገር ቋንቋዎች ትምህርት ላይ የተካሄዱ ጥናቶች እንደሚጠቁሙት አሁንም የተማሪዎች ችግር ጉልቶ የሚታየው በቃላት ችሎታ ማነስ ላይ እንደሆነ ነው (Wilkins 1972: 35 and Cornu 1978: 54)። Naser (1972: 57)ም የቋንቋ መምህራን የቃላትን ትምህርት ፋይዳ አምነውበትና ከማንኛውም የቋንቋ ትምህርት ይዘት በበለጠ ተማሪዎቻቸውን ብዙ ቃላትን እንዲያውቁ ቢያደርጉም በተግባራት ሂደት ውጤታማ እንዳልሆኑ ይገልጻሉ።

Hittleman (1988: 160), Lewis and Hill (1995: 99) ደግሞ ለረጅም ጊዜያት የቃላት ትምህርት ከፍቺ መስጠት ጋር አቻ ሆኖ በመቅረብና ተማሪዎች ተመሳሳይና ተቃራኒ ፍቺ ከመስጠት ባለፈ ባለመማራቸው የቃላት ትምህርት ብቁ የቃላት ተጠቃሚ ሊያደርጋቸው እንዳልቻለ ያብራራሉ። የቃላት ትምህርት ለተማሪዎች ፍቺን ብቻ የምናስተምርበት ሳይሆን የቃላት አጠቃቀምን፣ ሰዎችዎ ፋይዳውንና አገባቢያዊ ፍቺን የምናቀርብበት የቋንቋ ትምህርት ዘርፍ ነው። የቃላት እውቀት ፍቺን ከመገንዘብ በላይ እንደሆነና የበርካታ እውቀቶች ድምር ውጤት መሆኑን Wallace (1982: 13), Harmer (1991: 156) and Ur (1996: 60) ያስገነዝባሉ።

“የቃላት ትምህርት በቋንቋ ተስተምህርት ውስጥ መሠረታዊ ከሆነ የቋንቋ ትምህርትን ዓላማ ለማሳካት በምን መልክ ቢቀርብ ውጤታማ ይሆናል?” የሚለው ጥያቄ ምላሽ ማግኘት ይኖርበታል። በእርግጥ የቃላትን ፊይዳ ተገንዝቦ በቋንቋ መርሐ ትምህርት ውስጥ ቢካተትም፣ የመማሪያ መፃሕፍት ቢዘጋጁም፣ የመምህሩ የክፍል ውስጥ የቃላት አተገባበር ዘዴ የራሱ የሆነ አዎንታዊና አሉታዊ ተፅዕኖ ሊያስከትል ይችላል። ይህንን

የክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አተገባበርን በምልከታ መገምገም ደግሞ የመማር ማስተማሩን እና የመምህራኑን ሙያ ለማዳበር ይረዳል (Hopkins 1993: 76)::

የቃላት ትምህርት በክፍል ውስጥ ሲተገበር መሪ የሆኑ የቃላት ማስተማሪያ መርሐዎች እና ዘዴዎች እንደሚያስፈልጉ ምሁራን ይጠቁማሉ (Cumino 1990: 75 and Cooper 1997: 47)::

በሀገራችን በመማሪያ መዓሀፍት ውስጥ የቃላት ትምህርት እንዴት መቅረብ እንዳለበትና በጊዜው በስራ ላይ የዋሉት የመማሪያ ማስተማሪያ መፅሃፍት በቃላት ትምህርት አቀራረብ ጠንካራና ደካማ ጎን ላይ ትኩረት ያደርጉ የግምገማ ጥናቶች ተደርገዋል። ይሁን እንጂ የቃላት ትምህርት በክፍል ውስጥ እንዴት መተግበር እንዳለበት የሚያመለክት ጥናት በተደረገው አሰላሳ ሁለት ብቻ መገኘታቸው በዚህ ክህል ዘርፍ ያለውን ክፍተት ለመሙላት ጥናቱ እንዲካሄድ ምክንያት ሆኗል። በእርግጥ በክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት እንዴት መተግበር እንዳለበት የሚያውሱ የምሁራን ሃሳቦች መነሻ ሆነዋል። ሌሎችም በምክንያትነት የሚነሱና አጥኚዎን በዚህ ርዕስ ጥናት እንድታደርግ የሚገፋፏት ተጨማሪ መንስኤዎች በመቀሌ ከተማ በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የሚገኙ መምህራን በክፍል ውስጥ ቃላትን ሲያስተምሩ የትኞቹን መርሐዎችና ዘዴዎች እንደሚያዘውትሩ ፈትሾ ለማረጋገጥ የሚለው አንዱ ሲሆን አጥኚዎች እንደታዘቡት በክልሉ በየቦታው የአማርኛ ቋንቋ የመገልገሉ ሁኔታ እየጠበበ መምጣቱ እና የአብዛኛው የትግርኛ አፈፈት ተማሪዎች በአማርኛ ቋንቋ ሃሳብን የመግለፅ ችግር መታየቱ ነው።

1.2 የጥናቱ አላማ

የዚህ ጥናት አላማ በመቀሌ ከተማ በሚገኙ ፍሬ አብዮት፣ አይደር እና ወልዱ ንጉስ ከፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የቃላት ትምህርት የክፍል ውስጥ አተገባበር ከዘመናዊ የቃላት ትምህርት አመለካከት አንጻር በምን ዓይነት ደረጃ ላይ እንደሚገኝ መመርመር ነው። ጥናቱ በዚህ ጥቅል አላማ ስር የሚከተሉት ንዑሳን ዓላማዎች ይመለሳሉ።

ሀ. መምህራን የቃላትን ትምህርት ሲያስተምሩ የትኞቹን መርሆችና ዘዴዎች ባብላጫ ይጠቀማሉ?

ለ. በስራ ላይ ያለው መርሃ ትምህርቱ፣ የመምህሩ የመምሪያ እና መማሪያ መፅሃፉ ለክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አተገባበር ያላቸው አስተዋፅኦ ምን ያህል ነው?

ሐ. በቃላት ትምህርት አተገባበር ላይ መምህራኑን የሚያጋጥሟቸው ችግሮች ምን ምን ናቸው?

1.3 የጥናቱ ጠቀሜታ

ይህ ጥናት በትግራይ ክልል በመቀሌ ከተማ በሚገኙ ሶስት ክፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ላይ የሚታየውን የቃላት ትምህርት አተገባበር በመመርመር ጠንካራ ጎንን በማጠናከር እንዲሁም የደከመው ክፍል የተሻለ የቃላት ትምህርት ለመስጠት በሚወሰደው እርምጃ ላይ መነሻ ሃሳብ የሚያስጨብጥ ይሆናል ተብሎ ይገመታል። ከዚህ ባሻገር በማስተማር ተግባር ላይ ለሚገኙ መምህራን በቃላት ትምህርት የክፍል ውስጥ አተገባበር ላይ የሚገለገሉባቸውን መርሐዎችና ዘዴዎች ጥቆማ ለመስጠት፣ የቃላት ትምህርት በአግባቡ እንዳይከናወን የሚያደርጉ አደናቃፊ ሁኔታዎች ካሉ ለይቶ በማውጣት የመፍትሔ ሃሳብ ለማመልከት እና ለወደፊቱ በዚህ የክሊል ዘርፍ ለሚደረጉ ጥናቶች መንደርደሪያ የሚሆኑ ነጥቦችን ለመጠቀም ያገለግላል።

1.4 የጥናቱ ወሰን

ይህ ጥናት ትኩረት የሚያደርገው በመቀሌ በሚገኙ ሦስት ክፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ብቻ ነው። እነዚህ ትምህርት ቤቶችም ፍሬ አብዮት፣ አይደር እና ወልዱ ንጉስ ክፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ናቸው። ምንም እንኳን እነዚህ ትምህርት ቤቶች ከዘጠነኛ ክፍል በላይ የሚያስተምሩ ቢሆኑም ይህ ጥናት ያነጣጠረው በ2001 ዓ.ም በዘጠነኛ ክፍል የቃላት ትምህርት አተገባበር ላይ ነው። በቋንቋ ትምህርት ይዘትነት ከሚሰጡት በርካታ ይዘቶች ውስጥም ከክሊሎች ዘርፍ ውስጥ አንዱ በሆነው የቃላት ትምህርት ክሊል ዘርፍ ላይ ያተኩራል።

ምዕራፍ ሁለት

ክለሳ ድርሳን

2.1 የቃላት ምንነት

“ቃል” ሲባል ምን ማለት ነው? ለሚለው ጥያቄ ቁርጥ ያለ ብያኔ መስጠት አስቸጋሪ መሆኑን ምሁራን ይገልጻሉ (Cooper 1997: 230 and Stubbs 2002: 251):: ይህ ሲባል ግን ስለምንነቱ ብያኔ ለመስጠት አልተሞከረም ማለት አይደለም:: የቋንቋ ምሁራን ስለ “ቃል” እሳቤ በተለያዩ ጊዜያት የተለያዩ ብያኔ በየፊናቸው ሰንዘረዋል:: ከእነርሱም ውስጥ የሚከተሉት ይገኙበታል::

McCarthy (1990: 3) ቃላት ትርጉም ያላቸውና ራሳቸውን ችለው የሚቆሙ ምዕላዶች እንደሆኑ ገልጸው “ቃል” እንዲባሉ አንድን ትርጉም ማስተላለፍ እንዳለባቸው ይጠቁማሉ:: በተመሳሳይ መልኩ ዳኛቸው (1977: 31) “ቃል በአንደበት ወይም በፊደል ዋቢ ምልክትነት የሚገለፅ የሀሳብ ወይም የስሜት ወካይ ነው:: [...] ወካይ ነው ስንል ቃሉ ራሱን ላልሆነ ሌላ ነገር ይቆማል ማለታችን ነው::” ሲሉ ደረጀ (1996: 2)ም “በማንኛውም ቋንቋ ውስጥ የሚገኙ ቃላት አንድን ነገር ተክተው የቆሙ ቃላዊ ወኪሎች ናቸው::” በማለት የዳኛቸውን ሃሳብ ያጠናክራሉ:: ከእነዚህ ምሁራን መረዳት እንደሚቻለው አንድ ቃል “ቃል” ተብሎ እንዲጠራ ትርጉም ከመስጠት አንፃር በተቀጥላነት የማይደረብ እና በአንደበት ወይም በፅሁፍ አንድን ነገር ለመግለጽ በውክልና የቆመ መሆኑን ነው::

ከሥነ ልሳን አንፃር ደግሞ ባየ (1986: 50-51) ቃል እንደ ነፃ ምዕላድ ሁሉ ትርጉም ያለው መሆኑ እና ራሱን ችሎ መቆሙ ወይም ተቀጥላ አለመሆኑ ከነፃ ምዕላድ ጋር እንደሚያመሳስለው፣ በሌላ በኩል ደግሞ “ቃል” ትርጉም አዘል ወደ ሆኑ አነስተኛ ክፍሎች ሊሸነሽን መቻሉ ከምዕላድ የሚለየው መሆኑን ይገልጻሉ:: Carter and McCarthy (1988: 19) የቃላትን ምንነት ዘርዘር ባለ መልኩ ሲገልፁ ቃላት ፍቺ ያላቸውና ራሳቸውን ችለው የሚቆሙ ሆኖ በተለያዩ የእርባታና የምስረታ ቅጥያ ምዕላዶች የሚመሠረቱ እና የሚረቡ ቃላት ወይም ፈሊጣዊ ቃላት ናቸው::

እዚህ ላይ ቃላት ከቃል ግንድና ቅጥያ ምዕላድ ወይም ከነጠላ ቃላት ብቻ የተገኙ ተደርጎ መወሰድ እንደሌለባቸው ምሁራን ይናገራሉ:: “ቃል” የሚለው እሳቤ አንድ ወይም

ከአንድ በላይ ቃል የተገነባ እና ነጠላ ፍቺ ያለው ቃል ወይም ቃላዊ ሃረግ በዚህ ስር ሊጠቀሱ እንደሚችሉ ይገልጻሉ (Ur 1996: 60, Lewis and Hill 1995: 98):: “ከአንድ በላይ” የሚለው አገላለፅ በጥመራ የሚመሠረቱትን፣ ፈሊጣዊ ቃላትን ወዘተ. ያካትታል::

ጠቅለል ባለ መልኩ የነዚህን ምሁራን አስተያየት ስንመለከት “የተወሰነ ፅንሰ ሃሳብን የሚወክል” የሚለው አባባል ሁሉንም የሚያስማማ ይመስላል:: ምክንያቱም “ቃል” በሥርዓት በተሰደሩ ድምፆች ቅንጅት የሚገኝ፣ ትርጉም ባለው ነጠላ ቃል ብቻ የሚገለፅ ሳይሆን አንድን ፅንሰ ሃሳብ የሚወክሉ እና ፍቺአቸውን መመርመር የሚፈልጉ ጥምር ቃላት ወይም ፈሊጣዊ ቃላት በቃል ክፍል ስር የሚካተቱ መሆናቸውን ነው::

2.2 የቃላት ትምህርት አስፈላጊነት

ቃላት አንድን ቋንቋ እንዲገነባ ከሚያደርጉት መሠረታዊ ነገሮች ውስጥ ተጠቃሽ ናቸው:: Harmer (1991: 153) የቋንቋ መዋቅር የቋንቋን አፅም እንደሚፈጥር እና መሠረታዊ ብልቶቹና የሥጋው ማዳራጃ ቃላት እንደሆነ ይገልጻሉ:: ከዚህ አባባል መረዳት የሚቻለው ማንኛውም ቋንቋ የቃላቱና የሥርዓቱ ድምር ውጤት መሆኑን ነው:: ከዚህ ባሻገር ቃላት በቋንቋው ውስጥ ከሰዋስወ ያላነሰ አስተዋፅኦ እንዳላቸው ያመለክታል::

እንደ Wallace (1982: 3) አገላለፅ የአንድ ቋንቋ ሥርዓት እንዴት እንደሚሰራ በጥሩ ሁኔታ ማወቅ እየተቻለ በቋንቋው ለመግባባት የሚያስችል የቃላት እውቀት ከሌለ ምንም ነገር ማለት አይቻልም:: ማንኛውንም ሰው የሚፈልጋቸው ቃላት የሚኖሩ ከሆነ ግን እንደነገሩም ቢሆን በቋንቋ መግባባት ይቻላል ሲሉ Harmer (1991: 153) ደግሞ ቃላትን መጠቀም እስካልተቻለ ድረስ የቋንቋን ሰዋስዋዊ መዋቅር ማቀናበር መቻሉ ብቻውን መልዕክት ለማስተላለፍ አይበቃም ይላሉ::

McCarthy (1990: viii) ይህንን ሃሳብ ሲያጠናክሩ ተማሪው የቋንቋውን ሰዋስወ ወይም የድምፆቹን አነባበብ ሙሉ በሙሉ መካኑ ብቻውን አይፈይድም:: ይልቁንም ትርጉም ያለው ተግባራት ለማካሄድ ቃላትን ማወቅ መሠረታዊ ጉዳይ መሆኑን ይገልጻሉ::

ከተግባራት አንጻር ታላሚውን ቋንቋ መማር ማለት ቃላትን መማር ማለት ነው:: ቃላት እንዴት እንደሚቀናጁ እውቀት ኖሮ ነገር ግን ሃሳብን ለመግለፅ የሚያስፈልጉ ቃላት

ከሌሎች ተግባራት እንደሚደናቀፍ አያጠራጥርም (Wallace 1982: 9, Morgan 1986: 3, and Harmer 1991: 153):: ይህ አባባል ደግሞ ቃላት ከሰዋስው ይልቅ የበለጠ ጠቃሚ እንደሆኑ የሚያስረዳ ነው::

እነዚህ ቁልፍ የመግባቢያ መሠረት የሆኑ ቃላት በቋንቋ መማር ማስተማር ሂደት ውስጥም ልዩ ትኩረት ተሰጥቷቸው ራሳቸውን ችለው በትምህርትነት መቅረብ ይገባቸዋል:: ይህን አስመልክቶ Allen (1983: 5) እንዳስረዳት ጥሩ የቋንቋ ትምህርት ሰዋስውንና ቃላትን የማይዘነጋ መሆኑን ገልፀው አክለውም የቃላት ትምህርት ግን መሠረታዊ ጉዳይ መሆኑን አበክረው ይገልጻሉ::

Flower and Berman (1989: 5) ደግሞ ቃላትን መማር በቋንቋ ትምህርት ውስጥ ወሳኝ መሆኑን ሲያብራሩ በተግባራት ሂደት የሰዋስው ስህተት ሲፈጠር አድማጮች ምን ለማለት እንደተፈለገ ሊረዱ ይችላሉ:: ነገር ግን ሃሳቦችንን ለመግለፅ ተገቢውን ቃል መጠቀም ካልተቻለ መግባባት እንደማይቻል ገልፀዋል:: ይህ አባባልም የቋንቋ ትምህርት በቃላት ትምህርት ላይ ተገቢውን ቦታ ሊሰጠው እንደሚገባ የሚያሳስብ ነው::

2.3 ተማሪዎች ሊማሯቸው የሚገቡ የቃላት ትምህርት ይዘቶች

በቋንቋ ትምህርት ሂደት ውስጥ ተማሪዎች መማር ከሚገባቸው ይዘቶች መካከል አንዱ የቃላት ትምህርት ቢሆንም በቋንቋው ውስጥ የሚገኙትን ቃላት በሙሉ በአንድ ጊዜ ማቅረብ እንደማይቻል Harmer (1991: 2) ይጠቁማሉ:: ይህንንም ሃሳብ ማረው (1998: 7-8) ሲያጠናክሩት አንዳንድ ምሁራን የቃላት ትምህርት በቋንቋ ትምህርትነት መቅረብ እንዳለበት እና ሁሉንም የቃላት ትምህርት ማስተማር ተገቢ እንደሆነ ማመናቸውን ጠቁመው ይሁን እንጂ ሁሉንም በአንዴ ማስተማር አላስፈላጊ ከመሆኑም ባሻገር ጊዜውም እንደማይፈቅድ ያስረዳሉ::

እዚህ ላይ “ይህ ከሆነማ በቃላት ትምህርት ውስጥ የሚቀርቡ ይዘቶች ወይም ተማሪዎች ሊማሩዋቸው የሚገቡ ጉዳዮች ምን ምን ናቸው?” የሚል ጥያቄ ሊነሳ ይችላል:: ምላሹንም የቋንቋ ምሁራኑ እንደሚከተለው ለማቅረብ ሞክረዋል::

2.3.1 የቃላት ምስረታ ወይም ቅርፅ

በቃላት ትምህርት ውስጥ ተማሪዎች የቃላት እርካታ እና ምስረታ መማር እንዳለባቸው Harmer (1991: 156) and Ur (1996: 60-62) ይገልጻሉ:: ምክንያቱም ቃላት

በእርባታቸው እና በምስረታቸው አማካኝነት ሰዎችን ይዘታቸውን የሚቀይሩ በመሆናቸው ነው።

2.3.2 የቃላት ሰዎችን አገባብ

ቃላት በሰዎችን አገባባቸው የተነሳ ፍቺያቸውን ይለውጣሉ። አንዳንድ ቃላት በዓረፍተ ነገር ላይ ባላቸው ቦታ ፍቺያቸውን ሲለውጡ ይስተዋላሉ (Wallace 1982: 13 and Ur 1996: 62)።

ምሳሌ 1. ሀ. ተፈራ ወደ ቤቱ እየሮጠ መጣ።

ለ. ነፍሱ ገዳዩ ልጅ በአከባቢው ሰው ዘንድ እጅግ ተፈራ።

ምሳሌ 1. ዓረፍተ ነገር (ሀ) ላይ ያለው “ተፈራ” የሚለው ቃል ምሳሌ 1 (ለ) ካለው ፍቺ ጋር ሲነፃፀር የተለያየ ነው። በዚህ ፍቺ ልዩነት ምክንያት የሆነውም “ተፈራ” የሚለው ቃል ምሳሌ 1. (ሀ) ላይ የስምን ቦታ በመያዙና ምሳሌ 1. (ለ) ደግሞ በግስ ቦታ ላይ በመስፈሩ ነው። ተማሪዎችም ቃላት በዓረፍተ ነገር ውስጥ ባላቸው የቦታ ልዩነት የፍቺ ለውጥ እንደሚያስከትሉ መረዳት አለባቸው።

በተጨማሪም ማረው (1998፣16) ቃላት ለተወሰኑ ሰዎች ስርዓቶች ተገዥ እንደሚሆኑ ሲጠቁሙ የሚቆጠሩና የማይቆጠሩ ስሞች የየራሳቸው ባህሪ አላቸው። የሚቆጠሩ ስሞች ነጠላም ብዙ የመሆን ባህሪ ሲኖራቸው የማይቆጠሩት ግን ብዙ ቁጥር የላቸውም። “ወንበር” የሚለው ቃል በብዙ ቁጥር “ወንበሮች” ተብሎ ሲጠራ “ስኳር” የሚለው ቃል ግን “ስኳሮች” አይባልም። በዚህ የተነሳ “ወንበር” የሚለው ቃል ከብዙ ቁጥርና እና ከነጠላ ቁጥር ግስ ጋር መሰለፍ ሲችል “ ስኳር” የሚለው ቃል ግን ከነጠላ ቁጥር ግስ ጋር ብቻ እንደሚሰለፍ ተማሪዎች መማር ይገባቸዋል። ከዚህም ሌላ የቅፅሎችን፣ የተውሳክ ግሶችን፣ የስሞችን፣ ወዘተ. ትክክለኛ ቦታና ተግባር ተማሪዎች ማወቅ አለባቸው። ቃላት በዓረፍተ ነገር የታወቀ ቦታና ተግባር አላቸውና።

2.3.3 ፍቺ

የቋንቋ ተማሪዎች በቃላት ትምህርት ሂደት ውስጥ ቃላት የተለያዩ ፍቺ እንዳላቸው ሊማሩ ይገባል። የቃላት ፍቺ ከመስሎቻቸው ጋር ባላቸው ዝምድና፣ ከነጠላና ከድርብ ውክልና ፍቺ አንፃር፣ በአውዳዊ ፍቺ፣ በተገናኙና ባልተገናኙ ፍቺዎች፣ በተመሳሳዮችና

በተቃራኒዎች እንዲሁም በተካቶዎች ልዩ ልዩ ፍቺን ያስገኛሉ። አንድ ባንድ አጠር ባለ መልኩ ሲዘረዘሩ የሚከተሉትን ይመስላሉ።

2.3.3.1 የቃላት የትርጉም ዝምድና

የትርጉም ዝምድና በቃላት መካከል የሚገኝ ውስብስብ የሥነ ትርጉማዊ ግንኙነት መሠረት ያደረገ ነው። ግንኙነታቸው በመተካካት፣ በክፊል ግንኙነት፣ በመቃረን... የሚገለፅ ሊሆን ይችላል። McCarthy (1990: 16) የትርጉም ዝምድናዎች በተለያዩ ቃላት መካከል ባለው የቃላት ግንኙነት ላይ ተመስርተው የተገነቡ የቃላት ዝምድናዎች መሆናቸውን ይገልጻሉ። የቃላት ትርጉም ዝምድና መገላጫዎች በርካታ ናቸው። ብዙ ምሁራን ቃላትን ለማስተማር አዘውትረው የሚጠቀሙባቸው የትርጉም ዝምድናዎች ተመሳሳሪ፣ ተቃርኖ፣ ተካቶ እና አብሮነት ናቸው።

2.3.3.1.1 የቃላት ተመሳሳሪ

የቃላትን ፍቺ በትምህርትነት ሲቀርብ በጣም የሚታወቀው የፍቺ ትስስሮች የቃላት መመሳሰልና መቃረን ነው። እዚህ ላይ ግን በማንኛውም ቋንቋ ውስጥ የሚገኙ ቃላት ፍፁም የሆነ ተመሳሳሪና ተዛምዶ አለ ማለት አይደለም። ፍቺውን የሚወስነው አውድ ነውና። Carter and McCarthy (1988: 23 and 29) መቼውም ጊዜ በሆን በቃላት መካከል ፍፁም ተመሳሳሪ እንደሌለ እና የተመሳሰሉው ፍቺ በዲስኩሩ ዓውድ ላይ እንደሚመሠረት ያመለክታሉ። የቃላት ተመሳሳሪ ሲባል ሁለት የተለያዩ ቃላት ተመሳሳይ ወይም አንድ መሆንን እና አለመለያየትን የሚያመለክት ሲሆን በፍቺ የሚመሳሰሉ መሆናቸውን ያመለክታል። ከላይ እንደተገለፀው ሙሉ በሙሉ ተመሳሳይ የሆኑት በጣም ጥቂቶች መሆናቸው Gairns and Redman (1986: 15) and McCarthy (1990: 17) ይገልጻሉ። ይህ ማለት ደግሞ በቃላት ተመሳሳሪ ውስጥ የተወሰነ ልዩነት እንዳለ ይጠቁማል። እነዚህ ምሁራን ከልዩነታቸው ውስጥ ጥቂቶቹን ሲዘረዝሩ አንዱ ቃል አንዱን አካቶ መያዙ፣ ሃሳብን ለመግለፅ አንዱ ቃል ከሌላው ቃል ሀይል ያለው መሆኑ፣ በተሻለ ገላጭነቱ፣ ስሜት ሰጪነቱ፣ ሙያዊነቱ፣ በንግግር እና በፅሁፍ ቋንቋነቱ፣ በቀበሌኛነቱ... ተመራጭ በመሆኑ እንደሚለያዩ ይገልጻሉ።

2.3.3.1.2 የቃላት ተቃርኖ

የቃላት ተቃርኖ የሚባለው የቃላቱ ግንኙነት በተቃርኖ ላይ የተመሠረተ ሲሆን ነው። በቋንቋ ውስጥ በቃላት እርስ በርስ ፍቺ ግንኙነት ውስጥ በርካታ ተቃርኖዎች እንዳሉ Carter and McCarthy (1986: 23-24) and Gairns and Redman (1986: 25-27) ይጠቁማሉ። ከነርሱም ውስጥ የሚከተሉት ይገኙበታል።

ተደራጅ ወይም ንፅፅራዊ ተቃርኖ፡- የአንድ ነገር ልክ መግዘፍና ማነስን የሚመለከት ነው። ነገር ግን ይህ ደረጃ አንጻራዊነት ይታይበታል። እንደ ሰው አመለካከት ይለያያል። አንድ ሰው አንድን ነገር ትልቅ ነው ብሎ ያ ነገር ከሱ ከፍ ካለ ነገር ጋር ሲያነጻጸር ትንሽ ሊሆን ይችላል። ስለዚህ ድረጃ አንጻራዊ ነው ማለት ይቻላል። ተደራጅ ተቃርኖ ውስጥ ነገሮችን ይህ ትንሽ ነው፤ ይህ ደግሞ በጣም ትንሽ፣ ያኛው እጅግ በጣም ትንሽ ወዘተ እየተባለ ድረጃ መስጠት ወይም ማነጻጸር ይቻላል።

ግልባጫዊ ተቃርኖ፡- ከስሙ እንደምንረዳው አንድ ቃል በተገልብጦአዊ ትርጉም ምን ሊባል እንደሚችል የሚያሳይ ነው። በተለይም አንዳንድ ቃላት በአረፍተ ነገራዊ አገባቡ ሲታይ ሊኖረው የሚችለውን ግልባጫዊ ትርጉም ያመለክታል።

ምሳሌ 2. ሀ. ስምአን የአስቴር ልጅ ነው።

ለ. አስቴር የስምአን እናት ናት።

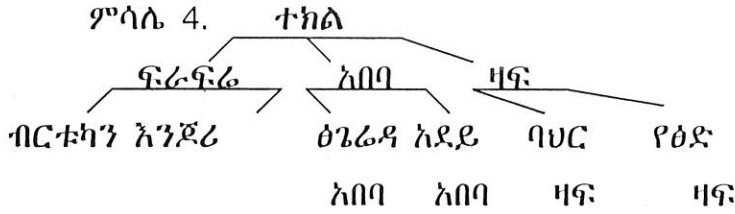
የጥንድ ተቃርኖ፡- ይህኛው በቃላት ተቃርኖ ውስጥ ፍፁም የሆነ የትርጉም ተቃርኖ የማታይበት ነው። ይህ ተቃርኖ አንደኛው አንደኛውን በምንም መንገድ የማይሆንበት ሁኔታ ያመለክታል።

ምሳሌ 3. የ “ሴት” ተቃራኒ “ወንድ” ነው።

አቅጣጫዊ ተቃርኖ፡- እነዚህ ቃላት በመካከላቸው ያለው የፍቺ ተቃርኖ በተወሰነ ደረጃ አቅጣጫ የሚያሳዩ ናቸው። በዚህ ስር መምጣት ለሚለው መሄድ፣ መሮጥ ለሚለው ቀስ ብሎ መራመድ ወዘተ መጥቀስ ይቻላል።

2.3.3.1.3 የቃላት ተካቶ

ተካቶ በቃላት መሀል ያለው የትርጉም ተካቶአዊ ግንኙነትን ይጠቆማል። በአንድ ቃል ስር የተለያዩ ቃላት የትርጉም ሰብስብ ሲኖራቸው ግንኙነቱ ተካቶ ይባላል።

2.3.3.1.4 የቃላት አብሮነት

ቃላት እርስ በርሳቸው ያላቸው ግንኙነት ቀጥተኛ ብቻ ሳይሆን ጎናዊ ነው። ቀጥታ ሲባል ከላይ የተገለፁት የተቃራኒ፣ የተመሳሳይ የቃላት የትርጉም ዝምድናን ያመለክታል። ጎናዊው ደግሞ ቃላት በአንድ ላይ አብሮ በመሰለፍ መግባትን ይገልጻል። ውሱን ከሆነ የፈሊጦች አገባብ እና ህጎች በተለየ በአንድ ቋንቋ መሀል መተሳሰርን የሚፈጥር ሌላው ዝምድና አብሮነት ነው (McCarthy 1990: 12)። የቃላት አብሮ ተሰላፊነት በቃላት አውዳዊ ዝምድና ላይ የሚመሠረትና ፍቺ የሚተላለፍበት አንዱ መንገድ ነው።

- ምሳሌ 5. ሀ. -----ጋገረና፣ -----ደፋ።
 መልሱ እንጆራ ጋገረ፣ ድፎ ደፋ ይሆናል
 ለ. ----- ጠመቀ፣ ----- ጣለ።
 መልሱ ጠላ ጠመቀ፣ ጠጅ ጣለ።

2.3.3.2 የቃላት እማሬያዊ እና ፍካሬያዊ ፍቺ

Ur (1996: 60) በቃላት ትምህርት ውስጥ መቅረብ ከሚገባቸው ይዘቶች ውስጥ የቃላት እማሬያዊ እና ፍካሬያዊ ፍቺ ይገኙበታል። የቃላት እማሬያዊ ፍቺ የሚባለው የቃሉን መሠረታዊ ፍቺን ሲገልጽ ፍካሬያዊ ፍቺ ያ ቃል በድርብነት ወክሎት የሚገኘውን ፍቺ ይጠቁማል። ለምሳሌ “ፍየል” የሚለውን ቃል በዓረፍተ ነገር ውስጥ ሲገባ የሚሰጠው ፍቺ የተለያየ ነው።

- ምሳሌ 6 ሀ. ከበደ ፍየል መብላት አይወድም።
 ለ. ሰውየው ፍየል ነው።

ምሳሌ 6 (ሀ) “ከበደ የፍየልን ስጋ መብላት አይወድም።” የሚለውን ትርጉም ሲያመለክት ምሳሌ 6 (ለ) ደግሞ “ሰውየው እጅግ ለፍላፊ ነው።” የሚለውን ፍቺ ይይዛል።

2.3.4 የቃላት አጠቃቀም

የቃላት ፍቺ በአጠቃቀም ልዩነት ላቢያ የተለያዩ ትርጉምን ሊያስከትል ይችላል። በዚህም ፍቺያቸው ሊጠብ ወይም ሊሰፋ እንደሚችል Harmer (1991: 157) and Ur (1996: 61) ይገልጻሉ። የቃላት ፍቺ አብሯቸው ከሚሄዱት ቃላት ጋር ይወሰናል። ይህንንም ተማሪዎች ማወቅ አለባቸው።

በተለምዶ “ራስ ምታት” ይባላል እንጂ፣ “ጥርስ ቁርጥማት” አይባልም፤ “ሆድ ቁርጠት” እንጂ፣ “ራስ ቁርጥማት” አይባልም። ስለዚህ ቃላት በአሰላለፍ እንደማግኘት ይገፋፋሉ ወይም ይላሳሳሉ ማለት ነው (ማረው 1998፣ 58)።

በሌላም በኩል ቃላትን በተወሰነ ማህበረሰባዊ አርእስታዊ አውድ ተገኝ እንደሆኑም ተማሪዎች ማወቅ አለባቸው። ይኸውም ቃላት ለስልትና ለመልዩ ልሳን ተገኝ ይሆናሉ ማለት ነው። የሰከረን ሰው የሰካሩን ነውር ለመሸፈን “ሞቅ ብሎታል” ሲባል ገንዘብ የሰረቀ ሰው “ገንዘብ ጎደለበት” ይባላል።

2.3.5 ቅቡልና ፍሉቅ ቃላት

በቃላት ትምህርት ውስጥ መቅረብ ካለባቸው ጉዳዮች ውስጥ ቅቡልና ፍሉቅ ቃላት ናቸው። ፍሉቅ ቃላት አንድ ሰው ሃሳቡን በፅሁፍ ወይም በንግግር ሳይቸገር እያፈለቀ የሚጠቀምባቸው ሲሆኑ ቅቡል ቃላት ሰውየው በማዳመጥ ሂደትና በንባብ ጊዜ ሲያገኛቸው የሚረዳቸው ሆኖም ለአፍልቆት ተግባር የማይጠቀምባቸው ናቸው (Wallace 1982: 23, Gairns and Redman 1986: 64, Harmer 1991: 60)።

ቅቡል ቃላት በአብዛኛው ከማዳመጥና ከማንበብ ክሂሎች ጋር ይቆራኛሉ። በዚህ ውስጥ ተማሪዎች እንደቅደም ተከተሉ በቅድሚያ ቅቡል ቃላትን መማር እንዳለባቸው በማስከተል ያፍልቆትን ቃላት መማር እንደሚገባቸው እነዚህ ምሁራን አክለው ገልፀዋል።

አንድ ሰው ከፍሉቅ ቃላቱ ይልቅ የቅቡል ቃላቱ እውቀት እጅግ እንደሚበዛ ይነገራል። እነዚህ ቅቡል ቃላት ተማሪዎች ወደ ፍሉቅ ቃላት እንዲቀይሯቸው እና በጽሁፉም ሆነ በንግግር እንዲጠቀሙባቸው ሆኔታዎች መመቻቸት አለባቸው። ይህንንም አስመልክቶ Lewis and Hill (1995: 99) እንደሚጠቅሱት የተማሪዎችን ቅቡል ቃላት እውቀት

ወደ ፍሉቅ ቃላት እውቀት ቀስ በቀስ ለማሸጋገር በሚያስችል መልኩ በአውድ፣ በአብሮነትና በእማራያዊና ፍካሬያዊ ፍቺ አቀራረብ ማስተማር አስፈላጊ ነው።

2.3.6 የቃላት ምስረታ

ቃላት ቅርጸቸውን ሲለዋውጡ ሰዎች ለሚያሰጡት ባህሪያቸውን ይለዋውጣሉ (ማረው 1998፣ 7)። ስለዚህም ተማሪዎች የቃላትን ምስረታና የተለያዩ ሰዎች ለሚያሰጡት አውዳቸውን ማወቅ ይኖርባቸዋል። “ደግ” የሚለው ቃል ቅፅል ሲሆን፣ በምስረታ አማካይነት ወደ “ደግነት” ሲለወጥ ስም ይሆናል። ከዚህ ሌላም ተማሪዎች የርባታ ቅድመና ድህረ ቅጥያዎች እንዴት እንደሚሰሩ መገንዘብ አለባቸው። “መጣ” ብሎ “አልመጣም” ቢባል ድህረ ቅጥያው “-ም” ሲሆን ቅድመ ቅጥያው “አል-” ነው። ሁለቱም የተለያዩ ትርጉምና ተግባር አላቸው። ከዚህ ሌላ ተማሪዎች ስለቃላት አጻጻፍና ድምፅ ማወቅ አለባቸው። የቃላቱ ድምፅ ከፍና ዝቅ ማለት የሰዎች ተግባር ለውጥ ሊያመጣ ይችላል።

ጠቅለል ባለ መልኩ ሲታይ በቃላት ትምህርት ውስጥ መካተት የሚገባቸው ይዘቶች የሚከተሉት ናቸው።

- ከቃላት ምስረታ አንጻር፡- የቃላት አፈጣጠራቸውን በሆሄያትና በድምፅ፣ በቅጠላ እና በጥመራ፣
- ከቃላት ሰዎች አንጻር፡- በንግግር ክፍሎች የሚመደቡበት ቦታ (ስም፣ ቅፅል፣ ግስ፣ ተውሳክ ግስ፣ መሥተዋድድ ቅጥያዎች፣ የቁጥር፣ የደታ፣ የመደብ የጊዜ አመልካች...) ፣
- ከፍቺ አንጻር፡- ከመሰሎቻቸው ጋር ባላቸው ዝምድና ማለትም በተቃርኖ እና በተመሳሰሎ፣ በተካቶና በአካቶ፣ በነጠላና በድርብ ትርጉም ወክልና፣ በተገናኙ ባልተገናኙ ፍቺዎች
- ከቃላት አጠቃቀም አንጻር፡- ማን፣ መቼ፣ የት፣ ለምን ጉዳይ፣ በምን ቃላት ግጥማዎች ጥቅም ላይ አዋለ? ፈሊጦች ተረትና ምሳሌዎች፣ አባባሎች፣ የቃላቶች፣ ሞያነክ ቃላቶች... ይጠቃለላሉ።

2.4 የቃላት እውቀት

ምሁራን በቃላት ትምህርት ውስጥ ምን መካተት እንዳለባቸው ብቻ ጠቁመው አላለፉም። ከዚህ ባሻገር “ተማሪዎች የአንድን ቋንቋ ቃላት አወቁ” የሚባሉበትን መስፈርቶች ለመግለፅ ሞክረዋል።

Nation (1990: 31) አንድ ሰው የቃላትን ቋንቋ ቃል አወቀ የሚባለው የቃላቱን ድግግሞሽ ሲረዳ፣ የቃላቱን ሰዋስዋዊ ባህሪ ሲያውቅ፣ ሙያዊ ቃላትን ሲገነዘብ በማለት ሲገልፁ፣ Wallace (1982: 27) ደግሞ የቃላትን የንግግር ወይም የፅሁፍ ቅርፁን ማወቅ፣ በተፈለገ ጊዜ ቃላትን ማስታወስ፣ ቃላትን ከትክክለኛው ሃሳብ ጋር ማዛመድ፣ በትክክለኛው ሰዋስዋዊ ቅርፅ መጠቀምን፣ በንግግር ወይም በንባብ ጊዜ ቃላት በሚታወቁባቸው የአነባብስ ስልት መጥራት፣ በጥምረት ቃል ጊዜ ምስጢራዊ ፍቺውን መገንዘብ፣ በትክክለኛው መደበኛ አጠቃቀም መጠቀም፣ የቃላትን እማራያዊና ፍካሬያዊ ፍች መረዳት ወዘተ ያጠቃልላል ይላሉ። Maley (1990: 10) ቃላትን ማወቅ ፍቺን ከመገንዘብ በላይ መሆኑን በማስረዳት ቃላትን ማወቅ ማለት የቃላትን አጠራር መረዳት፣ አገባቢያዊ ስርዓተ ደንቡን መገንዘብ፣ የቃላትን ቅጥያ አወሳሰድን ማወቅ፣ የቃላትን አሜራራት መለየት፣ ልዩ ልዩ ፍቺዎችን መረዳት፣ ቃላት ከሌሎች ቃላት ጋር ያለውን ዝምድና መገንዘብ፣ የቃላትን አጠቃቀም መለየት የሚሉት ሲሆኑ ተማሪዎች እነዚህን እውቀቶች ገንዘብ ያደረጓቸው ዘንድ በትምህርትነት መቅረብ እንዳለባቸውም አክለው ገልፀዋል። በተለይም ቃላት ተመሳሳይ ፍቺ ካላቸው ሌሎች መስል ቃላት ጋር ያላቸው ልዩነት መገንዘብ ዋናው ነገር እንደሆነ Gairns and Redman (1986: 15) ገልፀዋል። ጠቅላላ ባለ መልኩ ግን Cumino (1990: 15) እንደሚያስረዱት የቃላት እውቀት ቃላትን ከአውድ ውጭ እና በአውድ ውስጥ መገንዘብን ከመሆኑም ባሻገር በተለምዶአዊና በተገቢ ቦታ ላይ መጠቀምን እንደሚያጠቃልል ነው።

ከዚህ በመነሳት ቃላትን ማወቅ በአንድ ቅፅበት ሊከሰት የማይችል ውስብስብ ሂደት እንደሆነ መገንዘብ ይቻላል። Maley (1990: 10)ም ቃላትን የማወቅ ሂደት ውስብስብ እና አጠቃላይ የሆነ ጉዳይ መሆኑን ይገልጻሉ። በጥቅሉ ሲታይ ግን ቃላትን ማወቅ የአንድን ቃል ፍቺ መረዳትን እና በተገቢው አውድ ቃላትን መጠቀም መቻልን ያካትታል።

2.5 የቃላት ትምህርት ማስተማሪያ መርሆዎች

መምህራን የቃላት ትምህርትን ከማስተማራቸው በፊት ሊገነዘቧቸው የሚገቡ መርሆዎች ይኖራሉ። እነዚህ መርሆዎች እንደ መሠረታዊ የቃላት ትምህርት መነሻ ሃሳብ እና መመሪያ በመሆን ያገለግላሉ። ምሁራንም እነዚህን መርሆዎች መምህራን በመሩበት እና እንደ ዓላማ ግብ መምቻ በጠቀምባቸው ውጤታማ እንደሚሆኑ ከመገለጻቸው ባሻገር ጠቀሜታቸውንም በዝርዝር እንደሚከተለው ይቀርባሉ።

ዓላማ፡- መምህሩ በቃላት ትምህርት ሂደት የትኞቹን ቃላት ለምን አላማ እንደማያስተምር አጥርቶ ማወቅ ይኖርበታል። “ምን ያህል ቃላት በትምህርትነት መቅረብ ይኖርባቸዋል?” ለሚለው ጥያቄ ምላሽ ያሻዋል። ስለዚህ ዓላማ በቃላት ማስተማር መርሆች ውስጥ ቀዳሚው ነገር ነው (Wallace 1982: 27-35)።

ብዛት መወሰን፡- በአንድ ቋንቋ ውስጥ ያሉ ቃላት እጅግ በርካታ በመሆናቸው መጥኖ ማቅረብ የማይቀር ጉዳይ ነው። ይህ ደግሞ መምህራን ቃላትን መወሰን እንዳለባቸው ያመለክታል። በአንድ ክፍለ ጊዜ ምን ያህል ቃላት ማቅረብ እንዳለባቸው ከምሁራን ምሁራን ይለያያል። የተወሰኑት ከ5-7 ሲሉ ሌሎቹ ደግሞ ከ8-12 እንደሚሉ Wallace (1982: 28) and Gairns and Redman (1986: 60) ይገልጻሉ። ይሁን እንጂ ይህ ሁኔታ እንደተማሪው የብስለት ደረጃና ዓይነት ይለያያል። በአንድ ክፍለ ጊዜ ውስጥ የቃላትን ብዛት ለመወሰን Gairns and Redman (1986: 15) መጤን የሚገባቸውን ሁኔታዎች ሲገልፁ የቃላቱን ፍቺ ተጨባጭ ከማድረግ አንጻር በመርጃ መሳሪያ ሊደገፍ መቻሉ፣ ለትምህርትነት የቀረው ቋንቋ ቃል ከተማሪዎች የአፍ መፍቻ ቃላት ጋር ያለው የቅርፅ ተመሳስሎ ምን ያህል መሆኑ፣ ከተማሪዎች ፍላጎት ጋር መጣጣሙ፣ ከክፍለ ጊዜው ርዝመት ጋር ተመጥነው መቅረባቸው ማረጋገጥ ያስፈልጋል።

ብዙ ጊዜ ለቃላት ማጋለጥ፡- በየክፍለ ጊዜዎቹ አዳዲስ ቃላትን ማስተማር ብቻ ውጤታማ የቃላት ማስተማር ሂደት አይሆንም። ተማሪዎች የተማሯቸውን ቃላት በተለያዩ ጊዜ እየደጋገሙ እንዲገለገሉባቸው በማድረግ ለትውስታ በሚያመች መልኩ ማስተማር ያስፈልጋል። Gairns and Redman (1986: 61) ለቃላሚው ቋንቋ ቃላት ተማሪዎችን ለበርካታ ጊዜያት ማጋለጥ ከተማሪዎቹ ጋር ተዋህደው እንዲቀሩ በማድረግ ረገድ ጠቃሚ እንደሆነ ያስረዳሉ።

ትርጉማዊ አቀራረብን መከተል፡- አንድ ቃል ወካይ ሆኖ የቀረበለትን ነገር ግልፅና በማያሻማ መልኩ ፍቺውን እንዲረዱ ማድረግ የመምህሩ ተግባር ይሆናል። መምህሩ ያንን ፍቺ ግልፅ ለማድረግ የራሱ የሆኑትን ስልቶች መጠቀም ያሻዋል። ይሁን እንጂ ይህ ሁኔታ ሁሌ ሊሆን እንደማይችል Wallace (1982: 29) ሳይጠቀሙ አላለፉም።

ሁኔታዊ አቀራረብን መከተል፡- የቃላት አጠቃቀም እንደ ቀረቤታ፣ የዕውቀት ደረጃ፣ እንደ ቦታው እና እድሜ ይለያያል። በማምለኪያ ስፍራዎች፣ በመዝናኛ ቦታዎች፣ በጤና መስጫ ቦታዎች... ተግባር ላይ የሚውሉ ቃላት ይለያያሉ። ተማሪዎች እነዚህን በተለያዩ ሁኔታ ውስጥ ጥቅም ላይ የሚውሉ ተገቢ ቃላትን መማር ይጠበቅባቸዋል። በቃላት አጠቃቀም ውስጥ የመደበኛ እና ኢመደበኛ ቃላት አጠቃቀምን በድራማ መልክ እና በሌሎች አማካኝነት መምህሩ ማስተማር ይችላል (Wallace 1982: 3)።

ቃላትን በአውድ ማቅረብ፡- በቃላት ትምህርት ውስጥ ቃላት ከሌሎች ቃላት ጋር እንዴት እንደሚገቡ እና አዘውትረው ከየትኞቹ ቃላት ጋር እንደሚመጡ ማስተማር አስፈላጊ ጉዳይ ነው (Wallace 1982: 30, Cooper 1997: 207)። በተጨማሪም እያንዳንዱ ቃል በወውድ ሲቀርብና ከአውድ ውጪ ሲሆን የተለያዩ ፍቺ ሊኖረው ይችላል። ይህ ሁኔታ የሚከሰተው በምን ጊዜ እንደሆነም መምህሩ ልዩ ልዩ ምቹ ሁኔታዎችን በመፍጠር ማስተማር አለበት።

ቃላትን ለትንቢያ በሚያመች መልኩ ማቅረብ፡- Wallace (1982: 31) የአንድ ቋንቋ ቃላት ሁሉን በአንድ ክፍለ ጊዜ ማቅረብ አይቻልም። ተማሪዎች በተመደበላቸው ክፍለ ጊዜ ውስጥ የሚቀርቡት ቃላት የተመረጡና ውስን ናቸው። ስለዚህም በክፍል ውስጥ ከሚቀርቡላቸው ቃላት ውጪ የሆኑትን በወውድ ውስጥ እያስገቡ የቃላቱን ፍቺ እንዲተነብዩ በማያስችል መልኩ በማስተማር ማለማመድ ይገባል። ዓውዳዊ ፍንጭ ሲባልም ያለ መዝገበ ቃላት አጋኝነት ቃሉ ቀድሞ ከመጣው ቃል ቅርፅ ጋር በማመሳሰል፣ ከአጠቃላይ ዐውድ በመገመት የቃላትን ፍቺ መገንዘብ ያጠቃልላል። Cooper (1997: 236)ም የቃላትን ፍቺ ለመገመት ቃሉ የገባበትን ዓረፍተ ነገር ደጋግሞ በማንበብ፣ የቃሉን ቅድመ ግንድ ቅጥያ፣ ድህረ ግንድ ቅጥያ በመለየት፣ ከዚህም በኋላ ይህ ካልተሳካ መዝገበ ቃላትን በማገላበጥ፣ ሰውን በመጠየቅ... የቃላትን ችሎታ ማሳደግ ይቻላል። ብዙውን ጊዜ ተማሪዎች የቃላትን ችሎታ የሚያሳድጉት ራሳቸው በቀረበላቸው አውድ ውስጥ የቃላትን ፍቺ መተንበይ መቻልን

ሲማሩ ነው። መምህራን ተማሪዎቻቸው የቃላት ችሎታቸውን በራሳቸው ጥረት እንዲያሳድጉና እንዲማሩ በዐውድ ውስጥ ቃላት እንዴት ፍቺአቸውን መተንበይ እንዳለባቸው ማለማመድ ይገባል።

ይዘትን ወሰን፡- በቋንቋ ውስጥ ብዙና የተለያዩ ዓይነት ቃላት ይኖሩናል። ስለዚህም በቃላት ትምህርት ውስጥ የምናስተምረው የቃላት ይዘት መወሰን ቀዳማው መርህ እንደሆነ Gairns and Redman (1986: 54) ያስረዳሉ። እነዚህን ቃላት ለመምረጥ የተለያዩ መምረጫ መስፈርቶች እንዳሉን ምሁራን ቢጠቀሙም ዋና ዋናዎቹ የድግግሞሽ መጠን፣ ባህላዊነት እና ከተማሪው ፍላጎት እና ችሎታ ጋር መጣጣም የሚሉት ናቸው (Gairns and Redman 1986: 59, Wallace 1982: 18-20, McCarthy 1990: 66, Allen 1983: 108)።

McCarthy (1990: 66) የድግግሞሽ መጠን በማንኛውም ቋንቋ ውስጥ በአጠቃቀም እጅግ በጣም ተደጋግመው የሚከሰቱ ቃላት ለዚያ ቋንቋ ተጠቃሚዎች ጠቃሚ መሆናቸውን ይገልጻሉ። እነዚህን መሠል ቃላት በዕለት ተዕለት የተግባቦት ሂደት ተደጋግመው የሚከሰቱ፣ ለዘወትር የመግባባት ግልጋሎት የሚውሉ፣ ሁሉም የህብረተሰብ ክፍል በቀላሉ የሚረዳቸው ናቸው። በቃላት ትምህርት ውስጥም እነዚህ በተግባቦት ሂደት ውስጥ በሰፊው እና በተደጋጋሚ የምናገኛቸው ቃላትን ዘወትራዊ ካልሆኑ ቃላት ቅድሚያ በመስጠት ማስተማር አስፈላጊ ነው። ተማሪዎችንም የታላሚው ቋንቋ ተጠቃሚ ለማድረግ የሚያስችል ውጤታማ ዘዴ መሆኑን Nunan (1998: 118) ይጠቅሳሉ።

ባህላዊነት ሌላው የቃላት መምረጫ መስፈርት ነው። ባህላዊነት የቃላቱ በተማሪው ባህል የተለመደ መሆንን ያመለክታል። ይህ ሲሆን የተማሪዎችን ስሜት በማነሳሳት እና ፍላጎታቸውን በመጨመር ትምህርቱን እንዲማሩ ያደርጋል። ከተማሪው ገጠመኝ ጋር ያልተዛመዱ ቃላት ተደጋግመው የሚቀርቡ ከሆነ ቃላቱን ለመማር የሚያሳዩት ፍላጎት ይቀንሳል፤ ለማወቅም ፍላጎቱን አያሳዩም። ባህሉን የሚገልፁለት እና የሚያውቃቸውን ቃላት ለተማሪዎች ስናቀርብ በደስታ ትምህርቱን ይከታተላሉ።

እንደ Allen (1983: 108) አገላለፅ ከተማሪው ፍላጎት እና ችሎታ ጋር መጣጣም ሌላው መስፈርት ነው። የተማሪዎች ፍላጎት ላይ የተመሠረተ የቃላት መረጣ ተማሪዎች በአካባቢያቸው ስላሉ ነገሮች ለመናገር የሚያስችሉ የትኞቹ እንደሆኑ

መለየት፣ በትምህርት ሂደት ውስጥ በመመሪያና በትዕዛዝ መልክ በተደጋጋሚ የሚያጋጥማቸውን ቃላት መምረጥ፣ በክፍል ውስጥ ልምምድ የሚያስፈልጉ ቃላትን መለየት በተወሰነ ደረጃ የተማሪዎችን ፍላጎት ለመተንበይ ያስችላል።

ከተማሪዎች ችሎታ ጋር ማጣጣም ሲባል የተማሪውን ዕድሜ፣ የትምህርት እና የብስለት ደረጃ ማዕከል ያደረገ ቃላት መረጣን ይጠቁማል። የአፍ መፍቻ ቋንቋቸውን ለመማር ወደ ትምህርት ቤት የሚመጡ ተማሪዎችን በፊት የሚያውቋቸውን ቃላት በሚያውቋቸው መልክ አቅርቦን መሠላቸትን እንዳንፈጥር Collins and Stanley. (1991: 168) ያስጠነቅቃሉ። ስለዚህም ይዘውት የመጡትን የዕውቀት ዳራ መሠረት ያደረገ የቃላት መረጣ ወሳኝ ይሆናል ማለት ነው።

ቃላት ማሟደን፡- ቃላትን በተመሳሳይ ባህሪያቸው ማሟደንን ለትውስታ አጅግ አመቺ በመሆኑ በዚህ መልክ ማስተማሩ ተመራጭ ነው። ቃላትንም በሚያነሱት ርዕስ ጉዳይ፣ በሚኖራቸው የፍች ተዛምዶ እና የፍች ተቃርኖ ማሟደን ይቻላል (Lewis and Hill 1995: 101, Gairns and Redman 1986: 69-71, McCarthy 1990: 17)። በዚህ ውስጥ ተማሪዎች በአንደኛው ስብስብ ሌላኛውን ስብስብ ሊያውቁ ይችላሉ፤ በተመሳሳይ ፍቺ መካከል ያለውን ልዩነት ይረዳሉ፤ የቃላት እውቀታቸው እያደገ በዚህ መልክ ሲመጣ በራስ የመተማመን ስሜት ወይም ስነ ልቦናዊ መነሳሳትን ይፈጥርባቸዋል (Bernard 1991: 300)።

አዳዲስ ቃላት የሚቀርብበት ጊዜ መወሰን፡- Cooper (1997: 229) ተማሪዎች የቃላት እውቀታቸውን የሚያዳብሩባቸው መንገዶች በርካታ ቢሆኑም በዋናነት ግን የተለያዩ ውሁድ አሃዶችን በማንበብና በማዳመጥ እንደሚያገለብቱ ይናገራሉ። መምህራን በውሁድ አሃዱ ውስጥ የሚገኙትን አዳዲስ ቃላትን በምንባብ በሚያስተምሩበት ጊዜ ቃላቱን ለማስተዋወቅ ሶስት ደረጃዎች ወይም ጊዜያቶች ይኖሩታል (Cooper 1997: 243)። እነርሱም ቅድመ ንባብ የንባብ ጊዜ እና ድህረ ንባብ ናቸው።

2.6 የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች

በቋንቋ ትምህርት ውስጥ ቁርጥ ያለ ፍፁም የቃላት ትምህርት ማስተማሪያ ዘዴ አይገኝም። ይሁን እንጂ የመስኩ ምሁራን ቃላት በክፍል ውስጥ እንዴት መቅረብ እንዳለበት የተለያዩ ዘዴዎችን ለማቅረብ ሞክረዋል (Allen 1983, Gairns and

መለየት፣ በትምህርት ሂደት ውስጥ በመመሪያና በትዕዛዝ መልክ በተደጋጋሚ የሚያጋጥሟቸውን ቃላት መምረጥ፣ በክፍል ውስጥ ልምምድ የሚያስፈልጉ ቃላትን መለየት በተወሰነ ደረጃ የተማሪዎችን ፍላጎት ለመተንበይ ያስችላል።

ከተማሪዎች ችሎታ ጋር ማጣጣም ሲባል የተማሪውን ዕድሜ፣ የትምህርት እና የብስለት ደረጃ ማዕከል ያደረገ ቃላት መረጣን ይጠቁማል። የአፍ መፍቻ ቋንቋቸውን ለመማር ወደ ትምህርት ቤት የሚመጡ ተማሪዎችን በፊት የሚያውቋቸውን ቃላት በሚያውቋቸው መልክ አቅርቦትን መሠላቸትን እንዳንፈጥር Collins and Stanley. (1991: 168) ያስጠነቅቃሉ። ስለዚህም ይዘውት የመጡትን የዕውቀት ዳራ መሠረት ያደረገ የቃላት መረጣ ወሳኝ ይሆናል ማለት ነው።

ቃላት ማሟላት፡- ቃላትን በተመሳሳይ ባህሪያቸው ማሟላትን ለትውስታ አጀማ አመቺ በመሆኑ በዚህ መልክ ማስተማሩ ተመራጭ ነው። ቃላትንም በሚያነሱት ርዕስ ጉዳይ፣ በሚኖራቸው የፍች ተዛምዶ እና የፍች ተቃርኖ ማሟላትን ይቻላል (Lewis and Hill 1995: 101, Gairns and Redman 1986: 69-71, McCarthy 1990: 17)። በዚህ ውስጥ ተማሪዎች በአንደኛው ስብስብ ሌላኛውን ስብስብ ሊያውቁ ይችላሉ፤ በተመሳሳይ ፍቺ መካከል ያለውን ልዩነት ይረዳሉ፤ የቃላት እውቀታቸው እያደገ በዚህ መልክ ሲመጣ በራስ የመተማመን ስሜት ወይም ስነ ልቦናዊ መነሳሳትን ይፈጥርባቸዋል (Bernard 1991: 300)።

አዳዲስ ቃላት የሚቀርብበት ጊዜ መወሰን፡- Cooper (1997: 229) ተማሪዎች የቃላት እውቀታቸውን የሚያዳብሩባቸው መንገዶች በርካታ ቢሆኑም በዋናነት ግን የተለያዩ ውሁድ አሃዶችን በማንበብና በማዳመጥ እንደሚያጎለብቱ ይናገራሉ። መምህራን በውሁድ አሃዱ ውስጥ የሚገኙትን አዳዲስ ቃላትን በምንባብ በሚያስተምሩበት ጊዜ ቃላቱን ለማስተዋወቅ ሶስት ደረጃዎች ወይም ጊዜያቶች ይኖሩታል (Cooper 1997: 243)። እነርሱም ቅድመ ንባብ የንባብ ጊዜ እና ድህረ ንባብ ናቸው።

2.6 የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች

በቋንቋ ትምህርት ውስጥ ቁርጥ ያለ ፍፁም የቃላት ትምህርት ማስተማሪያ ዘዴ አይገኝም። ይሁን እንጂ የመስኩ ምሁራን ቃላት በክፍል ውስጥ እንዴት መቅረብ እንዳለበት የተለያዩ ዘዴዎችን ለማቅረብ ሞክረዋል (Allen 1983, Gairns and

Redman 1986, Celce-Murcia 1991, Harmer 1991, Bernard 1991, Cooper 1997, Ruddell 1997, ማረው 1998):: Celce-Murcia (1991: 298) የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎችን በሁለት ይከፍሏቸዋል:: እነርሱም በዕቅድ እና ያለ ዕቅድ ቃላትን የማስተማሪያ ዘዴዎች ናቸው::

2.6.1 በዕቅድ ቃላትን የማስተማር ዘዴ

በዕቅድ ቃላትን ማስተማር መምህሩ ሆን ብሎ ይዘቶችን በመወሰን እና ለማስተማር ዝግጁ ሆኖ ወደ ክፍል የሚገባበት ዘዴ ነው:: በዚህ የማስተማሪያ ዘዴ ውስጥ መምህሩ ጠንካራ የመሪነት ድርሻ ይኖረዋል:: የታቀደ የማስተማሪያ ዘዴ ጥቂት ቃላት ምንጣቡን ለመረዳት ወሳኝ ሲሆኑ፣ የቃላት እውቀቱ የተማሪዎችን የቀደመ እውቀት መሠረት ሲያደርግ መጠቀም ሲቻል፣ ለትምህርት የቀረቡ ቃላት በዐውድ በማቅረብ ለበርካታ ጊዜያት በትምህርትነት በቀረበው ቋንቋ ቃላት በማጋለጥ እና በቃላት ትምህርቱ ውስጥ ተማሪዎችን ንቁ ተሳታፊ በማድረግ ማቅረብ ይቻላል::

ይህ ዘዴ ውጤታማ እንዲሆን በቋንቋ ክፍለ ጊዜው ውስጥ የሚቀርቡ ቃላት መመጠን ተገቢ ነው:: ይህ ካልሆነ በበርካታ ቃላት ይሆኑና ተማሪዎች ማወቅ የሚገባቸው ቁልፍ ቃላት በደንብ ሳያውቋቸው ያልፋሉ:: በተጨማሪም ተመርጠው የቀረቡ ቃላት ውሁድ አሃዱን አንብቦ ለመረዳት የሚያስችሉ መሆን አለባቸው (Rudell 1997: 100):: በዕቅድ ቃላትን ማስተማር ሶስት ደረጃዎች አሉት (Celce Murcia 1991: 301)::

ትርጉምን መግለፅ:- መምህራን ለትምህርትነት የተመረጡትን ቃላት ምንነት ለመግለፅ በበርካታ ዘዴዎችን ይጠቀማሉ:: በርግጥ እንደየመምህራኑ የፈጠራ ችሎታ ሊለያይ ይችላል:: ቃላት የያዙትን ዕንሰ ሃሳብ ግለፅ ለማድረግ መምህራን በመርጃ መሣሪያ፣ በሥዕላዊ ሰንጠረዥ፣ በገለፃ እና በምሳሌ፣ በዐውድና በቃላቱ አመሠራረት እንዲሁም በተመሳሳይና በተቃራኒ ፍቺ አማካኝነት ማስተማር ይቻላል:: ይኸኛው እንግዲህ በደረጃ አንድ ውስጥ የሚታይ ነው::

ግንዛቤን ማረጋገጥ:- ይህ ደረጃ ሁለተኛው ሲሆን መምህራን ተማሪዎቹ የተማሯቸውን ቃላት ምን ያህል እንደተገነዘቧቸው በተለያዩ ጥያቄዎች የሚያረጋግጡበት ነው:: የተጠየቁትን ጥያቄ በአግባቡ ከመለሱ ቃላቶቹን እውቀታቸዋል ማለት ነው:: ከዚህ በተቃራኒ በትክክል ካልተረዷቸው መምህራን እንደገና ማብራራት ይኖርባቸዋል ማለት

ነው። በዚህ ደረጃ የሚቀርቡ የቃላት ትምህርት ጥያቄዎች ክፍት ቦታ ሙሉ፤ አዛምድ፤ በየምድቡ አስቀምጥ ወዘተ. ሲሆኑ ይችላሉ።

ማጠናከሪያ መስጠት፡- በደረጃ ሶስት መምህራን ተማሪዎቻቸው የተማሯቸው ቃላት ከራሳቸው ልምድ እና ተሞክሮ ጋር እያዋሃዱ ቃላቱን እንዲገነዘቧቸው የሚያደርጉበት ነው። በቡድን፣ በጥንድ በመሆን በቃላቱ ላይ ይወያዩባቸዋል፤ ቃላቶቹን በመደራጀት አንዱ ከአንዱ የሚለይበትን በመመርመር እንዲሰሩ በማስተማር ማህበራዊ ቦታን መሠረት አድርገው ጥቅም ላይ የሚውሉትን በዝርዝር እንዲያውጡና እንዲነጋገሩባቸው በማነሳሳት ወይም ደግሞ በቃሉ አማካኝነት እንዲፅፉ እና ዘገባ እንዲያቀርቡባቸው በማድረግ ማስተማር ይቻላል።

2.6.2 ያለዕቅድ ቃላትን የማስተማር ዘዴ

በዚህ ዘዴ ውስጥ ተማሪዎች በምንባቡ ውስጥ የቀረቡት ቃላት ሆነ በሌሎች የመስተጋብር ሂደቶች ውስጥ ያጋጠሟቸውን ቃላት ወደ ክፍል በማምጣት መምህራቸውን የሚጠይቁበት ስልት ነው። ቃላትን ያለ ዕቅድ በማስተማር ጊዜ መምህሩ የሚያጋጥሙት ችግሮች ይኖራሉ። እነርሱም በሚነሱት ጥያቄዎች ላይ በቂ ገለፃ ያለመስጠት፣ ቢሰጥባቸውም ተማሪዎቹ ቶሎ ያለ መገንዘብ፣ ለገለፃው ሰፊ ጊዜ ማስፈለግ ተጠቃሽ ናቸው። ሆኖም እነዚህን ችግሮች ለመቅረፍ መምህሩ ከቀረቡት የቃላት ጥያቄዎች ውስጥ ለተማሪዎቹ ተሞክሮ የበለጠ ቅርብ የሆነው መምረጥ ተገቢ ይሆናል። ከዚህ ባሻገር የተለያዩ እና ጊዜ ቆጣቢ በሆኑ ስልቶች ተጠቅሞ ቃሉን ማብራራት ይጠበቅበታል። ከላይ የተገለፁትን በዕቅድ ቃላት የማስተማር ስልት ደረጃዎች በዚህ ጊዜም መጠቀም ይቻላል።

2.6.3 የማቅረብ ዘዴ

የማቅረብ ዘዴ ቃላትን በቀጥታ ወይም በተዘዋዋሪ ለተማሪዎች በማቅረብ ለማስተማር ይረዳል። በውስጡ ንዑሳን ዘርፎች ያሉት ሲሆን የሚከተሉት ዋና ዋና እንደሆኑ ማረው (1998:16) ይገልጻሉ።

አካላዊ ማቅረብ፡- አንደኛው ቃላትን የማቅረቢያ መንገድ ቃላቱን በሚወክሉትን ቁስ ወይም ነገር በክፍል ውስጥ በአካል ማቅረብ ይመስላል። ለምሳሌ ማስመሪያ፣

መጽሐፍ ፓስትራል፣ ኪስ፣ እስክርቤቶ፣ ወዘተ. የሚሉት ቃላት የሚወክሏቸውን ቁሶች በክፍል ውስጥ በቀጥታ በአካል ማቅረብ ይቻላል።

በስዕል ማቅረብ፡- እስክርቤቶ፣ እርሳስ፣ ማስመሪያ የመሳሰሉትን ወደክፍል ይዞ መምጣት ይቻላል፤ አያስቸግርምም። መኪና፣ አውሮፕላን ግን ያስቸግራል፤ አይቻልምም። ለዚህ አንደኛው መፍትሔ ቁሱን በስዕል ማሳየት ነው። ስዕሎቹ በሰሌዳ ላይ የሚቀርቡ፣ የግድግዳ ላይ እና የቻርት፣ የፍላጎት ካርድ፣ ከጋዜጣና ከመፅሀፍ ላይ የሚገኙ... ሌሎችም ቴክኒካል ያልሆነ ውክልና ለማሳየት ይቀርባሉ። መምህሩ ስዕሎችን ሰሌዳ ላይ መሳል ወይም በወረቀት ወይም በቻርት ላይ የተሳሉትን ወደ ክፍል ይዞ መምጣት ይችላል። የዚህ ዘዴ ሌላኛው ስሙ እይታዊ ዘዴ ሲሆን በተለይ ለጀማሪ ክፍል በስዕል፣ በፎቶግራፍ፣ በሰንጠረዥ፣ በቻርት የቃላት ትርጉም እያዩ በሚሩ በታላላቅ ቋንቋ የተሻለ የቃላት ችሎታን እንዲያዳብሩ ያስችላል። አልፎም ተርፎም ቢቻል ከማየት ባሻገር በማዳመጥ በመንካት በሚረገገው ደግሞ የተሻለ ሲሆን እንደሚችል ምሁራን ያሳስባሉ (Gairns and Redman 1986: 72) ።

ቋንቋ አልባ ትረካ ድርጊትና አካላዊ ምልክት፡- ሁሉንም ቃላት በስዕልና በአካል በማቅረብ መግለፅ አይቻልም። ይህ ሳይቻል ሲቀር አንደኛው ምናልባት የተሻለው መንገድ በቋንቋ አልባ ትረካ በድርጊትና በአካላዊ ምልክት አማካይነት ማሳየት ነው። ማጤስ፣ መሮጥ፣ መብላት ወዘተ. የመሳሰሉት ቃላት በዚህ መንገድ በቀላሉ ሊቀርቡ ይችላሉ፤ ያካሄድ (ያረማመድ አይነቶች)፣ ያነጋገር ስልቶችና ጊዜያት (ለምሳሌ ስላለፈ ጉዳይ ለመናገር እጅን በትከሻ ላይ አሳልፎ ወደኋላ ማመልከት) በዚህ መንገድ በቀላሉ ሊቀርቡ ይችላሉ። አካላዊ እንቅስቃሴን በማድረግ ቃላትን ማስተማር አንዱ የሰርቶ ማሳያ ወይም ከማቅረብ ዘዴ የሚመደብ ሲሆን ድርጊታዊ በመሆኑ ተማሪዎች ለትምህርቱ ተነሳሽነት እንዲኖራቸውና ትክክለኛ የቃሉን ትርጉም እንዲጨብጡ በማድረግ ከፍተኛ ሚናን ይጫወታል (Gairns and Redman 1986: 73)። ድርጊቱ በመምህሩ ወይም በተማሪዎች የሚተገበር ሲሆን ይችላል።

እነዚህ ከላይ የተገለፁት የቃላት ማስተማሪያ ዘዴ መገለጫዎች በተለይም ለጀማሪ ደረጃ እጅግ በጣም ወሳኝ ጉዳዮች ናቸው።

ተቃርኖ /ንፅፅር/፡- በስሜታዊ ተዛምዶ አማካይነት ቃላት እንዴት እንደሚከሰቱ ይታወቃል፤ ይህም የቃላትን ትርጉም ለማስተማር ይጠቅማል። “ጎደሎ” የሚለውን ቃል

ሙሉ ከሚለው ቃል ጋር በማቃረን ትርጉምን ማወቅ ይቻላል፤ ሙቀት x ቀዝቃዛ፣ ትልቅ x ትንሽ ወዘተ ቃላትን በማቃረን ከተቃራኒ ትርጉም ማውጣትን ማስተማር ይቻላል። የቃላትን የፍቺ ዝምድናቸው መሰረት በማድረግ ማስተማር አንዱ ተመራጭ ስልት ነው። Richard (1985: 187) and McCarthy (1990: 39) እንዳስረዱት ቀደምት ጥናቶች በጀማሪ ክፍል ያሉ ተማሪዎች ቃላትን በትውስታ ማህደር የሚያከማቹት በንብት መመሳሰላቸውን መሠረት በማድረግ ሲሆን ከፍ እያሉ ሲመጡ ሁኔታውን በመቀየር ፍቺን መሠረት በማድረግ እንደሚያከማቹ ይጠቁማሉ። በዚህም ቃላትን በፍቺ ዝምድናቸው ማስተማር ጠቃሚ የቃላት ማስተማሪያ ዘዴ እንደሆነ መረዳት አያዳግትም።

ዝርዝር፡- አንደኛው የቃላት ስሜታዊ ተዛምዶ መፍጠሪያ መንገድ የጥቅልና የውስን ቃላት ግንኙነት ነው። ለዋና ቃል ዝርዝር ምሳሌዎችን በመስጠት ቃላትን የማስተማር ስልት ጥቅል ሆኖ በውስጡ የዝርዝር ቃላት ፅንሰ ሃሳብን የያዘ ቃል በማቅረብ ማስተማርን ይመለከታል (Wallace 1982: 67)። “መጓጓዣ” የሚለውን ጥቅል ቃል በማውጣት “መኪና፣ መርከብ፣ ባቡር፣ አውሮፕላን፣ ፈረስ፣ በቅሎ” ወዘተ. የሚሉትን ውሱን ቃላት በመዘርዘር ጥቅሉን ቃል ለመረዳት ከዝርድሮቹ አንዱን መጥራት ያለውን ጠቃሚነት ማሳየት ይቻላል።

ገለፃ ፡- ስለ አንድ ቃል የተሟላ መረጃ በመስጠት መግለፅን ይመለከታል። በዚህ ዘዴ በዝቅተኛ ክፍል ላሉ ጀማሪ ተማሪዎች የቃላትን ትርጉም ማስረዳት ከባድ ነው። ሆኖም ከፍ ባሉት የክፍል ደረጃዎች ይህ ዘዴ ተግባራዊ ቢደረግ ችግር የለውም፤ የቃሉን ትርጉም ለማስረዳት በሚሞከርበት ጊዜ ግን ስለቃሉ የሚታወቁ ሌሎች እውነታዎችን ሁሉ በማክል መግለፅ ያስፈልጋል፤ ለምሳሌ ጓደኛ የሚለውን ቃል ለማስረዳት ለሌት፣ ለወንድ ወዘተ ይሰራ አይሰራ፣ ይባል አይባል እንደሆነ ማሳየት ያስፈልጋል።

ትርጉም፡- በመተርጎም ቃላትን ማስተማር፣ የታላሚው ቋንቋ ቃል ፅንሰ ሃሳብ በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ምን እንደሚወክል በማለማመድ ትምህርቱ የሚቀርብበት ዘዴ ነው። ይህ የማስተማር ስልት በዝቅተኛ ደረጃ በሚገኙት ክፍሎች ባይተገበር የተሻለ መሆኑን ምሁራን ያሳስባሉ። ዘዴውም ከታላሚው ቋንቋ ወደ አፍ መፍቻ ቋንቋ በመተርጎም አልያም በአፍመፍቻ ቋንቋ ፅንሰ ሃሳቡን የሚወክል ቃል ወደ ታላሚው ቋንቋ ቃል በመተርጎም ማስተማር ይቻላል (Wallace 1982: 28)። ቃላትን በመተርጎም ማስተማር

ቀላልና ፈጣን ቢሆንም የራሱ ችግሮች አሉበት። መጀመሪያ ነገር ለቃላት ትርጉም ተማሪዎች መስጠት ሁልጊዜ ከቃላቱ ጋር ተራክቦ እንዳይኖራቸው እንቅፋት ሊሆን ይችላል። ስለዚህ ትርጉም የቃላትን ትምህርት አቀራረብ ችግር የሚፈታ ሆኖ ሲገኝ ተግባራዊ ቢሆን ጥሩ ነው። ነገር ግን ለትምህርት ከቀረበው ቋንቋ ወደ ተማሪው ቋንቋ የሚደረገው ትርጉም ዘላቂነት ያለው መሆን አለበት።

2.6.4 ፍለጋዊ ዘዴ

ይህ ዘዴ በመካከለኛ እና በከፍተኛ ደረጃ ላሉ ተማሪዎች የሚቀርብ ስልት ነው። ፍለጋዊ የቃላት ማስተማሪያ ዘዴ የተማሪውን ጥረት ወይም ተማሪ ምዕክል መሠረት ያደረገ መሆኑን Gairns and Redman (1986: 76) ይጠቁማሉ። ማረው (1998:19) ዘዴውን ከቀላል ማዛመድ በመጀመር ውስብስብ እስከ ሆነ-ት ፍካሬና አውዳዊ ግንዛቤ የሚደረስ መንገዶች እንዳሉት ይገልጻሉ።

አዛምድ፡- ቅፅሎችን ለምሳሌ በዚህ መንገድ ማስተማር ይቻላል፤ ወፍራም X ቀጭን፣ አጭር X ረጅም፣ ጠንካራ X ደካማ ወዘተ ነገሮችን ወይም ስዎችን በመሳልና ቃላቱን በተቃራኒው በመዘርዘር ተማሪዎች የማዛመድ ስራ እንዲሰሩ መጠየቅ ይቻላል። በዚህ ዓይነት መንገድ የሚሰጠው የማዛመድ መልመጃ ከመምህሩ ዓይነት ከሚሰጠው የቃላት ማቅረብ ስልት በተሻለ ሁኔታ ተማሪዎችን ለተግባራዊ ተሳትፎ የሚያጋልጥ ነው።

የሰውነት አካላት፡- የሰውነት አካላትን በትክክል በመሳልና ለእያንዳንዱ አካል ቁጥር በመስጠት ተማሪዎች በራሳቸው የስያሜውን ቃል እንዲፈልጉ በማድረግ ማቅረብ የቃላት ማዛመድ ችሎታቸውን ያሳፋዋል። በዚህም የቃላት ዝርዝርራቸውን ለማስፋት የሚያደርጓቸውን ጥረቶች ማስተዋል ይገባል። በጥንድ ወይም ከዚያ በላይ ሆነው እንዲሰሩ ማድረግም የተሻለ አማራጭ ነው፤ ምክንያቱም በአንደኛው የማይታወቀው ቃል በሌላኛው ሊታወቅ ይችላልና።

ቃላትን ከመግለጫዎቻቸው ጋር ማዛመድ፡- በዚህ ስልት ለማለማመድ ተማሪዎች አስቀድሞ የሚያነቡት ውህድ አሃድ ይሰጣቸዋል፤ ውህድ አሃድ ካነበቡ በኋላ እንዲሰሩት ደግሞ ቀጥሎ ባለው ሰንጠረዥ ዓይነት አማካይነት በአንድ በኩል ቃላቱን በመዘርዘር በሌላ በኩል ስለ እያንዳንዱ ቃል የተሰጠውን ፍቻዊ መግለጫ በማቅረብ የማዛመድ መልመጃ ማቅረብ ይቻላል።

ምሳሌ 7

የቃላት መግለጫ	የቃላት ዝርዝር		
	ቀትር	አልቦ	ዘክረ
ከወርቅና ከብር በዶቃ አምሳል የተሰራ የሴቶች የእግር ጌጥ		✓	
እኩል ቀን፣ ተሰያት፣ ሙቀት የሚጸናበት ቀን			
አሰባ፣ አስተወሰ፣ አወሳ			

ይህ አቀራረብ ተግባራዊነቱ ከፍተኛ ነው። ምክንያቱም ተማሪዎቹ ቃላትን ከአውዳቸው ለማየት ዕድል አላቸውና።

የፅሁፍን ጭብጥ መጠቀም፡- ይህ ፍለጋዊ ስልት የቃላት የእርስ በርስ ተዛምዶ እንዴት እንደሆነና የትኞቹ ጠንካራ የትኞቹ ደግሞ ደካማ መሆናቸውን ለመረዳት ያስችላል። ተማሪዎች አስቀድሞ አንድ የቃላት ጭብጥ ላይ የተጻፈ ፅሁፍ ይሰጣቸውና እንዲያነቡት ከተደረገ በኋላ ከፅሁፍ ጭብጥ ጋር ተዛምዶ ወይም ግንኙነት ያላቸውን በፍጥነት እንዲለዩ መጠየቅ አንድ አማራጭ ሊሆን ይችላል። በሌላ አማራጭ ደግሞ ከፅሁፍ ጭብጥ ጋር ግንኙነት ያላቸውን ቃላት በመግደፍ ተመሪዎቹ ፈልገው እንዲያሟላቸው ሊጠየቁ ይችላሉ። ይህ ዘዴ ምንባብን በማዘጋጀት ቃላትን ከማስተማር ዘዴ ጋር ተመሳሳይ ነው። Eyraud (2000:2) ቃላትን ለማስተማር ንባብ ተመራጭ ስልት መሆኑን ይገልጻሉ። በዚህ ውስጥ መምህሩ ፅሁፍን ከመረጠ በኋላ አዳዲስ ቃላትን ከምንባቡ ላይ በመለየት ተመሳሳይ እና ተቃራኒ ፍቺዎቻቸውን ወይም አውዳዊ ፍቺዎቻቸውን እንዲለዩ በማድረግ የቃል ክፍላቸውን እንዲመደቡ በማድረግ፣ ከምንባቡ ላይ ተመሳሳይና ተቃራኒ ፍቺዎቻቸውን ወይም አብሮ የሚሄዱትን እንዲፈልጉ በማድረግ ሊያስተምር ይችላል።

ምንባብን (የፅሁፍ ጭብጥን) እንደቃላት ማስተማሪያ ዘዴ ስንጠቀምበት ዝግ መልመጃ መገልገል ይቻላል። በዝግ መልመጃ ውስጥ የሚቀርቡት ቃላት ተማሪዎችን ብዙ ሊያወያዩ እና ሊያነጋጋሩ የሚችሉ አመራማሪ ቃላት መሆን አለባቸው። ዝግ መልመጃ በአንድ ምንባብ ውስጥ አንድን ቃል በመሰረዝ አብረውት በዙሪያው ከሚገኙት ቃላት ጋር በማዛመድ እና አውዳዊ ትርጉም መሠረት በማድረግ ተገቢውን ቃል በትክክለኛው ክፍት ቦታ ላይ እንዲሰጡ የሚያስችል ስልት ነው (Richard 1985: 88 and Ruddell 1997: 104)።

Gairns and Redman (1986: 76) ጠቅለል ባለ መልኩ ፈልጎ የማግኘት ዘዴ የዘመኑን የቋንቋ ተስተምህሮት የተመረከዘ መሆኑን ገልፀው ዘዴው አስቸጋሪ ቃላትን ሰዎችን በመጠየቅ፣ መዝገበ ቃላትን በመጠቀም እና ከዐውድ በመተንበይ ሊታገዝ እንደሚችል ያስረዳሉ።

2.6.5 ተግባር ተኮር ዘዴ

ተግባር ተኮር የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች እስከ አሁን ካየናቸው የሚለዩት ሁሉም ተማሪዎች በቃላት አጠቃቀም የተመሠረተ ልምምድ ማድረግ የሚጠይቁ መሆናቸው ነው (ማረው 1998፣ 24)። በዝርዝር ሲታዩ የሚከተሉትን ይመስላሉ።

መለያ ባህሪያት መጠቀም፡- ይህ ዘዴ ቅፅሎችን ለማለማመድ የሚያስችል ሲሆን አቀራረቡም የተለያዩ ሊሆን ይችላል። በአንድ አማራጭ “ከሚከተሉት ባህሪያት መካከል ጓደኞችሁ ወይም በጣም የምትወዱት ሰው እንዲሮሩት የምትወዱለት የትኞቹ ናቸው? በጣም ከማይፈለግ በመጀመር በቅደም ተከተል ዘርዘራችሁ አሳዩ!” በሚል እንደሚከተለው አማራጮችን አቅርቦ መጠየቅ ይቻላል።

ምሳሌ፡- 8

ጉረኛ	ንፋግ	ራስ ወዳድ	ግትር	ባለጌ
አይነአፋር	ገብጋባ	ፊሪ	ውሽታም	አሳባቂ
አጭበርባሪ	ተሳዳቢ	ምቀኛ	ቀዥቃዣ	ተንኮለኛ
አድርባይ	ቀማኛ	ሀሜተኛ	ሆዳም	ሌባ

ተለዋጭና ፈሊጣዊ ቃላትን ማለማመድ፡- ቀደም ሲል እንደታየው አንደኛው የቃላት አጠቃቀም ተለዋጭና ፈሊጣዊ ነው። ይህንም ለማለማመድ አስቀድሞ ፈሊጣዊና ተለዋጭ ቃላት ያሉባቸውን ፅሁፎች መምረጥ ያስፈልጋል፤ ከዚያም ፈሊጣዊና ተለዋጭ ቃላትን በፁሁፎቹ ውስጥ በማስመር ተማሪዎቹ የተሰመረባቸውን ቃላት በሌሎች ፈሊጣዊና ዘይቤያዊ ቃላት እንዲተኩ መጠየቅ ይቻላል።

ምሳሌ 9 ከባድ ዝናብ ያረዘበው የሀምሌ ሰማይ አጣዳፊ ምጥ ይዞት በጣም ያጉረመርማል። አዲስ አበባ ጥቁር የጉም ብርድ ልብስ ለብሳለች ... (በአሉ 1993)።

ከላይ በፅሁፉ እንደተመለከትነው ሰው እንጂ ዝናብ አያረግዝም፤ ሰውን እንጂ ሰማይን አጣጣሪ ምጥ አይዘውም፤ ሰው እንጂ ከተማ ብርድ ልብስ አይለብስም። እንደነዚህ ቃላት ያሉ ናቸው በሰውኛ ዘይቤ አጠቃቀም ተለዋጭ የሚባሉት። ለዚህም ነው በሌሎች ተለዋጭ ቃላት የሚተኩት። ዓላማውም የዘይቤያዊ ቃላትን በስም እየጠቀሱና በዓይነት እየከፋፈሉ ለማስተማር ከመሞከር ይልቅ በአጠቃቀም ላይ መሠረት አድርጎ ማቅረቡ ውጤታማ ይሆናል የሚል እምነት ነው (ማረው 1998፣24)።

ርዕስ ዜናዎች መጠቀም፡- በጋዜጣ ወይም በመፅሔት የምናገኛቸው ርዕስ ዜናዎች የሚፃፉባቸው ቃላት በአብዛኛው በጣም ቁጥብ እና ብዙ ሃሳቦችን ጨምቀው የመያዝ ብቃት አላቸው። ስለሆነም እንደነዚህ ዓይነት በርዕሶች መርጦ በማቅረብ ተማሪዎች በራሳቸው ቃላትን እንደገና እንዲፅፏቸው ወይም ለርዕሶች ላይ የተወሰኑ ቃላትን (በጣም የተመረጡትን ማለት ነው) የመጀመሪያውን ሀሳብ በማይቀይሩ በሌሎች ቃላት እንደገና እንዲተኩ በማድረግ ማለማመድ፣ የተማሪዎችን የቃላት አጠቃቀም ችሎታ ያስፋል። አቅማቸው እየጎለበተ ሲሄድም በርዕስ ዜናዎችና እነርሱን በሚገልፁት በመጠየቅ ወይም በራሳቸው ርዕስ ዜና እንዲያዘጋጁ በማድረግ የቃላትን አጠቃቀም መማሪያ አማራጮቻቸውን ማስፋት ያስፈልጋል (ማረው 1998፣ 24)።

2.6.6 ቃላትን በአውድ የማስተማር ዘዴ

አውዳዊ የቃላት ማስተማሪያ ዘዴ ተማሪዎች ትርጉማቸው ያልታወቁ የአዳዲስ ቃላት ፍቺ ከአውድ እንዲገምቱ የሚደፋፈሩበት የቃላት ማስተማሪያ ዘዴ ነው። ቃላትን በአውድ ማስተማር ጠቃሚ የቃላት ማስተማሪያ ዘዴ እንደሆነ በርካታ ምሁራን ይስማሙበታል። ይኸውም ተገቢ አውድ የአንድን ቃል ትክክለኛ ፍቺ ህያው ለማድረግ እና አሻሚ ፍቺውን ለመለየት ጠቃሚ ዘዴ በመሆኑ ነው። Gairns and Redman (1986: 84) ቃላትን በአውድ ማስተማር ያለ ጥርጥር ዋጋ ያለው ነው ሲሉ Lado (1964: 117-119) ደግሞ እንኳን የቃላት ልዩ ልዩ አገባብ ቀርቶ የቃላትን መሠረታዊ ፍቺ ማለትም እማሪያዊ ፍቺ ሙሉ በሙሉ የሚያውቅ አፈ-ፈት ማግኘት በጣም አዳጋች መሆኑን ይገልጻሉ። ከዚህ አባባል የምንረዳው ያልታወቁትን አዳዲስ ቃላት ፍቺአቸውን በሚገባ ለመገንዘብ አውዳዊ የቃላት ማስተማሪያ ዘዴ ወሳኝ መሆኑን ነው። ይህንንም አስመልክቶ Wallace (1982: 13) ሲገልፁ አንድ ቃል በቅርፁ ተመሳሳይ ሆኖ የተለያየ ፍቺ ሲሰጥ ይችላል። የቃላት ትክክለኛ ፍቺ የሚታወቀው ቢያንስ ቃሉ

በዓረፍተ ነገራዊ ዓውድ ውስጥ ሲገባ ስለሆነ አውድ ተገቢ የቃላት ማስተማሪያ ዘዴ ሊሆን እንደሚገባ ጠቁመዋል። ቃላትን በአውድ ውስጥ በማስተማር ተማሪው የመዘገበ ቃላት ወይም የመምህር እርዳታ በማያገኝበት ጊዜ የቃላትን ፍቺ ከአውዱ እንዲገምት ለማድረግ ጠቃሚ ዘዴ ነው። መምህራን ለአፍ መፍቻም ሆነ ለሁለተኛ ቋንቋ ተናጋሪዎች ቃላትን ሲያስተምሩ ቃላቱን ፍቺአቸውን በሚታወቅበት አውድ ማዘጋጀት እና ፍቺአቸውን በገቡበት አውድ መገመት እንዲችሉ መገፋፋት ይኖርባቸዋል (Wallace 1982: 28-31)።

2.6.7 ብዶኔ በመስጠት ቃላትን የማስተማር ዘዴ

Wallace (1982: 67) በብዶኔ የቃላት ፍቺ የመስጠት ዘዴ ፍቺው ያልታወቀው ቃል በራሱ ለትምህርትነት በቀረበው ቋንቋ ፍቺውን መስጠትን ይመለከታል።

ምሳሌ 10. አናገሩ በባህር የሆነ፣ ለምግብነት የሚውል እና የመተንፈሻ አካሉ ጊል በመባል የሚጠራ እንሰሳ ----- ይባላል። መልሱ .. አሳ ይሆናል ማለት ነው።

2.6.8 በመዘገበ ቃላት አስደግፎ ቃላትን የማስተማር ዘዴ

ተማሪዎች የአዳዲስ ቃላትን ፍቺ ለመረዳት ፈጥነው መዘገበ ቃላትን ከማገለበጣቸው በፊት ቃላትን ከአገባባቸው እየገመቱ እና የቀደመ እውቀታቸውን እየተጠቀሙ በያነቡ ተመራጭነቱ አከራካሪ አይሆንም። ሆኖም አንዳንድ ጊዜ የማያውቁትን ቃል ከአውዱ ለመገመት የሚያስችሉ ፍንጮች ላይ ጋጥሞ ይችላሉ። ይህ ደግሞ ከቋንቋ ክፍለ ጊዜ እጥረት እና ሌሎች ተላውጦዎች አንጻር ሰዎችን ወይም መምህራንን እንዲጠብቁ ሊያደርጋቸው ነው። ይህንን የጠባቂነትን ችግር አስወግዶ በራስ የመተማመን ስሜት ከፍ ለማድረግ ደግሞ መዘገበ ቃላትን ተጠቀመው ፍቺን እንዲያውቁ ማድረግ ጠቃሚ የማስተማሪያ ዘዴ ይሆናል (Cooper 1997: 267, Harmer 1991: 174, Gairns and Redman 1986: 76)።

እዚህ ላይ ተማሪዎቹ የሚያገለብጡት መዘገበ ቃላት ስለታላሚው ቃላት ፍቺ ሆነ አመሠራረት ተገቢውን መረጃ ለመስጠት በጥንቃቄ የተዘጋጀ ሊሆን ይገባዋል። Summers (1988: 111-113) በጥንቃቄ የተዘጋጀ መዘገበ ቃላት በውስጡ ከአንድ ቃል ጋር የፍቺ ዝምድና ያላቸው ቃላት የትኞቹ እንደሆኑ፣ የቃሉ ድግግሞሽ፣ ተዛማጅ

ከሆኑ ሌሎች ቃላት ስርጭታቸው እና አጠቃቀማቸው እስከምን ድረስ እንደሆነ፣ ከአንድ ቃል ጋር አዘወትሮ የሚሰለፍ የትኛው ሊሆን እንደሚገባው ይጠቁማል።

2.6.9 ቃላትን ከሌሎች ቋንቋ ክሂሎች ጋር በማጣመር የማስተማር

ዘዴ

በማንኛውም የቋንቋ ትምህርት ውስጥ የተማሪዎች የክሂል ችሎታ ለመዳበር ያለ ቃላት ትምህርት የማይታሰብ ጉዳይ ነው። Lewis (1993: 114) የተማሪዎች የተግባራት አቅም ከፍ ለማድረግ የቃላት ትምህርት አስፈላጊ መሆኑን ገልፀዋል። ቃላትን ከቋንቋ ክሂሎች ጋር አጣምሮ ለማቅረብ የተለያዩ ስልቶችን መጠቀም ይቻላል። Eyraud (2000: 2) እንዳስረዱት አብዛኛውን የቃላት እውቀት የሚጨበጠው በማንበብ፣ በማዳመጥ እና በውይይት ነው። አክለውም ቃላትን ለማስተማር ንባብ ተመራጭ ስልት መሆኑን ጠቅሰዋል። ቃላትን ከክሂሎች ጋር አቀናጅቶ በማስተማር ዘዴ ውስጥ መምህሩ ተማሪዎቹ አዳዲስ ቃላትን የያዘ ውሁድ አሃድ ወይም ታሪክ እንዲያነቡ ወይም እንዲያዳምጡ ያደርጋል፤ ያነበቡትን ወይም ያዳመጡትን በታሪክ ወይም ውሁድ አሃድ ደግሞ በጥያቄ መልስ መልክ እንዲናገሩ ይደረጋል። ይህንን በጥንድ፣ በቡድን በማድረግ ሊተገበር ይችላል። በዚህ ውስጥም የተማሪዎችን ሚና ማቀያየር ተገቢ ነው። ይህ ማለት ደግሞ ጥያቄ የነበረው መላሽ በመሆን መላሽ የነበረው ጠያቂ በመሆን ማለት ነው። ለዚህ አላማ የሚቀርቡ ትረካዎች ሆኑ ውሁድ አሃዶች ተማሪዎች በሚና ጨዋታቸው ውስጥ የአዳዲስ ቃላቶች ተጠቃሚ የሚያደርጓቸው ሊሆኑ ይገባል (Simcock 1993: 1 and Joe 1995: 1-4)።

2.7 የቃላትን ትምህርት የሚያደናቅፉ ሁኔታዎች

ደረበ (1999) የተለያዩ ምሁራንን ዋቢ በማድረግ የቃላት ትምህርት በአግባቡ እንዳይከናወን የሚያደርጉትን ተላውጦዎች በሶስት ክፍሎች ለማየት ሞክሯል። እነሱም ከመምህሩ አንጻር፣ ከተማሪው አንጻር እና ከመማሪያ ማስተማሪያ ግብአቶች አንጻር የሚታዩ ችግሮች ናቸው። እነዚህን ችግሮች አጠር ባለ መልኩ ሲቃኙ የሚከተለውን ይመስላሉ።

ከመምህሩ አንጻር ከሚታዩት ችግሮች ውስጥ አንዱ የአመለካከት ችግር ነው። መምህራን ሞያቸውን ይወዳሉ ወይ? አዳዲስ የማስተማያ ዘዴዎችን ለመጠቀም ፍላጎቱ

አላቸው ወይ? በዚህ ላይ የሚኖረው አዎንታዊና አሉታዊ አመለካከት በመማር ማስተማር ሂደቱ ላይ የሚያሳድረው ተፅዕኖ ክፍተኛ ነው።

ከሥልጠና አንጻር ደግሞ በአንዳንድ ቦታ በአማርኛ ቋንቋ ማስተማር ሙያ ላይ ሳይመረቁ ቋንቋን ስለተናገሩ ብቻ የሚያስተምሩ መምህራን መገኘታቸው ሌላው ችግር ሆኗል። በዚህ መልክ የሚያስተምሩ መምህራን ደግሞ ከተማሪዎቹ የማይሻሉበት ሁኔታ የመፈጠር አጋጣሚው ሊሰፋ ይችላል። ምክንያቱም ትምህርቱ የሚጠይቀው የማስተማሪያ ዘዴ መረዳት ያሻልና።

ከዚህ ባሻገር አዳዲስ ሆነ ነባር ስልጣኖች በፈጣን ሁኔታ ለሚለዋወጠው የቋንቋ ትምህርት ማስተማርያ ዘዴ ባዕድ መሆን ሌላው ችግር ነው። ስለዚህም እነዚህን ዘዴዎች ያውቃቸው ዘንድ በሥራ ዓለም አጫጭር ስልጠናዎች ማግኘት ይኖርባቸዋል።

ሌላው አዳዲስ መምህራን ተመርቀው ከወጡ በኋላ ሳይንሱን እና ነባራዊ ዓለም ማጣጣም አስቸጋሪ የሚሆንባቸው አጋጣሚም ይከሰታል። ከሚገጠማቸው ችግሮች ውስጥ ይዘቶችን እንደተማሪው ብስለት ደረጃ፣ ዕድሜ፣ የዕውቀት ዳራ ... ለዋውጦ ማቅረቡ ሊጠቀስ ይችላል።

የክፍለ ጊዜ ጫና ደግሞ ሌላው አደናቃፊ ሁኔታ ነው። አንድ መምህር በሳምንት የሚያስተምረው ክፍለ ጊዜ እጅግ ከበዛ በቋንቋ ትምህርት ላይ ያለው አሉታዊ ተፅዕኖ ክፍተኛ ይሆናል።

ከተማሪዎች አንጻር፡- የተማሪዎች አመለካከት በቋንቋ ትምህርቱ ላይ ክፍተኛ ተፅዕኖ አለው። ተማሪዎች ለቋንቋ ትምህርቱ አሉታዊ አመለካከት ካላቸው ራሳቸውን ላለማሳተፍ ይወስናሉ። ይህ አመለካከት ከመምህሩ፣ ከመማሪያ ማስተማሪያ መሳሪያው ወዘተ. ሊመነጭ ይችላል። በተጨማሪም በአንድ ክፍል ውስጥ የተማሪዎች ቁጥር መብዛትም ሌላው ችግር ነው። በርግጥ ምን ያህል ቁጥር ነው ሰፊ ክፍል የሚባለው የሚለው ጥያቄ እንደየሃገራቱ ተጨባጭ ሁኔታ ይለያያል። የተማሪ ቁጥር ሲበዛ ደግሞ መምህሩ እያንዳንዱ ተማሪ እየሰራ እና እያደረገ እንዲማር ከማድረግ ይልቅ ሁሉንም የክፍል ክንውን መምህሩ በ “ሞኖፖል” እንዲቆጣጠረው ይጋብዛል።

ከማስተማሪያ ግብዓቶች አንጻር ለቋንቋው ይዘት የተሳካ ትግበራ እንዳይኖር ተፅዕኖ ከሚያሳድሩ ነገሮች ተገቢ እና ብቃት ያላቸው የማስተማሪያ አቅርቦት አለመሟላት

ነው። ይህ ሲባል የመማሪያ መግቢያ ለእያንዳንዱ ተማሪ አለመዳረስ፣ ስዕሎች እና ቁሳቁሶች በተገቢው ቦታ አለመገኘት፣ እነዚህ መረጃ መሳሪያዎች እንዲሁ በመምህሩ እና በተማሪዎች አማካኝነት የሚሰሩበት ሁኔታ አለመመቻቸት፣ የትምህርት ቤቱ የማቴሪያል እና የገንዘብ አቅርቦት አለመኖር የሚሉት ተጠቃሽ ናቸው። ከዚህ ሌላ መሣሪያዎቹ ባሉበት ሁኔታም ቢሆን ቃላትን ከማስተማር አንጻር ምን ያህል ፋይዳ አላቸው? የሚለው ጥያቄ ምላሽ ማግኘት አለበት። ከተገቢነት አንጻር ይዘቶቹን በማቅረብ በተማሪዎች መካከል ተግባራትን እንዲካሄድ ከመፍጠር አንጻር እና ያለ መምህር እገዛ ራሳቸውን ችለው ይዘቶችን እንዲለማመዱ ከማስቻል አንጻር ያላቸው ብቃት ሊመረመር ይገባል። በዚህ መልኩ ያልቀረቡ የመማሪያ ማስተማሪያ መሳሪያዎች በቋንቋ ትምህርት ላይ አሉታዊ ተፅዕኖ ማሳደራቸው አያጠራጥርም።

2.8 የመማሪያ ማስተማሪያ መሣሪያዎች ለቃላት ትምህርት አተገባበር ያላቸው ሚና

Ur (1996: 176-177) መርሃ ትምህርት ለየትምህርቱ ዓይነት በየክፍል ደረጃ ተመጥነው የሚቀርቡ አጠቃላይ እና ዝርዝር ዓላማዎችን፣ ይዘቶችን፣ ክንዎኔዎችን፣ የክፍለ ጊዜያት መጠኖችን እና ይዘቶችን ለማቅረብ አመቺ ሊሆኑ የሚችሉ ስነዘዴዎችን፣ መርጃ መሣሪያዎች እና መገምገሚያ ስልቶችን የያዘ እንደሆነ ይጠቅሳሉ። በዚህም ለቃላት ትምህርት አተገባበር የሚሆኑትን የይዘት ዓይነት መጥኖ በማቅረብ፣ የሚቀርቡበትን ስነዘዴዎችን እና መርጃ መሣሪያዎችን በመጠቀም ረገድ ከፍተኛ ሚና ይኖረዋል።

የመምህሩ መምሪያ የመምህሩን ዝርዝር የአሠራር ሂደት ወይም ምን እና እንዴት ማስተማር እንዳለበት ጥቆማ በመስጠት ረገድ ከፍተኛ ድርሻ አለው። West (1963:23) ስለ መምህሩ መምሪያ አስፈላጊነት ሲገልፁ የመምህሩ መምሪያ ለመምህሩ ትምህርቱ ምን ዓይነት አካሄድ መከተል እንዳለበት ዝርዝር ትንተና በመስጠት አቅጣጫ የሚጠቁመው በመሆኑ አስፈላጊ እንደሆነ ይገልጻሉ (Gairns and Redman 1986: 172)። በበኩላቸው የመምህሩ መምሪያ አንዱ የማስተማሪያ ግብአት ሲሆን የቃላት ትምህርት በምን መልኩ መቅረብ እንዳለበት እና በምን ዓይነት የመርጃ መሣሪያ መደገፍ እንዳለበት የሚጠቁም መሣሪያ እንደሆነ ያብራራሉ።

የቋንቋ መማሪያ መጻሕፍት የትኛውንም ዕውቀት ለማስጨበጥ የሚሰጡት ጠቀሜታ ከፍተኛ ነው። Grant (1987: 8) አንድ ተጓዥ ወደ ማይታወቅ አቅጣጫ ለመሄድ ሲያቅድ የአካባቢውን አቀማመጥ የሚያሳይ ካርታ እንደሚያስፈልገው ሁሉ መምህራንም የትምህርት አቅጣጫውን የሚመራቸው መማሪያ መጻሕፍት መጠቀም እንዳለባቸው ያብራራሉ። የቋንቋ መማሪያ መጻሕፍት ለተማሪው ከሚሰጡት ጥቅም በተጨማሪ ለቋንቋው አስተማሪዎች የሚሰጡት ጥቅም ከፍተኛ ነው። Richards (2001: 251) ይህንን አስመልክተው ሲገልፁ በተለይም ለማስተማሩ ሙያ አዲስ ለሆኑ ጀማሪ መምህራን የተለያዩ የማስተማሪያ ዘዴ አቅጣጫዎችን በመጠቀምና የት ላይ ማተኮር እንደሚገባቸው በመምራትና የማስተማሩን ስራ የተቃና በማድረግ ረገድ ከፍተኛ ድርሻ አላቸው።

እነዚህ እስከ አሁን የተገለፁት የመማሪያ ማስተማሪያ መሣሪያዎች የታቀደውን የትምህርቱን አላማ ወደ ተግባር ለመለወጥ ወሳኝ ናቸው። መርሃ ትምህርቱን መሠረት ያደረጉ የመማሪያ ማስተማሪያ መጻሕፍቱ ደግሞ የቋንቋ ትምህርት በመምህራን አማካኝነት ግልፅና ተጨባጭ ሆኖ ለተማሪው እንዲደርስ በማድረግ ረገድ ከፍተኛ ሚና ይጫወታሉ።

2.9 በሃገራችን ውስጥ የተሰሩ የተዛማጅ ጥናቶች ቅኝት

በሀገራችን የቃላት ትምህርት አቀራረብን አስመልክቶ የተሰሩ ስራዎች በርካታ ናቸው። የእነዚህ ቀደምት ጥናት ከዚህ ጥናት ጋር የሚመሳሰሉበት እና የሚለያዩበት ሁኔታ አለ።

ትኝላኤ (1988) በሁለተኛ ደረጃ መልቀቂያ የአማርኛ ፈተና ውስጥ የቀረቡት የቃላት ጥያቄዎችን የመረመረ ሲሆን የቃላቱ እና የፈሊጣዊ ጥያቄዎች አውድ የጎደላቸው እና ግልፅነት የሌላቸው፣ አቀራረባቸው የትምህርትን ዓላማ እና የማስተማር ዘዴውን መሠረት ያላደረጉ መሆናቸውን ይጠቁማል።

ሲሳይ ተበጀ (1990) በወቅቱ በስራ ላይ የዋለውን የዘጠነኛ ክፍል መማሪያ መፅሃፍ የቃላት ትምህርት አቀራረብ አሳታፊ በሆነ መልኩ መዘጋጀቱን እና አለመዘጋጀቱን ፈትሷል። በግኝቱም መፅሃፉ ለቃላት ትምህርቱ አሰጣጥ ተገቢውን ስልት ያላመለከተ መሆኑን አስፍሯል።

ዓባይ ይመር (1991)ም የአማርኛ መማሪያ መፅሕፍ ይዘትን የገመገመ ሲሆን በግኝቱም የቃላት ትምህርቱ አቀራረብ የተማሪዎችን ችሎታ ያላገናዘበ፣ ከዘዩ ያልፀዳ፣ በዓውድ ያልተደገፈ መልመጃዎችን ማካተቱ ጠቁሟል።

አንበሴ በቀለ (1993) በተመሳሳይ መልኩ በኦሮሚያ ክልል ለ8ኛ ክፍል የተዘጋጀው የአማርኛ መፅሕፍ በቃላት ትምህርቱ አደረጃጀት እና የመልመጃዎቹ አዘገጃጀት ምን እንደሚመስሉ ፈትሷል። የጥናቱ ውጤትም መማሪያ መፅሕፍ ውስጥ ውጤታማነታቸው ለተመሠከረላቸው የቃላት መምረጫ መስፈርቶች ዝቅተኛ ትኩረት እንደሰጠ አደረጃጀቱም ከቃላት ማደራጃ መስፈርትነት ውጪ መሆኑን ያሳያል።

የሺጥላ መንግስቱ (1997) በሁለተኛ ደረጃ የመጀመሪያ እርከን ላይ የዋለው የአማርኛ መማሪያ መፅሕፍ ውስጥ የቃላት ትምህርት ይዘት አመራረጥ አደረጃጀት አቀራረቡን መርምሯል። የጥናቱ ውጤትም ለትምህርት እርከን የሚመጥኑ ቃላት መርጦ የተከናወነው ምሁራን ከጠቀሱት ሁለት ማለትም አገልግሎት እና የቃላት ተስተማሪነት እንደሆነ፣ የቃላት ተመሳስሎ እና ተቃርኖ በአውድ ውጪ ሆነው እንደቀረቡ፣ ፈሊጣዊ ቃላትን ለመረዳትና ለአፍልቆት ተግባር ለመጠቀም በሚያስችል መልኩ እንዳልቀረበ ጠቁሟል።

እሸቱ አጋ (1997) በአዲስ አበባ ከተማ በሚገኙ 3 የመንግስት ትምህርት ቤቶች የክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አቀራረብ የገመገመ ሲሆን መምህራኑ ቃላትን ሲያስተምሩ አብዛኛው ትኩረታቸው ፍቺን እና መዋቅርን ማሳወቅ ላይ እንደሆነና የቋንቋ ክሂሎችን በጣመረ መልኩ እንዳልሆነ በጥናቱ ግኝት ተጠቁሟል።

በስተመጨረሻ የሚነሳው የደረበ ሙሉ (1999) በትግራይ ክልል በሚገኙ አራት ትምህርት ቤቶች የክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አተገባበር የፈተሽ ሲሆን የጥናቱ ውጤት እንደሚጠቁመው መምህራን የቃላትን ትምህርት ለማቅረብ እና ለማለማመድ ከተወሰኑ ስልቶች በቀር ሌሎችን አዘውትረው እንዳልተጠቀሙ ጥናቱ አረጋግጧል።

ይህ ጥናት ከትንሳኤ፣ ከሲላይ፣ ከዓቢይ፣ ከአንበሴ እና ከየሺጥላ ጥናት የሚያመሳስለው በቃላት አቀራረብ ላይ ጥናት ማካሄዱ ሲሆን ልዩነቱ ይህ ጥናት የክፍል ውስጥ የቃላት አቀራረብ መፈተሽ ነው።

እሸቱ (1997) የሰራው ጥናት ከዚህ ጥናት ጋር የቃላት ክፍል አተገባበሩን በመፈተሽ የሚያመሳስለው ሲሆን ሆኖም በጥናቱ ውስጥ በቃላት ትምህርት አተገባበር ወቅት የሚያጋጥሙ ችግሮችን አለመዳሰሱና አፍ መፍቻቸው አማርኛ በሆኑ ተማሪዎች ላይ ማጥናቱ ከዚህ ጥናት ይለየዋል።

ደረበ ሙሉ (1999) ያጠናው ጥናት እና ይህ ጥናት ለክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አተገባበር ምን እንደሚመስል መፈተሽ አንድ ሲያደርገው ይህ ጥናት ደረበ ለጥናቱ ያላካተታቸውን የመማሪያ ማስተማሪያ መሣሪያዎች ለቃላት ትምህርት አተገባበር ያላቸው ሚና መፈተሽ መለያው ሆኗል።

3

ምዕራፍ ሶስት

የአጠናን ዘዴ

ይህ ጥናት መሠረት ያደረገው የአጠናን ዘዴ ዓይነታዊ እና አሃዛዊ ምርምር ሲሆን ከመረጃው የተገኙትን ውጤቶችን ለመተንተን ደግሞ ገለፃዊ አቀራረብን ይከተላል። ገለፃዊ አቀራረብን የተከተለበት ምክንያት ደግሞ መረጃዎችን በምልክታ፣ በፅሁፍ መጠይቅ እና በሰነድ አሰሳ ለመሰብሰብ አመቺ በመሆኑ ነው። ግምገማው ሲካሄድ በምዕራፍ ሁለት ላይ የቀረቡት የምሁራንን አባባል መሠረት ያደርጋል። የጥናቱ መረጃዎችን ለመሰብሰብ ምን ምን ዘዴዎች በእንዴት ዓይነት እና ሁኔታ ተመርጠው ተግባራዊ እንደሆኑ እንደሚከተለው ይቀርባል።

3.1 የናሙና አመራረጥ

ይህ ጥናት በትግራይ ክልል በመቀሌ ከተማ በሚገኙት ሶስት ከፍተኛ 2ኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ላይ የክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አተገባበርን ይመለከታል። በመረጃ ምንጭነት የሚያገለግሉትን ናሙናዎች ለመምረጥ የተለያዩ የናሙና አወሳሰድ ዘዴን ይጠቀማል። የናሙና አወሳሰድ ዘዴዎቹም መረጃውን የተሟላ ለማድረግ ያላቸው ድርሻ ታስቦባቸው ጥቅም ላይ ይውላሉ።

የጥናቱ ክልል ናሙና አመራረጥ፡- ለጥናቱ የተመረጠው ክልል ትግራይ ሲሆን የተመረጠውም በአመቺ ናሙና ዘዴ ነው። አመቺ ናሙና የተመረጠበት ምክንያት በ2ኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ላይ ለደረጃው የሰለጠኑ መምህራን ይገኛሉ ተብሎ ስለሚገመት እና አጥኚዎ በሥራ ምክንያት በክልሉ ላይ የነበረች በመሆኑ አስፈላጊውን ትብብር ለማግኘት ሲባል ነው።

የትምህርት ቤቶች ናሙና አመራረጥ፡- ምንም እንኳን በመቀሌ ከተማ ውስጥ የሚገኙት ሌሎች የመንግስት እና የግል 2ኛ ከፍተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ቢገኙም ይህ ጥናት የሚካሄደው በሦስት ከፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ የመንግስት ትምህርት ቤቶች ላይ ነው። በሦስቱም ትምህርት ቤቶች ላይ ብቻ እንዲወሰን የሆነበት ምክንያትም የጊዜ፣ የሰው ኃይል እና የባጀት አቅም ስለማይፈቅድ ነው። በከተማው ከሚገኙት ትምህርት ቤቶች ውስጥ ሦስቱ የመንግስት ትምህርት ቤቶች በነሱ ብቻ እጣ ናሙና ተመርጠዋል። ይህ ናሙና መረጣ ዘዴ አገልግሎት ላይ የዋለው በክልሉ ለሚገኙ የመንግስት ከፍተኛ ደረጃ

B

ትምህርት ቤቶች እኩል ዕድል ይሰጣል ተብሎ ስለሚገመት ነው። በዚህ ስልት የተመረጡት ክፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች

1ኛ. ወልዱ ንጉስ ሁለተኛ ክፍተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት

2ኛ. ፍረ አብዮት ሁለተኛ ክፍተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት

3ኛ. አይደር ሁለተኛ ክፍተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ናቸው።

የክፍል ደረጃ ናሙና አመራረጥ፡- በዚህ ጥናታዊ ዕሁፍ ውስጥ ተጠኝ ተደርገው የተመረጡት የዘጠነኛ ክፍል የአማርኛ ቋንቋ መምህራን እና ተማሪዎች ናቸው። የክፍል ደረጃው የተመረጠው በ “ይሁነኝ ናሙና” (Purposive) አመራረጥ ዘዴ ነው። የተመረጠበት ምክንያትም የ9ኛ ክፍል ተማሪዎች እስከ ሰኔ መጨረሻ በትምህርት ገበታ ላይ የሚገኙ በመሆናቸው እና በቂ ጊዜ እንዲኖር ለማድረግ እና አስረኛ ክፍል የእርከኑ መጨረሻ በመሆኑ በዚህ ደረጃ የትምህርቱ አሰጣጥ ተማሪዎቹን ለሁለተኛ ደረጃ መልቀቂያ ፈተና በማዘጋጀት ላይ ስለማያተኩር ነው።

የመምህራን ናሙና አመራረጥ፡- በተመረጡት ሦስት ትምህርት ቤቶች የሚገኙ የዘጠነኛ ክፍል የአማርኛ ቋንቋ መምህራን አነስተኛ በመሆናቸው ሁሉም የጥናቱ ተተኪሪ እንዲሆኑ ተደርጓል። በዚህ መሠረት መምህራኑ በሙሉ የዕሁፍ መጠይቅ እንዲሞሉ ተደርጓል። በሦስቱም ትምህርት ቤቶች አማርኛን በዘጠነኛ ክፍል የሚያስተምሩ መምህራን ብዛት አሰራ ሁለት ሲሆን ለጥናቱ ትብብር ያደረጉት ስምንት መምህራን ብቻ ናቸው። በቂ መረጃን በምልከታ ለመሰብሰብ ስምንቱ መምህራን ታይተዋል።

የተማሪዎች ናሙና አመራረጥ፡- በምልከታ ከተመረጡ መምህራን ከሚያስተምሯቸው ምድቦች ውስጥ በአንደኛው የተማሪዎች የወካይ ናሙና ምርጫ ተካሂዷል። እነዚህ ለምልከታ የተመረጡ ምድቦች ከመምህራን የጊዜ ሰሌዳ አመቺነት ጋር ተስማምቶ ምልከታ የተካሄደባቸው ሲሆን ከስምንቱ ምድቦች በነሱ በዕጣ ናሙና መሠረት ሃያ አምስት በድምሩ ሁለት መቶ ተማሪዎች በእኩል መጠን በተቆረጡ ወረቀቶች ላይ የተማሪዎቹን የስም ዝርዝር ቁጥራቸውን በመጻፍና ወረቀቶቹን በተመሳሳይ ሁኔታ በመጠቀሙ ከእያንዳንዱ ምድብ በነሱ በዕጣ ናሙና እየተነሱ ሃያ አምስት ወረቀቶች እንዲያወጡ ተደርገዋል። ተማሪዎቹ እየተነሱ ካወጧቸው ሃያ አምስት ወረቀቶች ላይ የተገኙ የስም ዝርዝር ቁጥሮች የዕሁፍ መጠይቁን እንዲሞሉ ተደርገዋል።

3.2 የመረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያዎች

የጥናቱ አካባቢ፣ የትምህርት ቤቶች እና የመምህራን እንዲሁም የተማሪዎች ናሙና መረጣ ከተካሄደ በኋላ ጥናቱን አስመልክቶ መረጃ ለመሰብሰብ ተሞክሯል። መረጃዎቹንም ለመሰብሰብ ያገለግላሉ ተብለው የሚታሰቡት መረጃ መሠብሰቢያዎች ምልክታ፣ የፅሁፍ መጠይቅ እና የሰነድ ፍተሻ ናቸው።

የክፍል ውስጥ ምልክታ፡- የክፍል ምልክታው ከመከናወኑ በፊት መደረግ ከሚገባቸው ጉዳዮች ውስጥ የምልክታ ጊዜን መወሰን ሲሆን ይህንንም አጥኚዎ እና ተጠኚዎቹ መምህራን በስምምነት ምልክታ የሚካሄድበትን ጊዜ አመቻችተዋል። የክፍል ምልክታውንም በእያንዳንዱ መምህር ሶስት ሶስት ጊዜ ተካሂዷል። በክፍል ውስጥ በምልክታው ጊዜ የሚታዩት ክንውኖች እንዳይዘነጉ በማስታወሻ እንዲያዙ ከመደረጉም ባሻገር የግል አስተያየትን ለመቀነስ በማስተማር ሥነ ዘዴ ተመራቂ የሆኑ ረዳት ክፍል ውስጥ እንዲገኙ ተደርጓል። በተጨማሪም የቃላት ትምህርትን ንድፈ ሃሳብ መሠረት ያደረጉ የክፍል ምልክታ ቅፅ በጥናቱ አማካሪ እና በሁለተኛ ቋንቋዎች ሥነ ፅሁፍ ትምህርት ክፍል ሁለተኛ አመት የድህረ ምረቃ ተማሪዎች የታየ በኋላ ተሰብስቦ ማስተካከያ እንዲሰጥበት ተደርጓል።

ሌላው ለዚህ ጥናት ማሰባሰቢያነት መሳሪያ ሆኖ የተመረጠው የቪዲዮ ቀረፃ ነው። የቪዲዮ ቀረፃው መሠረታዊ አላማ ቃላዊ ክንዋኔዎችን ደጋግሞ ለማየት እና በምልክታ የሚሠበሰበው መረጃ ለማጠናከር እና አስተማማኝ ለማድግ ነው። በመጀመሪያው ቀን የማስመስያ ቀረፃ ከተካሄደ በኋላ በሁለተኛው ቀን ትክክለኛው የቀረፃ ጊዜ ተከናውኗል። ይህ የሆነበት ምክንያት ተማሪዎች በመጀመሪያው ቀረፃ በእንግድነት ስሜት የሌላቸውን የመማር ባህሪያት ሊያሳዩ ስለሚችሉ እና በሁለተኛው ቀረፃ ግን እየለመዱት ስለሚመጡ ትክክለኛውን የክፍል ውስጥ እንቅስቃሴዎችን ለመረጃነት ለመሠብሰብ ሲባል ነው።

የፅሁፍ መጠይቅ፡- የፅሁፍ መጠይቁ የተዘጋጀው ለዘጠነኛ ክፍል መምህራን እና ተማሪዎች ነው። የመጠይቁ መሠረታዊ አላማም በምልክታ የተገኙትን መረጃዎች ለማጠናከር እና በእነዚህ መረጃ መሠብሰብ የማይቻሉትን መረጃዎች ለመሰብሰብ ነው። የፅሁፍ መጠይቆቹ ይዘቶችም መሠረት ያደረጉት የቃላት ትምህርት ዘዴዎችን ነው። የእነዚህ መጠይቆች አስተማማኝነት እንዲረጋገጥ በጥናቱ አማካሪ እና በሁለተኛ አመት

የአማርኛ ቋንቋ የማስተማር ሥነ ዘዴ የድህረ ምረቃ ተማሪዎች ታይቶ ማስተካከያ ተደርጎበታል። የፅሁፍ መጠይቁ አስተማማኝነት ለማረጋገጥ የሙከራ ጥናት ተካሂዶ ከተገኘው ምጋቤ ምላሽ ማሻሻያ ተካሂዶበታል።

የመምህራን የፅሁፍ መጠይቅ ሶስት ክፍሎች አሉት። የመጀመሪያው ክፍል ስለ መምህራኑ ዳራ አጠቃላይ መረጃ የሚሠጥ ሲሆን፣ በሁለተኛ ክፍል የቃላት የመማር ማስተማር ክንውን የሚመለከቱና 5 / በጣም ክፍተኛ/፣ 4 /ከፍተኛ/፣ 3 /መካከለኛ/፣ 2 /ዝቅተኛ/፣ 1 /በጣም ዝቅተኛ/ በሚል በ Likert የመጠን ልኬት ጥያቄዎቹ ቀርቧል። በሶስተኛ ክፍልም ክፍት ጥያቄዎች ተካተዋል።

የተማሪዎች የፅሁፍ መጠይቅም በተመሳሳይ ሁኔታ ሶስት ክፍሎች ያሉት ሲሆን በመጀመሪያው ክፍል የተማሪዎቹ ዳራና አስመልክቶ መረጃ የሚሰጥ ነው። ሁለተኛው ክፍል ደግሞ የክፍል ውስጥ የመማር ማስተማር ሁኔታዎችን የሚመለከቱ ጥያቄዎች Likert የመጠን ልኬት መሠረት ቀርበዋል። በመጨረሻም ክፍል ክፍት ጥያቄዎች ለተማሪዎቹ ቀርበውላቸዋል።

የሰነድ ፍተሻ፡- መርሃ ትምህርት መምህሩ በመማር ማስተማር ሂደት ላይ በክፍል ውስጥ ወደ ተግባር የሚለውጠው እቅድ ነው። በመሆኑም ለቃላት ትምህርቱ የክፍል ውስጥ አተገባበር ያለውን ጠንካራ እና ደካማ ጎን ለመመርመር በመረጃ ምንጭነት በጥናቱ ይታያል። የመምህሩ መምሪያም የቋንቋ ይዘቶች እንዴት ክፍል ውስጥ መቅረብ እንዳለባቸው ፍንጭ የሚሰጥ እና መርጃ መሳሪያዎችን የሚጠቁም በመሆኑ በጥናቱ ውስጥ በመረጃ ምንጭነት ተካቷል። በተጨማሪም የተማሪዎች መማሪያ መፅሃፍ የቃላት ትምህርት አተገባበር ሊወስኑ የሚችሉ መሳሪያዎች በመሆናቸው የጥናቱን ጥያቄ ለመመለስ ሲባል ፍተሻ ተካሂዶባቸው። እነዚህን የመማሪያ ማስተማሪያ መሳሪያዎች በመጠቀምም ለቃላት ትምህርት አተገባበሩ ያላቸው ጠንካራ እና ደካማ ጎን ለይቶ ትንተና ለማካሄድ የሰነድ ፍተሻ በመረጃ መሰብሰቢያ መሳሪያነት ጥቅም ላይ ውሏል።

3.3 የመረጃዎች አተናተን

ከፅሁፍ መጠይቅ የተገኙ መረጃዎች ከሚያዝያ 12 ቀን እስከ ግንቦት 2 ቀን 2001 ዓ.ም ተሰብስበዋል። ከመማሪያ ማስተማሪያ መሳሪያዎች፣ ከምልክታው፣ ከመምህራን እና ከተማሪዎች የተገኙ መረጃዎችና ውጤቶች በሚያነሱት ርዕሰ ጉዳይ ተከፍሎ በሰንጠረዥ

ውስጥ በቁጥርና በመቶኛ ስሌት ለማቅረብ ተሞክሯል። መረጃዎቹ በሚያነሱት ርዕሰ ጉዳይ ከተተነተኑ በኋላ ማብራሪያ ተሰጥቶባቸዋል።

በሶስቱም ክፍለ ጊዜያት በምልክታ ቅጾች አማካኝነት የተሰበሰቡት መረጃዎች ወደ አንድ ቅፅ እንዲጠቃለሉ ከተደረገ በኋላ የተዘነጉ ነገሮች እንዳይኖሩ ለማድረግ በቪዲዮ ቀረፃ ከተገኘው መረጃ ጋር ለማመሳከር ተሞክሯል።

የምልክታ ቅጾች በአንድ ቅፅ ሥር ለማጠቃለል Likert የመጠን ልኬት ከተሠጠው በኋላ ከምልክታው የተገኙ መረጃዎች በማያነሱት ርዕሰ ጉዳይ በመመደብ እና ታሊ (Tally) በማድረግ በሠንጠረዥ ውስጥ ቁጥር ለማስቀመጥ ተሞክሯል። በሰንጠረዥ ላይ የሰፈሩት መረጃዎችም ተተንትነዋል።

በተመሳሳይ መልኩ ከመምህራን የተሰበሰቡት መረጃዎችም ስለቃላት ትምህርት አቀራረብ የlikert የመጠን ልኬት ከተወሰደ በኋላ በማያነሱት ርዕስ ጉዳዮች በመመደብ እና ድግግሞሾቹንም በታሊ (Tally) በሰንጠረዥ ውስጥ በቁጥር ለማስቀመጥ ተሞክሯል። ሌላው ከተማሪዎች የተሰበሰቡት መረጃዎች ተቆጥረው አሁንም የLikert የመጠን ልኬት መሠረት በማድረግ የሰጧቸው ነጥቦች በቁጥር እና በመቶኛ በሰንጠረዥ ውስጥ ለማሰፈር ተሞክሯል። ከዚያም በኋላ የሰፈሩት መረጃዎች ለመተንተን ተሞክሯል።

በመጨረሻም በምልክታ ቅፁ፣ በመምህራን እና በተማሪዎች የፅሁፍ መጠይቅ አማካይነት የተሰጡት የክፍት ጥያቄዎች መልስ አንድ ላይ በማቀናጀት ማብራሪያ ለመስጠት ተሞክሯል። እነዚህን መልሶች ለማቀናጀት በሶስቱም መረጃ መሠብሰቢያዎች የተገኙ ተመሳሳይ ሃሳቦችን በአንድ ላይ በመጭመቅ እና የሚለያዩባቸው ነጥቦች እንዳለ በመወሰድ ማብራሪያ ተካሂዶባቸዋል።

ምዕራፍ አራት

የመረጃ ትንተና እና የጥናቱ ውጤት

በዚህ ክፍል በምዕራፍ አንድ ጥናቱ ይዟቸው ለተነሱት ጥያቄዎች ምላሽ ለማስገኘት የተሰበሰቡት መረጃዎች ትንተና ይካሄድባቸዋል። እነዚህ የመረጃ መሣሪያዎችም የክፍል ምልክታ፣ የመምህራን እና የተማሪዎች የፅሁፍ መጠይቅ እንዲሁም የሰነድ ፍተሻ ናቸው። የሰነድ ፍተሻው የማካሄድባቸው የመማሪያ ማስተማሪያ መሣሪያዎች መርሃ ትምህርት፣ የመምህሩ መምሪያ እና የተማሪው መፅሃፍ ናቸው።

4.1 ከመማሪያ ማስተማሪያ መፃህፍት እና ከመምህራን የተገኙ የፅሁፍ መጠይቅ መረጃዎች

4.1.1 መርሃ ትምህርት

የ9ኛ ክፍል መርሃ ትምህርት ለቃላት ትምህርት አስራሶስት ክፍለ ጊዜያትን የሰጠ ሲሆን ይዘቶቹም የቃላት ፍቺ እና ስዋስዋዊ ቅርፅን መሰረት ያደረጉ ናቸው። ይህ ደግሞ መርሃ ትምህርቱ ለቃላት ትምህርት የሠጠውን ሰፊ ቦታ የሚያመለክት በመሆኑ ጠንካራ ጎኑን አጉልቶታል።

መርሃ ትምህርቱ ይህን ብቻ ሳይሆን ለቃላት ትምህርት አተገባበር የሚረዱ የማስተማሪያ ዘዴዎችን በተወሰነ ደረጃ ፍንጭ እንደሰጠ በተደረገው ፍተሻ ማግኘት ተችሏል። ይህንንም ቀጥሎ ባለው ሰንጠረዥ 1 መመልከት ይቻላል።

ሠንጠረዥ 1፣ ስለ ቃላት ትምህርት ይዘቶች እና የማስተማሪያ ዘዴዎች በተመለከተ በመርሃ ትምህርት የተካተቱ ጠቃሚ ነጥቦች

ተ. ቁ	የቃላት ትምህርት ይዘት	የመማር ማስተማር ክንውን	መርጃ መሣሪያ
1	የሚጠብቁ እና የሚላሉ ድምፆች	-የተወሰነ ምንጣብ ሰጥቶ ጠብቀው እና ላልተው ሊነበቡ የሚችሉ ቃላትን በማስለየት በትረጉም ላይ የሚያሳድሩትን ተዕዕኖ እንዲገልፁ ማድረግ	ላልተው እና ጠብቀው ሲነበቡ የትርጉም ለውጥ የሚያመጡ ቃላት ያለባቸው ዓረፍተ ነገሮች
2	ቅጥያዎችን መለየት	ነፃ ምዕላዶች ላይ የመነሻ ቅጥያ ክጨመሩ በኋላ የቅርፁን ለውጥ በዓረፍተ ነገር ማለማመድ	ነፃ ምዕላች እና ቅጥያዎችን የያዙ ልዩ ልዩ ካርዶች
3	የቃላት ቅርፅ በመደብ በጾታ በቁጥር መለየት	በምንጣብ አማካኝነት መደብ፣ /ጾታ፣/ ቁጥር ነክ የሆኑትን ቃላት እንዲለዩ ማድረግ	ከተለያዩ ተውላጠ ስሞች አኳያ መደብን ጾታን እና ቁጥርን አመልካች ቅጥያ የሚያሳይ ሰንጠረዥ
4	ቃል የአማርኛ የቃል ክፍሎች	በልዩ ልዩ ዓረፍተ ነገሮች ቃላትን በማስገባት የሚያሳዩት ባህሪ እና አገልግሎታቸውን እንዲለዩ ማድረግ	-
5	እማራያዊ እና ፍካሬያዊ ፍቺ	እማራያዊ እና ፍካሬያዊ ፍቺ ምን ማለት እንደሆነ የሚረዱበትን ሁኔታ ማመቻቸት	-
6	መሸጋገሪያ ቃላት	1. መሸጋገሪያ ቃላት ከአያያዥ ቃላት የሚለዩበትን ባህሪ በገለፃ ማስረዳት 2. ከምንጣብ ላይ አያይዥ እና መሸጋገሪያ ቃላት ማሳየት 3. በዓረፍተ ነገር ተግባራቸውን እንዲያሳዩ ማድረግ	የመሸጋገሪያ እና የአያያዥ ቃላት ከነተግባራቸው የተዘረዘሩበት ወረቀት
7	ገላጮች የስም እና የግስ	ደረጃውን በጠበቀ ዓረፍተ ነገር የስም ወይም የግስ ገላጭ እንዲያወጡ በማድረግ ማለማመድ	-
8	የቃላት ተመሳሳይና ተቃራኒ	1. የቃላት ተመሳሳይና ተቃራኒ በልዩ ልዩ መልክ እንዲረዱ ማድረግ 2. ተመሳሳይ ቃላት ተቃራኒ ትርጉም ስለሆኑ ግንዛቤ መስጠት	-

ከላይ ከሰንጠረዥ ማየት እንደሚቻለው መምህራን የቃላት ትምህርት ይዘቶችን ሲያቀርቡ አብዛኞቹ ከምንጣቡ እና በዓረፍተ ነገር ውስጥ ካላቸው አገባብ በመነሳት ፍቻቸውን ተግባራቸውን እና የሚያስገኙትን የፍቺ ለውጥ አንዲያስተምሩ የሚጠቁሙ ናቸው። ይህ ደግሞ ቀደም ሲል በምዕራፍ ሁለት እንደተጠቀሱው ቃላት በአውድ የማስተማር ዘዴ መሠረት ያደረገ ነው።

ቃላትን ለማስተማር ተግባር ላይ ከሚውሉ ዘዴዎች ውስጥ ምንጣብ ተጠቃሽ ነው። በመርሃ ትምህርቱ የመማር ማስተማር ክንውን ሥር ቃላት ከምንጣብ ክሂል ጋር ተጣምሮ ሲቀርብ ይታያል። ይህ ደግሞ የቃላት ትምህርት በተለይም ከምንጣብ ክሂል ጋር የተሳሰረ መሆኑን የሚጠቁም ነው። አብዛኛው የቃላት እውቀት የሚጨበጠው

በማንበብ ነው። የምንባብ ክህልም ቃላትን ለማስተማር ተመራጭ ስልት እንደሆነ ምሁራን ጠቅሰዋል።

ስለ አያያዥ እና መሸጋገሪያ ቃላት በመካከላቸው ያለው ልዩነት አስመልክቶ የሚቀርበው የመማር ማስተማር ክንውን እንደሚጠቁመው መምህሩ በገለፃ ባህሪያቸውን ማስገንዘብ እንዳለበት ነው። በገለፃ ቃላት ማስተማር አንዱ የማቅረብ ዘዴ እንደሆነና ከፍ ባሉ ደረጃዎች ጠቃሚ ዘዴ ነው።

ሆኖም በሰንጠረዥ 1. እንደሚታየው በቁጥር አምስት (5) የመማር ማስተማር ክንውን በሚለው ክፍል ስር “እማራያዊ እና ፍካሬያዊ ፍቺ ምን ማለት እንደሆነ የሚረዱበትን ሁኔታ ማመቻቸት” ተብሎ ጠቅለል ባለ መልኩ ተገልጿል። መምህራን እማራያዊ እና ፍካሬያዊ ፍቺ ትምህርት በቀጥታ ቃላቱን በማቅረብ፣ በዓርፍተ ነገር ውስጥ በማስገባት፣ ምንባብ በማዘጋጀት ይሁን ወይም በሌላ አማራጭ የማቅረቢያ ዘዴዎች ግንዛቤ ማስጨበጥ እንዳለባቸው የሚጠቁመው ነገር የለም።

የቃላት ትምህርቱን ተጨባጭ ለማድረግ የሚረዱ መርጃ መሣሪያዎች አልፎ አልፎ የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎችን ሳይጠቀሙ አላለፉም። የቃላትን አውዳዊ ፍቺ በዓረፍተ ነገር፣ ተመሳሳይ ሰዎቻቸው ክፍል ያላቸውን በሰንጠረዥ፣ ሃረጎችን እና ሙሉ ሃሳብን የሚያያይዙ ቃላትን አስመልክቶ ዝርዝር ገለፃ ባለው ወረቀት በማለት በምን መልኩ ማስተማር እንደሚገባ ፍንጭ ይሰጣሉ።

ይሁን እንጂ እነዚህ የቀረቡት የመርጃ መሣሪያዎች በቂ አይደሉም። Allen (1983,3) መሣሪያ እያሰደገፉ ቃላትን ማስተማር ተማሪዎች ለትምህርት የቀረበውን ቃል ተጨባጭ እንዲሆንላቸው በማድረግ የትውስታ ማህደራቸውን እንደሚያሳድግላቸው ይናገራሉ። ከዚህ አንጻር መርሃ ትምህርቱ በቂ መርጃ መሣሪያ ጠቁሟል ለማለት አያስደፍርም።

ቀደም ባለው ምዕራፍ ሁለት ላይ የቃላት ትምህርት ይዘቶች በተለያየ የማስተማሪያ ዘዴዎች መቅረብ እንዳለባቸው ምሁራኑ ገልፀዋል። ሆኖም በመርሃ ትምህርቱ ላይ የሰፈሩት የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች የተወሰኑ እና የተለመዱ ሆነው ተገኝተዋል።

ስለ መርሃ ትምህርቱ ከመምህራን የፅሁፍ መጠይቅ የተሰጠ ምላሽ በሶስትቱም ትምህርት ቤቶች መምህራን መርሃ ትምህርት የቃላት ትምህርት ማስተማሪያ ዘዴዎችን በመጠቀም ረገድ ምን ያህል እንደሆነ ምላሽ እንዲሰጡ

በቀረበላቸው ክፍት ጥያቄ ላይ ያቀረቡት ሃሳብ መርሃ ትምህርት እስከ አሁን ድረስ በእጃቸው ስላልገባ ምንም ሲሉ እንደማይችሉ ጠቁመዋል።

4.1.2 የመምህሩ መምሪያ

ከመምህሩ መምሪያ ማየት እንደተቻለው ቃላት ከምንባብ እና ከሰዎቹ ክፍል ጋር ተቆራኝተው ሲቀርቡ ተስተውሏል። በቃላት ትምህርት ውስጥ የቃላት ፍቺ ብቻ ሳይሆን ሰዎቹ ቅርፅን ማካተት እንደሚገባ ምሁራን ይገልጻሉ። በመምህሩ መምሪያም ውስጥ ቃላትን በብዙ ቦታ ላይ ከእነዚህ ክህሎች ጋር ተደጋግመው ይታያሉ። አልፎ አልፎም ከሥነ ፅሁፍ ንዑስ የክህል ዘርፍ ጋርም መቅረባቸው አልቀረም። የተወሰኑትን እንደሚከተለው በሰንጠረዥ 2. ማየት ይቻላል።

ሠንጠረዥ 2፣ ስለ ቃላት ትምህርት ማስተማሪያ ዘዴዎች በመምህሩ መምሪያ የተካተቱ ጠቃሚ ነጥቦች

የክህል ዘርፍ	ዝርዝር ዓላማ	የመርጃ መሣሪያ
አንብቦ መረዳት	<ol style="list-style-type: none"> 1. ቃላት በምንባብ ውስጥ ያላቸው አገባብያዊ ፍቺ ይገልጻል። 2. ቃላት ከተመሳሳይቸው ጋር ያዘምዳሉ። 3. በዓረፍተ ነገሮች ውስጥ የሚገኙ ቃላት በተመሳሳይ ቃላት ይተካሉ። 4. የቃላት ተቃራኒ ፍቺያቸውን ይሰጣሉ። 	-
ሰዎቹ	<ol style="list-style-type: none"> 1. ባለቤትና ተሳቢ አመልካቾችን ከዓረፍተ ነገር ይለያሉ። 2. ልዩ ልዩ ቅድመና ድህረ ቅጥያዎችን በተገቢ ስፍራቸው ያስቀምጣሉ። 3. በዓረፍተ ነገር የቃላትን ቅደም ተከተል በመጠበቅ ዓረፍተ ነገሩን ያቃናሉ። 4. ሆሄያትን እየለዋወጡ የተለያዩ ፍቺ ያላቸውን ቃሎች ይመሠርታሉ። 5. ቃሎችን በልዩ ልዩ መደቦች ያረባሉ። 6. ከግስ ላይ አርዕስት ይመሠርታሉ። 7. የስም እና የግስ ገላጮችን ይለያሉ። 8. ጥምር ስሞችን ይመሠርታሉ። 9. ቃላት ጠብቀውና ላልተው ሲነበቡ በሚሰጡት ፍቺ ዓረፍተ ነገር ይመሠርታሉ። 	<p>1. ግሶች ላይ የተጨመሩ የተሳቢ ቅጥያዎችን የሚያሳይ ሰንጠረዥ</p> <p>2. በመማሪያ መፅሃፍ ላይ የቀረበውን የቅፅል እና የስም አመሠራረት በግልፅ የሚያሳይ መግለጫ</p>
ሥነ ፅሁፍ	<ol style="list-style-type: none"> 1. በምንባብ ውስጥ የተካተቱ ምሳሌያዊና ፈለጣዊ ንግግሮችን ይለያሉ። 2. ፈለጣዊ ንግግሮችን በፍቺ ከሚመሰረቱባቸው ቃላት ጋር ያዛምዳሉ። 3. በልዩልዩ ውስጥ የተወሰኑ ቃላትን በመምረጥ የቃላቱን እማሬያዊ እና ፍካሬያዊ ፍቺ በዓረፍተ ነገር ያመለክታሉ። 	-

በመምህሩ መምሪያ ውስጥ የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች በተመለከተ ጠቋሚ ክፍል ሆኖ የተገኘው ዝርዝር አላማው ነው። ምንም እንኳን ተማሪዎች በትምህርቱ ፍጻሜ ላይ ከሚያሳዩትን የባህሪ ለውጥ አንጻር የተገለፀ ቢሆንም በሌላ መንገድ የቃላት ትምህርቱ የሚቀርቡባቸው ዘዴዎች የሚያመለክት በመሆኑ ለጥናቱ አስፈላጊ ሆኖ ተገኝቷል።

ከሰንጠረዥ 2 ላይ ማየት እንደሚቻለውም ቃላት በአንብቦ መረዳት ክሂል ዘርፍ በሚለው ዝርዝር አላማው ስር በምንባብ ውስጥ ባላቸው ፍቺ፣ ተመሳሳይ ቃላት በማዛመድ እና በዓረፍተ ነገር ውስጥ በመተካት መምህራንን ማስተማር እንዳለባቸው በተዘዋዋሪ ይገልጻል። በሰዋስው ክፍል ዝርዝር አላማው ስር የቀረቡ የቃላት ይዘቶች ቁጥር አንድ፣ ሁለት፣ ሶስት፣ እና ዘጠኝ (1፣2፣3፣9) በዓረፍተ ነገር ውስጥ ባላቸው አገባብ ሲቀርቡ፣ የተቀሩት ቁጥር አራት፣ አምስት፣ ስድስት፣ ሰባት፣ ስምንት (4፣5፣6፣7፣8፣) በገለጻ ላይ የተመሠረቱ የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች ናቸው።

ቃላትን በገለጻ የማስተማር ዘዴ የአንድን ቃል የተሟላ መረጃ መስጠትን የሚመለከት እንደሆነና መምህሩ የራሱን የሆነ የተለያየ የማብራሪያ ዘዴዎችን በመጠቀም ቃላትን የሚያቀርብበት ዘዴ ነው። ይህ ዘዴ በዚህ ክፍል ደረጃ መቅረቡም ተገቢነት አለው። /ማረው 1998፣18/።

ቃላት በአውድ ባላቸው አገባብ ለትምህርት እንዲቀርቡ መደረጉም የቃላቱን ፍቺ ህያውነት ለማረጋገጥ እና አሻሚ ፍቺያቸውን ለመለየት አስችሏል። የቃላት ትክክለኛ ፍቺ የሚታወቀው በያንስ ቃሉ በዓረፍተ ነገራዊ ዓውድ ውስጥ ሲገባ እንደሆነ Wallace (1982፣13) ገልፀዋል። በዚህ መሠረት የመምህሩ መምሪያ ቃላት በዓረፍተ ነገር ውስጥ ባለው አገባብ የቃላት ፍቺ እንዲሰጥ በማድረግ ተገቢውን ዘዴ ጠቁሟል ማለት ይቻላል። ይሁን እንጂ አሁንም ሌሎች ልዩ ልዩ የቃላት ማስተማሪያ ዘዴ አለማካተቱና የተለመዱ ዘዴዎችን መጠቀሙ አሰልፎ እንዲሆን አድርጎታል።

በሥነ ፅሁፍ ክፍል ዝርዝር አላማ ስር ደግሞ ምሳሌያዊ እና ፍካሬያዊ ፍቺ በምንባብ ውስጥ ባላቸው ፍቺ የማስተማር ዘዴን ሲከተል ፈሊጣዊ ንግግሮች በአዛምድ መልክ ማስተማር እንደሚቻል ጥቆማ ይሰጣል።

የቃላትን ትምህርት ተጨባጭነት ለማግኘት የቀረቡትን የመረጃ መሣሪያዎች በሰንጠረዥ 2 ውስጥ ማየት እንደሚቻለው የቃላትን ሰዋስዋዊ ክፍል የያዙ ናቸው። በመምህሩ

መምሪያ ላይ የቀረቡት ቀሪዎቹ መረጃ መሣሪያዎች እነዚህ ብቻ አይደሉም። ከዚህ የተቀሩት በሌሎቹ አበይት የክሂል ዘርፍ የተጠቃለሉ ናቸው።

ከዚህ ሌላ በመምህሩ መምሪያ “የትምህርቱ አቀራረብ” በሚለው ስር በቃላት ትምህርት ጊዜ መደረግ ስለሚገባቸው ጠቃሚ ነጥቦች ለመምህራን ጠቆም ያደርጋል። ለምሳሌ ያህል የሚከተሉትን ማየት ይቻላል።

1ኛ በመማሪያ መፅሃፉ የሚጠቀሙ ተማሪዎች አፍ የፈቱ እና ያልፈቱ በመሆናቸው መምህሩ ቃላትን በምንባብ አማካኝነት ሲያስተምር አዳዲስ እና ጠጣር ቃላትን ለይቶ በማውጣት ካስተማረ ትምህርቱን ከተማሪዎቹ ደረጃ እና ችሎታ ጋር ለማመጣጠን ይረዳል።

2ኛ የቃሉን ትርጉም በተናጠል ጠርቶ ትርጉሙን ከመጠየቅ ይልቅ በዓረፍተ ነገር ውስጥ አስገብቶ መጠየቅ መልሱን ለማግኘት ቀላል ዘዴ ነው።

በዚህ ረገድ የመምህሩ መምሪያ እንደ መሪ በመሆን መምህራን ቃላትን ሲያስተምሩ ተመራጭ የሆኑትን የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎችን ከአካባቢያቸው ሁኔታ ጋር እያቀናጁ እንዲያስተምሩ አስችሏል ማለት ይቻላል።

ስለመምህሩ መምሪያ ከመምህራን የፅሁፍ መጠይቅ የተሰጠ ምላሽ

የመምህሩ መምሪያ ለክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አተገባበር ጠቀሜታ ምን ያህል እንደሆነ ምላሽ እንዲሰጡ ለመምህራን ክፍት ጥያቄ ቀርቦላቸዋል። ሆኖም ከላይ በመርሃ ትምህርቱ ላይ እንደተገለፀው የመምህሩ መምሪያ ከእጃቸው ውስጥ ስለማይገኝ ምንም ማለት እንደማይችሉ ምላሻቸውን ገልፀዋል።

4.1.3 የተማሪው መማሪያ መፅሃፍ

የተማሪው መማሪያ መፅሃፍ መምህሩ ለቀረበው የቋንቋ ትምህርት ይዘት ምን ዓይነት የማስተማሪያ ዘዴ መከተል እንዳለበት እና የትኛው ላይ ትኩረት መስጠት እንዳለበት ፍንጭ የሚሰጥ መፅሃፍ ነው። የዘጠነኛ ክፍል መማሪያ መፅሃፍም የቃላት ትምህርት አቀራረብ ዘዴው ከላይ በመርሃ ትምህርቱ እና በመምህሩ መምሪያ ላይ እንደተጠቀሰው ተመሳሳይ አካሄድን የተከተለ ነው።

የመማሪያ መፅሃፍ ፍተሻ በማካሄድበት ጊዜ የቃላትን የማስተማር ዘዴ ጠቋሚ ምልክቶች የተገኙት በእያንዳንዱ ምንባብ ስር ባሉት የመልመጃዎቹ ትፅዋዝ ውስጥ በመሆኑ እንደሚከተለው በሠንጠረዥ 3 ላይ ተካተዋል።

ሠንጠረዥ 3፣ ስለ ቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች በተማሪው መፅሃፍ ውስጥ የተካተቱ ጠቋሚ ነጥቦች

የምንባቡ ርዕስ	የቃላት መልመጃዎች ትዕዛዛት	የተጠቀመበት ቦታ
የቋንቋ መሠረተ ሃሳቦች	1. በሚከተሉት ቃሎች መካከል ያለውን የፍቺ ልዩነት አብራራ ! 2. በ “ሀ” ረድፍ የቀረቡት ቃሎችን በ “ለ” ረድፍ ከሚገኘው ተመሳሳይነታቸው ጋር አዛምዱ!	ክፍል ሁለት
የጊዜ አጠቃቀም	1. የሚከተሉትን ቃሎች በምንባቡ ውስጥ የሚያስተላልፉትን ሃሳብ ግለፅ! 2. የሚከተሉት ቃሎች ያላቸውን ሁለት ፍቺዎች በዓረፍተ ነገር አሳዩ! 3. ግሶች ላይ በተጨማሪ ምዕላዶች አማካኝነት የተጠቀሱት ባለቤትና ተሳታፊዎች በሠንጠረዥ አሳዩ! 4. የሚከተሉትን ምዕላዶች በተገቢ ቦታ እያስገባችሁ የዓረፍተ ነገሮቹን ሃሳብ አሟሉ!	ክፍል አንድ ክፍል ሁለት ክፍል ሦስት
አንቻቦ	1. የተሠመረባቸው ቃሎች በተመሳሳይ ቃሎች ተክ! 2. መነሻ እና መድረሻ ቅጥያዎች ከዋናው ቃል ለዩ።	ክፍል አንድ ክፍል አምስት
የንባብ ስሜት መቀስቀስ	የሚከተሉትን ቃላት በማርባት ዓረፍተ ነገሮችን መስርቱባቸው!	ክፍል ሦስት
ድር ቢያብር	1. በሚከተሉት ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ ባለቤት እና ተሳታፊ ለዩ! 2. በዓረፍተ ነገር ውስጥ የተሠመረባቸው ቃሎችን ቅርፅ ለዩ! 3. የሚከተሉትን ፈሊጣዊ አነጋገሮች ፍቺ ግለፅ!	ክፍል ሦስት
ያ--- ደራሲ	1. በሚከተሉት ቃሎች ዓረፍተ ነገር ስሩባቸው። 2. ምሳሌውን መሠረት በማድረግ አዳዲስ ቃሎችን መስርቱ! 3. ከሥራቸው የተሠመረባቸው ቃሎች የሥም ወይም የግስ ገላጭ በማለት አመልክቱ!	ክፍል ሁለት ክፍል ሦስት
የሕዝብ ብዛት እና የሃገር እድገት	1. ከምንባቡ ለውጡ ቃሎች ተመሳሳይ እና ተቃራኒ ፍቺን ፈልጉ! 2. ነጠላ ቁጥር የሚያመለክቱ ቃሎችን ወደ ብዙ ቁጥር ለውጡ!	ክፍል አንድ ክፍል አራት
ተማሪው	1. ቃላትን በምንባቡ መሠረት ፍቺ ስጡ! 2. ከተሠጡት ስሞች ቅፅሎችን መስርቱ! 3. በምድብ “ሀ” የቀረቡትን ተጣማሪዎች ከምድብ “ለ” ጋር በማዛመድ ጥምር ስሞችን መሠረቱ!	ክፍል አንድ ክፍል አራት
እንዲሁም ተኖረ	1. ከዚህ በታች የተዘረዘሩት ግሶች ወደ ስም ለውጦችሁ የዓረፍተ ነገሮቹን መልዕክት አማሉ! 2. ጠብቀውና ላልተው ሲነበቡ የተለያዩ ፍቺ የማያሳዩ ቃላችን ሁለት ሁለት ዓረፍተ ነገር ስሩባቸው!	ክፍል አንድ
ወርሃዊ ዘገባ	ለሚከተለው ቃላት እማሬያዊ እና ፍንዳኛ ፍቺ ፈልጉላቸው!	ክፍል አምስት
የካቲት 12 ሲዘክር	1. በሃረጉ ላይ የተሠመረባቸው ቃላት ወደ ቅፅል ቀይሩ! 2. የተሠመረባቸው ግሶች ወደ ስም ቀይሩ!	ክፍል ሦስት
የመፅሃፍ ጥራት	በሚከተሉት ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ የተሠመረባቸው ቃላት ተመሳሳይነታቸውን ተክ!	ክፍል አንድ

የመልመጃዎቹ ትዕዛዛት ተማሪዎቹ ከሚያከናውኗቸው ተግባራት አንጻር የሚገልፁ ቢሆኑም በመማሪያ መፅሃፍ ውስጥ የቀረቡት ቃላት ተማሪዎቹ በምን ዓይነት ዘዴ መሥራት እንዳለባቸው ለመምህራንም ጠቋሚ ናቸው። ከሠንጠረዥ 3 ላይ ማየት እንደሚቻለው የቃላት ጥያቄዎቹ በዓረፍተ ነገር/በሃረግ ውስጥ ባላቸው አገባብ፣ በገለጻ፣

በተመሳሳይ እና በተቃራኒ፣ በአዛምድ፣ በምንባቡ ላይ ባላቸው ሃሳብ መሠረት ፍቺ እንዲሰጥባቸው የሚጋብዙ ናቸው። በስፋት ግን፣ የቃላት ሰዋስው ክፍል በሃረግ /በዓረፍተ ነገር ውስጥ ባላቸው አገባብ እንዲተነትኑ ሲደረግ ከምንባቡ ላይ የወጡት ቃላት ደግሞ በተመሳሳይ እና በተቃራኒ ቃላት የማስተማር ዘዴ የቀረቡ ናቸው። እነዚህ ተመሳሳይ እና ተቃራኒ ፍቺ ያላቸው ቃላት ደግሞ በአዛምድ መልክ የሚቀርቡበት ሁኔታ ተደጋግሞ ይታያል።

እስከ አሁን በመማሪያ መፅሃፍ ውስጥ የተካተቱት የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች ምሁራን ከዘረዘሯቸው ውስጥ የተወሰኑትን ዘዴዎች የሚመለከቱ ናቸው። እነዚህ የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች በመማሪያ ማስተማሪያ መሣሪያዎች ላይ እስከተካተቱ ድረስ እና በተለይም በሃገራችን ለክፍል ውስጥ የማስተማር ተግባር የመማሪያ መፅሃፍትን በስፋት ለሚጠቀሙ መምህራን ጠቃሚ ናቸው። መምህራንም ይህንን የመማሪያ መፅሃፍ እስከተገለጹበት ድረስ በእነዚህ ዘዴዎች መጠቀማቸው አይቀሬ ጉዳይ ነው። ከዚህ በመነሳት የመማሪያ ማስተማሪያ መሣሪያዎቹ መምህራን የቃላትን ትምህርት ሲያስተምሩ መጠቀም የሚገባቸውን የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎችን በመጠቀም ረገድ ከፍተኛ እገዛ አላቸው ማለት ይቻላል። እነዚህን የተጠቀሙት ዘዴዎች በመማሪያ ማስተማሪያዎቹ ላይ ባይካተቱ ደግሞ የቃላት ትምህርቱ አቀራረብ እንዳስፈለገ ውጥነት በሌለው መልኩ ትምህርቱ እንዲሰጥ ባስገደደ ነበር።

ይሁን እንጂ አሁንም በመርሃ ትምህርቱና በመምህሩ መምሪያ ላይ እንደተገለፀው የተለመዱትን የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች በተማሪው መፅሃፍ ላይ ሲንፀባረቁ ታይተዋል። ቃላትን የምናስተምርባቸው ዘዴዎች እነዚህ በተማሪው መፅሃፍ ላይ ያሉ ብቻ አይደሉም። ሌሎች ዘዴዎች ማለትም በብድኔ፣ ከቋንቋ ክሂሎች ጋር በማቀናጀት፣ በመዝገበ ቃላት፣ በዝርዝር፣ በስዕል አማካኝነት ቃላትን የማቅረብ ዘዴ በመፅሃፍ ውስጥ አልተስተዋሉም። (ከገፅ 20-28 ይመልከቱ)።

በዚህ የተነሳ ተማሪዎች ከእነዚህ አዳዲስ እና ያልተለመዱ የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች ማግኘት የሚገባቸው ጠቀሜታዎች እንዲያጡ አደርጓል። አንዱ ዘዴ ከአንዱ ዘዴ በአይሬሰነቱ የተሻለ ሊሆን ይቻላል። ለምሳሌ ያህል የአንድን ቃል ፍቺ በገለጻ ከማብራራት ይልቅ ከተቻለ ቁሱን ክፍል ውስጥ በማምጣት፣ ካልተቻለ በስዕል አስደግፎ በማቅረብ፣ ካልሆነ በዝርዝር ማለትም መሠል ከሆኑ ጥቅል እና ዝርዝር ቃላት ጋር በማቀናጀት ወዘተ. ማስተማር የተሻለ ይሆናል። ሆኖም የተማሪዎችን ትውስታ ከፍ

ለማድረግ እና ቃላቶቹ ከእነርሱ ጋር እንዲቀሩ ለማድረግ የሚያስችሉ እነዚህ ዘዴዎች ለመጠቀም የተደረጉ ሙከራዎች በመማሪያ መፅሃፍ ላይ አልታዩም (Wallace 1982:67, Gairns 1986:73)::

ስለ መማሪያ መፅሃፍ የመምራን የፅሁፍ መጠይቅ ምላሽ::

የመማሪያ መፅሃፍ ለቃላት ትምህርት አተገባበር ያለው ጠቀሜታ አስመልክቶ ለመምህራን በቀረበላቸው ክፍት ጥያቄ ላይ የስድስት/6/ መምህራን ምላሽ አዎንታዊነት የሚያመለክት ነው:: ይኸውም የቃላት በንባብ ውስጥ እና ከንባብ ውጪ ያላቸውን ፋይዳ እንደሚያስረዳ፣ አውዳዊ ፍቺን እንደሚያስገነዝብ፣ በቋንቋዎች መካከል ያለውን ዝምድና እንደሚያመለክት፣ በቋንቋ ውስጥ ያሉትን ቃላት መጥኖ እንደሚያቀርብ ምላሹ ይጠቀማል:: የቀሩት ሁለት መምህራን ደግሞ በመማሪያ መፅሃፍ በቃላት ትምህርቱ ውስጥ ብዙ ያልተካተቱ ነገሮች እንዳሉና አብዛኛዎቹ ቃላት የሚታወቁ በመሆናቸው ቢስተካከል የሚል ምላሽ ሰጥተዋል::

4.2 በቪዲዮ ከተደገፈ ምልክታና ክፍሉ መጠይቅ የተገኙ መረጃዎችና ውጤቶች ትንተና

4.2.1 የቃላት ማስተማሪያ መርሐዎች ስለመተግበራቸው

ሠንጠረዥ 4፣ ዓላማ ስለመያዝ፣ ቃላትን ስለመመጠን እና አዳዲስ ቃላትን ማስተማሪያ ጊዜ ስለመወሰን

ተ ቁ	የምልክታ መስፈርቶች	5	4	3	2	1
1.	ከቃላት ማስተማሪያ መርሐዎች አንጻር					
	1.1 ዓላማ ስለመያዝ	8	-	-	-	-
	1.2 ቃላቱን ስለመመጠን	5	2	1	-	-
	1.3 በዕለት ዕቅዱ ላይ የቃላትን ዓይነቶችን ለይቶ ስለማስፈር	7	1	-	-	-

ዓላማ በዕለቱ የሚቀርበውን የቋንቋ ትምህርት ይዞት መነሻና መድረሻ የሚጠቁም ነው:: በዚህ መሠረት የመምህራኑን የዕለት እቅድ ፍተሻ ሲደረግ ስምንቱ መምህራን በጣም በከፍተኛ ደረጃ አስፍረውት ይገኛል:: በዕለቱ የሚያስተምሩትንም ቃላት መጥኖ በማቅረብ አምስት መምህራን በጣም በከፍተኛ፣ ሁለት መምህራን ከፍተኛ፣ አንድ መምህር በመካከለኛ ደረጃ ተጠቅመውበታል:: የቃላት ዓይነቶች በዕለት እቅዱ ላይ በጣም ከፍተኛ ደረጃ ሰባት መምህራን፣ አንድ መምህር ደግሞ በከፍተኛ ደረጃ በዕቅዳቸው ላይ አስፍረዋል::

ስለ ቃላት ማስተማሪያ መርሆዎች የመምህራን ምላሽ

ሠንጠረዥ 5፣ በዕለት ዕቅድ ላይ የቃላቱን ዓይነት ስለመመዘን እና ዓይነቶቹን ለይቶ

ስለማስፈር

ተቁ	ጥያቄዎች	5	4	3	2	1
1	በዕለት ዕቅድ ላይ የቃላት ዓይነቶችን ለይቼ አሰፍራለሁ	5	2	1	-	-
2	በዕለት ዕቅድ ላይ የቃላት መጠኖቹን እወስናለሁ	2	5	-	-	-

ቃላትን በዕለታዊ እቅድ ላይ ዓይነቶችን መለየትን አስመልክቶ አምስት መምህራን በጣም በከፍተኛ፣ ሁለት መምህራን በከፍተኛ፣ አንድ መምህር ደግሞ በመካከለኛ ደረጃ እንደሚያሰፍሩ ገልጸዋል። መጠኖቹን ስለማስፈር በሰጡት ምላሽ ላይ ሁለት መምህራን በጣም ከፍተኛ፣ አምስት መምህራን ከፍተኛ በማለት መልሰዋል።

መምህራን ቃላትን ሲያስተምሩ መከተል ከሚገባቸው መርሆች ውስጥ ዓላማ መያዝ፣ ቃላቱን መመዘንና ዓይነታቸውን መለየት ተጠቃሽ ናቸው (Wallace 1982; Gairns and Redman 1986, McCarthy 1990, Nunan 1998)። ባልታወቀ ቃለ መጠይቅ ላይ መምህራን ማንኛውንም የቋንቋ ክህሎት ዘርፍ ሲያስተምሩ ዓላማን እንደሚያሰፍሩ እና በአንድ ምንባብ ውስጥ የሚገኙት ቃላት መርጦ ለማውጣት ለተማሪዎቹ ጠቃሚ ያሏቸውን እንደሚያስተምሩ ገልጸዋል።

የጠራ አላማ በመምህራን ዘንድ መኖሩ የቃላቱን ዓይነት እና መጠን ለመወሰን እንደሚያስፈልግ መሠረት እንደሆነ Wallace (1982 : 27) ይገልጻል። ስለዚህ ተማሪዎች ቃላቱን ሲማሩ ምንም ሳይደናገሩ በክፍለ ጊዜው ሊያገኙ የሚገባቸውን የቃላት ይዘት በመወሰን ረገድ ከፍተኛ ሚናን ይጫወታል። በሌላ አባባል መምህራኑ የቃላት ትምህርት ይዘቱ ከየት ተነስተው የት ላይ መድረስ እንዳለባቸው ረድቷቸዋል ማለት ይቻላል።

4.2.2 የተለያዩ የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች ስለመተግበራቸው

ሠንጠረዥ 6፣ በዕቅድ፣ ያለ ዕቅድ፣ በአካል እንቅስቃሴ፣ በስዕል፣ በቋንቋ አልባ፣

በተቃርኖ እና በተመሳሰሎ ቃላትን የማስተማር ዘዴ

ተ ቁ	የምልክታ መስፈርቶች	5	4	3	2	1
2.	ከቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች አንጻር					
	2.1 በዕቅድ ቃላትን ማስተማር ዘዴ	8	-	-	-	-
	2.2 ያለ ዕቅድ ቃላትን ማስተማር ዘዴ	-	-	-	-	8
	2.3 በአካል እንቅስቃሴ ቃላትን ማስተማር ዘዴ	-	-	-	-	8
	2.4 በስዕል አስደግፎ ቃላትን ማስተማር ዘዴ	-	-	-	-	8
	2.5 ቋንቋ አልባ ዘዴ ተጠቅሞ ቃላትን ማስተማር ዘዴ	-	-	-	-	8
	2.6 በተቃርኖ ቃላትን ማስተማር ዘዴ	5	3	-	-	-
	2.7 በተመሳሰሎ ቃላትን ማስተማር ዘዴ	6	1	1	-	-

በምልክታው ጊዜ መምህራን ቃላትን ሆን ብለው በማቀድ ሲያስተምሩ ተስተውለዋል። ቃላትን ያለዕቅድ በማስተማር፣ በአካል እንቅስቃሴ፣ በስዕል አስደግፎና በቋንቋ አልባ የማስተማር ዘዴ በስምንቱ መምህራን ዘንድ ሲተገብሩ አልታዩም። እነዚህን ዘዴዎች ያለመጠቀሙ ዝንባሌ ደግሞ በሃገራችን ብዙ የተለመዱ እና ያልታወቁ በመሆናቸውና መምህራኑ ብዙውን ጊዜ በመማሪያ መፅሃፍ መጠቀማቸው ለተወሰኑት የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች ብቻ ተጋልጠው ስለሚኖራቸው ሊሆን ይችላል። በተቃርኖ እና በተመሳሰሎ ቃላትን በማስተማር ዘዴ ስምንት መምህራን በጣም በከፍተኛ እና በከፍተኛ ደረጃ እንደተገበሩት ከስንለሠረዥ 7 ላይ ያለው መረጃ ያመለክታል።

ሠንጠረዥ 7 በዕቅድ፣ ያለ ዕቅድ፣ በአካል እንቅስቃሴ በስዕል፣ በቋንቋ አልባና በተቃርኖ ስለማስተማራቸው የመምህራን ምላሽ

ተ ቁ	ጥያቄዎች	5	4	3	2	1
3	ቃላትን በዕቅድ አስተምራለሁ ።	2	5	-	-	-
4	ቃላትን ያለ ዕቅድ አስተምራለሁ።	-	-	2	4	2
5	ቃላትን በስዕል አስደግፎ አስተምራለሁ።	-	-	-	5	3
6	ቃላትን በአካላዊ እንቅስቃሴ አስተምራለሁ።	-	-	-	6	2
7	ቃላትን በተቃርኖ አስተምራለሁ።	6	2	-	-	-
8	ቃላትን በተመሳሳሎ አስተምራለሁ።	6	2	-	-	-

ከላይ ከምልክታ ቅፅ የተገኘው መረጃ እንደሚያሳየው መምህራን ቃላትን በዕቅድ ከማስተማር አንፃር ሁለት በጣም በከፍተኛ ደረጃ፣ አምስት በከፍተኛ ደረጃ ሲተገብሩ፣ ቃላትን ያለ ዕቅድ በድንገት የማስተማር ዘዴ ሁለት መምህራን በመካከለኛ ደረጃ፣ አራት መምህራን በዝቅተኛ፣ ሁለት መምህራን በጣም በዝቅተኛ ደረጃ እንደሚጠቀሙ ምላሽ ሰጥተዋል። ቃላትን በስዕል አስደግፎ ስለ ማስተማር አምስት መምህራን በዝቅተኛ፣ ሶስት መምህራን በጣም ዝቅተኛ በማለት መልሰዋል። አካላዊ እንቅስቃሴን ተጠቅሞ ቃላትን በማስተማር ረገድ ስድስት መምህራን ዝቅተኛ በማለት ሲመልሱ፣ ሁለት በምህራን በጣም ዝቅተኛ በማለት ነጥብ ሰጥተዋል። ቃላትን በተመሳሰሎ እና በተቃርኖ በማስተማር በኩል ስድስት መምህራን በጣም በከፍተኛ፣ ሁለት መምህራን በከፍተኛ እንደሚያስተምሩ መረጃው ይጠቁማል።

ሠንጠረዥ 8፣ በዕቅድ፣ ያለ ዕቅድ፣ በአካል እንቅስቃሴ፣ በስዕል፣ በቋንቋ አልባ፣

በተቃርኖ እና በተመሳሰሎ ስለማስተማራቸው የተማሪዎች ምላሽ

ተ. ቁ	ጥያቄዎች	5		4		3		2		1	
		በቁ.	%	በቁ.	%	በቁ.	%	በቁ.	%	በቁ.	%
1	መምህራችሁ ቃላትን ተዘጋጅተው በመምጣት ያስተምሯችኋል።	152	76	48	24	-	-	-	-	-	-
4	የቃላትን ትምህርት መምህሩ በድንገት ያስተምሯችኋል።	8	4	8	4	24	12	80	40	80	40
5	ቃላትን በስዕል አስደግፈው ያስተምሯችኋል።	-	-	4	2	16	8	76	38	104	52
6	በአካላዊ እንቅስቃሴ የቃላትን ፍቺ ትማራላችሁ።			8	4	8	4	100	50	84	42
7	በተቃራኒ እና በተመሳሰሎ ቃላትን ትማራላችሁ።	180	90	20	10	-	-	-	-	-	-

መምህራን ቃላትን በዕቅድ ስለማስተማራቸው 152/76% ተማሪዎች በጣም ከፍተኛ፣ 48/24% ተማሪዎች በከፍተኛ ደረጃ እንደሚያስተምሯቸው ገልፀዋል። ያለዕቅድ ቃላትን ከመማር አንጻር 8/4% ተማሪዎች በጣም ከተፍተኛ፣ 8/4% በጣም ዝቅተኛ በሆነ ደረጃ እንደሚያስተምሯቸው መልስ ሰጥተዋል። በስዕል አስደግፈው መምህራቸው ቃላትን ስለማስተማራቸው 4/2% ተማሪዎች ከፍተኛ፣ 16/8% መካከለኛ፣ 76/38% ዝቅተኛ፣ 104/52% በጣም ዝቅተኛ በማለት መልስዋል። በአካላዊ እንቅስቃሴ ቃላትን ስለመማር 8/4% ተማሪዎች ከፍተኛ፣ 8/4% መካከለኛ፣ 100/50% ዝቅተኛ፣ 84/42% በጣም ዝቅተኛ መሆኑን ገልፀዋል። ቃላትን በተቃራኒ እና በተመሳሰሎ ስለመማራቸው በቀረበላቸው ጥያቄ ላይ 180/90% ተማሪዎች በጣም ከፍተኛ ሲሉ 20/10% ተማሪዎች ከፍተኛ ነው በማለት መልስ ሰጥተዋል።

የታቀደ የቃላት ማስተማሪያ ዘዴ መምህሩ የሚያስተምሯቸውን ቃላት ራሱ ተዘጋጅቶ ዓይነታቸውን፣ መጠናቸውን ተዘጋጅቶ በመምጣት የሚያቀርብበት ዘዴ እንደሆነ Celce-Murcia (1991:298) ይጠቁማሉ።

ከክፍል ውስጥ ምልክታ፣ ከመምህራን ምላሽ እና ከተማሪው ምላሽ በተገኘው መረጃ መሠረት በድንገት ቃላትን ከማስተማር ይልቅ በከፍተኛ ደረጃ መምህራን ቃላትን ሆን ብለው ተዘጋጅተው በመምጣት እንደሚያስተምሩ ነገር ግን ቃላትን በስዕል፣ በአካላዊ

እንቅስቃሴ ወይም በቋንቋ አልባ ትረካ የማስተማር ዘዴ በከፍተኛ ደረጃ እንደማይጠቀሙ መረጃዎቹ ይጠቁማሉ። ቃላትን በተቃራኒ እና በተመሳሰሎ ከማስተማር እንጻር ከእነዚህ መረጃዎች የተሰበሰቡት ምላሾች እንደሚያሳዩት በጣም በከፍተኛ ደረጃ ቃላትን ለማስተማር የሚጠቀሙባቸው ዘዴዎች እንደሆኑ በቀላሉ መገንዘብ ይቻላል።

ሠንጠረዥ 9፣ ቃላትን በትርጉም በፅሁፍ ጭብጭ፣ አብረው በሚሄዱ ቃላት፣ በብያኔ ከቋንቋ ክሊል ጋር በማቀናጀት፣ በገለፃ፣ ምንባብ በማዘጋጀት ማስተማር

ተቁ	የምልክታ መስፈርት	5	4	3	2	1
2.	ከቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች አንጻር					
	2.8 በትርጉም ቃላትን ስለማስተማር	-	-	-	-	8
	2.9 በፅሁፍ ጭብጥ ቃላትን ስለማስተማር	8	-	-	-	-
	2.10 ተለዋጭ እና ፈሊጣዊ ቃላትን ስለማስተማር	-	-	7	1	-
	2.11 ለቃላት ብያኔ በመስጠት ማስተማር	-	-	-	-	8
	2.12 ከቋንቋ ክሊሎች ጋር በማቀናጀት ቃላትን ማስተማር	-	-	-	-	-
	2.13 በገለፃ ቃላትን ማስተማር	4	3	1	-	-
	2.14 ቃላትን ምንባብ በማዘጋጀት ቃላትን ማስተማር	6	2	-	-	-
	2.15 በመዝገብ ቃላት ቃላትን ማስተማር	-	-	-	-	8
	2.16 ቃላት በተለያዩ አውዶች ስለመቅረባቸው	-	-	-	-	8

በምልክታ በተካሄደባቸው ጊዜያቶች ጠጣር ቃሎችን በትርጉም በማስተማር ረገድ ስምንት መምህራን በጣም በዝቅተኛ ደረጃ ጥቅም ላይ ሲያውሉት ተስተውሏል። በፅሁፍ ጭብጥ እና በምንባብ አማካኝነት በጣም በከፍተኛ እና በከፍተኛ ደረጃ ቃላትን ለማስተማርና መምህራኑ እንደተጠቀሙበት ከሠንጠረዥ 9 ማየት ይቻላል። ቃላትን ብያኔ በመስጠት የማስተማር ዘዴ በስምንት መምህራን አለመተግበሩ በጣም ዝቅተኛ እንዲሆን አድርጎታል። ቃላትን ከቋንቋ ክሊሎች አንጻር በመካከለኛ ደረጃ ስምንት መምህራን አከናውነውታል። በዚህ ጊዜ መምህራኑ ለትምህርት የሚቀርቡት ቃላት አብዛኛውን ጊዜ ከምንባብ ክሊል ጋር በማቆራኘት ሲመለከቱት በተወሰነ ደረጃ ከንግግር ክሊል ጋር ሲጠቀሙበት ተስተውሏል። ይህ የሆነበት ምክንያት ምናልባትም ከክፍል ጊዜው ማነስ የተነሳ የሚመነጭ ሊሆን ይችላል። መምህራን ቃላትን በገለፃ ከማስተማር አንጻር አራቱመምህራን በጣም ከፍተኛ፣ ሶስትመምህራን በከፍተኛ እና አንድ መምህር በመካከለኛ ደረጃ ሲያስተምሩ ታይተዋል። መምህራኑ ቃላትን በአውድ፣ በተቃራኒ እና በተመሳሰሎ በቀጥተኛ ዘዴ በሚያስተምሩበት ጊዜ በየመሃሉ ላይ ተማሪዎች ግልፅ የማይሆንላቸው ቦታ ላይ የራሳቸው ማብራሪያ ወይም ገለፃ እየሰጡ የቃሎቹን ፍቺ

ሲያስተምሩ ተስተውሏል። መዝገበ ቃላትን ተጠቅሞ ቃላትን ማስተማር በስምንቱ መምህራን በትምህርትነት ሲውል አልታየም። በቃላት በተለያዩ አውዶች የማቅረብ ዘዴ ስምንቱ መምህራን በጣም በከፍተኛ ደረጃ ሲጠቀሙበት ይስተዋላል። በተለይም ቃላት በምንባብ ላይ ባላቸው አውድ እና በዓረፍተ ነገር ውስጥ ባላቸው አገባብ ሲያስተምሩ ይታያል።

ሠንጠረዥ 10፣ በገለፃ፣ በፅሁፍ ጭብጥ፣ አብረው በሚሄዱ ቃላት፣ ምንባብ በማዘጋጀት፣ ብያኔ በመስጠት፣ በመዝገበ ቃላት ስለማስተማራቸው የመምህራን ምላሽ

ተቁ	ጥያቄዎች	5	4	3	2	1
9	በገለፃ (ብዙ ምሳሌ በመስጠት) ቃላትን አስተምራለሁ።	8	-	-	-	-
10	በፅሁፍ ጭብጥ ቃላትን አቀርባለሁ።	4	4	-	-	-
11	ተለዋጭ እና ፈሊጣዊ ቃላትን አስተምራለሁ።	6	2	-	-	-
12	ምንባብን በማዘጋጀት ቃላትን አስተምራለሁ።	7	1	-	-	-
13	ብያኔ በመስጠት ቃላትን አስተምራለሁ።	-	-	-	4	4
14	በመዝገበ ቃላት ቃላትን አስተምራለሁ።	-	-	1	7	-
15	ከቋንቋ ክህሎች ጋር በማቀናጀት ቃላትን አቀርባለሁ።	-	2	6	-	-

የመምህራኑ የፅሁፍ መጠይቅ ምላሽ እንደሚያሳየው በጣም በከፍተኛ ደረጃ ስምንት /8/ መምህራን በገለፃ ቃላትን እናስተምራለን በማለት መልሰዋል። በፅሁፍ ጭብጥ ቃላትን በማስተማር ረገድ አራት መምህራን በጣም ከፍተኛ፣ አራት መምህራን ከፍተኛ በማለት መልሰዋል። ተለዋጭ እና ፈሊጣዊ ቃላት ስድስት መምህራን በጣም ከፍተኛ ደረጃ ሁለት መምህራን ደግሞ በከፍተኛ ደረጃ እንደሚያስተምሩ ምላሻቸው ይጠቁማል። ምንባብ በማዘጋጀት ሰባት መምህራን በጣም በከፍተኛ፣ አንድ መምህር በከፍተኛ ደረጃ እንዳስተማሩ መልስ ሰጥተዋል። ቃላትን ብያኔ በመስጠት አራት መምህራን በዝቅተኛ፣ አራት መምህራን በጣም በዝቅተኛ ደረጃ እንደሚተገበሩ መልሰዋል። መዝገበ ቃላት ተጠቅሞ ቃላትን የማስተማር ዘዴ አስመልክቶ አንድ መምህር መካከለኛ፣ ሰባት መምህራን በዝቅተኛ ደረጃ እንደተጠቀሙበት ከመላሻቸው መረዳት ይቻላል። ቃላትን ከቋንቋ ክህሎች ጋር አቀናጅቶ ከመስተማር አንጻር ሁለት መምህራን ከፍተኛ፣ ስድስት መምህራን መካከለኛ በማለት መልሰዋል።

ሠንጠረዥ 11፣ በገለጻ፣ በተለያዩ አውዶች፣ አብረው በሚካሄዱ ቃላት፣ በትርጉም፣ ብያሌ በመስጠት፣ በመዝገብ ቃላት ስለመማራቸው የተማሪዎች ምላሽ።

ተ. ቁ.	ጥያቄዎች	5		4		3		2		1	
		ብቁ.	%	ብቁ.	%	ብቁ.	%	ብቁ.	%	ብቁ.	%
8	ተለዋጭ እና ፈሊጣዊ ቃላት ትማራላችሁ።	132	66	20	10	40	20	4	2	4	2
9	ቃላት በአውዳዊ አገባብ ይቀርብላችኋል ።	156	78	40	20	4	2	-	-	-	-
10	የቃላትን ፍቺ ለተለያዩ ገለጻዎች መምህሩ ያቀርብላችኋል።	144	72	44	22	8	4	4	2	-	-
11	የቃላት ፍቺ ከመዝገብ ቃላት እንዲፈልጉ ትዳረጋላችሁ።	16	8	12	6	24	12	120	60	28	14
12	ቃላት ከምንባብ ላይ ባለው ፍቺ ይቀርብላችኋል።	168	84	16	8	12	6	4	2	-	-
13	ቃላት በዓረፍተ ነገር ባላቸው አገባብ ትምህርቱ ይቀርብላችኋል።	148	74	36	18	12	6	-	-	4	2
14	የቃላት አማራጭ እና ፍካሬያዊ ፍቺ በአውድ ይቀርብላችኋል።	160	80	20	10	20	10	-	-	-	-
15	የቃላት ፍቺ በትግርኛ ይቀርብላችኋል።	-	-	-	-	-	-	46	23	15	77
16	ብያሌ በመስጠት (ምን ተብሎ ይጠራል) በሚል መልክ ቃላትን ትማራላችሁ።	-	-	-	-	20	10	100	50	80	40

ከሠንጠረዥ 11 ማየት እንደሚቻለው አብረው የሚሄዱ ተለዋጭ እና ፈሊጣዊ ቃላት ከመማር አንጻር 133/66%/ በጣም ከፍተኛ፣ 20 /10%/ ከፍተኛ፣ 40/20%/ መካከለኛ፣ 4 /2%/ ዝቅተኛ፣ 4/2%/ በጣም ዝቅተኛ በማለት መልሰዋል። ቃላት በአውዳዊ አገባብ ስለመቅረብ 156/78%/ በጣም ከፍተኛ፣ 40/20%/ ከፍተኛ፣ 4/2%/ መካከለኛ በማለት ምላሻቸውን ሰጥተዋል። ተማሪዎች ከመዝገብ ቃላት ፍቺ እንዲፈልጉ ከማድረግ አንጻር 16 /8%/ በጣም ከፍተኛ፣ 12/6%/ ከፍተኛ፣ 24 /12%/ መካከለኛ፣ 120 /60%/ ዝቅተኛ፣ 28/14/ በጣም ዝቅተኛ እንደሆነ ገልጸዋል። ቃላት በምንባብ ላይ ባለው ፍቺ የቃላት ትምህርት ስለመቅረብ 168/84%/ በጣም ከፍተኛ፣ 16/8%/ ከፍተኛ፣ 12/6%/ መካከለኛ፣ 4/2%/ ዝቅተኛ ብለው መልስ ሰጥተዋል። የቃላት ትምህርት መምህራን

በገለጻ ስለማቅረባቸው የተማሪዎች ምላሽ 144/72%/ በጣም ከፍተኛ፣ 44/22%/ ከፍተኛ፣ 8/4%/ መካከለኛ፣ 4/2%/ ዝቅተኛ እንደሆነ ያስረዳል።

ቃላት በዓረፍተ ነገር ባላቸው አገባብ ስለመቅረብ 148/74%/ በጣም ከፍተኛ፣ 36/18%/ ከፍተኛ፣ 12/6%/ መካከለኛ፣ 4/2%/ በጣም ዝቅተኛ በማለት መልሰዋል። የቃላት እማራያዊ እና ፍካሬያዊ ፍቺ በአውድ ስለመቅረቡ የተማሪዎቹ ምላሽ እንደሚያሳዩው 160/80%/ በጣም ከፍተኛ፣ 20/10%/ ከፍተኛ 20/10%/ በመካከለኛ ደረጃ እንደሚቀርብላቸው ምላሻቸውን ሰጥተዋል።

የቃላት ፍቺ በትግርኛ ስለመቅረቡ 16/23%/ ተማሪዎች ዝቅተኛ፣ 154/77%/ በጣም ዝቅተኛ ብለው መልሰዋል። ብያሌ በመስጠት ቃላትን ትማራላችሁ ለሚለው ጥያቄ 20/10%/ ተማሪዎች መካከለኛ፣ 100/50%/ ዝቅተኛ ፣ 80/40/ በጣም ዝቅተኛ በማለት መልስ ሰጥተዋል። ከምልክታ ቅፅ እና ከሁለቱም የፅሁፍ መጠይቆች የተገኙ ምላሻች እርስ በርሳቸው የሚደጋገፉና የሚስማሙ ሆነው ተገኝተዋል። ከቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች ውስጥ ቃላትን በገለጻ፣ በአውድ፣ በምንባብ ወይም በፅሁፍ ጭብጥ፣ በተቃርኖ እና በተመሳሰሎ አብሮ የሚሄድ ቃላት እና በተለዋጭ ዘይቤዎች በዓረፍተ ነገር አገባብ የቃላት ትምህርት በከፍተኛ ደረጃ በክፍል ውስጥ እንደተተገበረ እና ቃላትን ከቋንቋ ክሊሎች ጋር በማቀናጀት ስለማስተማር መካከለኛ ደረጃ እንደተፈፀመ፣ በትርጉም፣ በብያሌ፣ በመዘገበ ቃላት በስዕል፣ በአካላዊ እንቅስቃሴ፣ በምልክታ ቃላትን የማስተማር ዘዴ ግን ምንም እንዳልተሰራ መረጃዎቹ ይጠቁማሉ።

በትርጉም ቃላትን የማስተማር ዘዴ የታላሚውን ቃል ፅንሰ ሃሳብ ወደ አፍ መፍቻ ቋንቋ በመተርጎም ማስተማርን ሲመለከት በዚህ ደረጃ ቢተገበር መልካም መሆኑ (Wallace 1982:76) ይጠቁማሉ። ሆኖም መረጃዎቹ እንደሚያሳዩት በተግባር ላይ እንዳልዋለ ነው።

ቃላትን በመካከለኛ ደረጃ ከሌሎች ቋንቋ ክሊሎች ጋር በማቀናጀት በትምህርትነት እንደቀረበ መረጃዎቹ ሲጠቁሙ ሆኖም ብዙውን ጊዜ ከምንባብ እና ከሥነ ልሳን ጋር ተቆራኝተው ይታያሉ። አልፎ አልፎም በንግግር እና በፅሁፍ እግረ መንገዳቸውን ሲቆርቡ ይታያል። ምልክታ በተደረገባቸው ቀናቶች ሆኑ ከመምህራኑ እና ከተማሪው ከተገኘው ምላሽ መረዳት እንደተቻለው ሆን ብሎ ቃላትን ከነዚህ ክሊሎች ጋር አቀናጅቶ ማቅረብ የተሟላ የተግባቦት አቅም ከፍ ለማድረግ እንደሚጠቅም Lewis (1993:114) ይጠቁማሉ።

በመዝገበ ቃላት የቃላትን ፍቺ መገንዘብ ተማሪዎች በቀረበላቸው ውሁድ አሃድ ውስጥ ከአወዱ ለመገመት የሚያስችሉ ፍንጮች ሳያጋጥሙ ሲቀሩና ከሰዎች እና ከመምህራን እንዲጠብቁ ላለማድረግ ሲፈለግ በቃላት ማስተማሪያ ዘዴነት ተግባር ላይ የሚውል ነው (Cooper 1997:267, Harmer 1991: 174):: ምንም እንኳን መዝገበ ቃላትን ተጠቅሞ ቃላትን የማስተማር ዘዴ ከፍተኛ ፋይዳ ቢኖረውም መረጃዎቹ እንደሚጠቁሙት ይህ ዘዴ ተግባር ላይ ሲውል እንዳልዋለ ነው::

ከነዚህ መረጃ መሠብሰቢያዎች ላይ የተገኙት እና ክፍል ውስጥ ተግባር ላይ የዋሉ የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች ተብለው በመጀመሪያው የዚህ ምዕራፍ ክፍል ውስጥ በቀረበው የመማሪያ ማስተማሪያ መሣሪያዎች ፍተሻ ከተገኘው ውጤት ጋር ተመሳሳይ ነው ማለት ይቻላል:: መርሃ ትምህርቱ የመምህሩ መምሪያ፣ መማሪያ መፅሃፍቱ እንዲሁም የክፍል ውስጥ ምልክታው እና የፅሁፍ መጠይቆቹ ምላሽ እንደሚያሳዩት የቃላት ትምህርት በገለጻ፣ በተመሳሳሪ እና በተቃራኒ፣ በምንባብ እና በዓረፍተ ነገር ውስጥ ባላቸው አገባብ የሚቀርቡ መሆናቸውን ነው::

2.4 የመማሪያ ማስተማሪያ መፅሃፍት ስለመጠቀም

ሠንጠረዥ 12፣ መምህራን የመማሪያ መፅሐፍ እና የግል ማቴርያል

ተቁ	የምልክታ መስፈርት	5	4	3	2	1
3.	መምህራን የመማሪያ ማስተማሪያ መጻሕፍት ስለመጠቀማቸው					
	3.1 የተማሪው መማሪያ መፅሃፍ ስለመጠቀም	8	-	-	-	-
	3.2 የግል ማቴርያል ስለመጠቀም	-	-	-	-	8

ምልክታ በተካሄደባቸው ሁለም ቀናት ስምንቱ መምህራን በክፍተኛ ደረጃ በመማሪያ መጻሕፍት ሲጠቀሙ ተስተውሏል:: በአንጻሩ ሳምንቱ መምህራን የግል ማቴርያል ከመጠቀም አንጻር በጣም ዝቅተኛ ደረጃ ታይተዋል::

ሠንጠረዥ 13፣ የተማሪ መፅሃፍ እና የግል ማቴርያል ስለመጠቀም የመምህራን ምላሽ

ተቁ	ጥያቄዎች	5	4	3	2	1
17	የግል ማቴርያል በማዘጋጀት ቃላትን አስተምራለሁ	-	-	-	1	7
18	የተማሪው መማሪያ መጻሕፍትን ሁልጊዜ እጠቀማለሁ	8	-	-	-	-

የግል ማቴርያልን በማዘጋጀት ቃላትን ስለማስተማር አንድ መምህር በዝቅተኛ ደረጃ የተቀሩት ሰባቱ መምህራን ደግሞ በጣም በዝቅተኛ ደረጃ እንደሚጠቀሙ ምላሻቸውን

ሰጥተዋል። የተማሪው መማሪያ መፅሃፍ ስምንቱ መምህራን በጣም በከፍተኛ ደረጃ እንደሚጠቁሙ መረጃው ያሳያል።

ሠንጠረዥ 14፣ የተማሪ መፅሃፍ እና የግል ማቴሪያል ስለመጠቀም የተማሪዎች ምላሽ

ተቁ	ጥያቄዎች	5		4		3		2		1	
		በቁጥር	%	በቁጥር	%	በቁጥር	%	በቁጥር	%	በቁጥር	%
2	አብዛኛውን ጊዜ መምህራችሁ ከመማሪያ መፅሃፍችው ቃላትን ያስተምራሉ	160	80	40	20	-	-	-	-	-	-
3	መምህራችሁ ከራሳቸው የግል ማቴሪያል ቃላትን ያቀርቡላችኋል።	-	-	-	-	-	-	80	40	120	60

ተማሪዎች መምህራኖቻቸው በመማሪያ መፅሃፍ ስለማስተማራቸው 160/80% በጣም በከፍተኛ ፣ 40/20% በከፍተኛ ደረጃ እንደሚጠቀሙ ሠንጠረዥ 14 ያሳያል። የግል ማቴሪያል በመጠቀም ቃላትን ስለማስተማራቸው 80/40% ተማሪዎች ዝቅተኛ ፣ 120 ተማሪዎች በጣም ዝቅተኛ በማለት ምላሻቸውን ሰጥተዋል።

ከክፍል ውስጥ የምልክታ ቅፅ እና ከመጠይቆቹ የተሰበሰቡት መረጃዎች ውጤት ተቀራራቢ ሆኖ ተገኝቷል። መምህራን ሁልጊዜ ቃላትን ሲያስተምሩ የተማሪው መማሪያ መፅሃፍ እንደሚጠቀሙ በአንፃሩ በግል ማቴሪያል በማዘጋጀት ቃላትን የማስተማር ልምድ እንደሌላቸው ከመረጃዎቹ መረዳት ይቻላል። መምህራን የመማሪያ መፅሃፍን በቃላት ማስተማሪያነት መጠቀማቸው የመማር ማስተማር ተግባራቸውን ፈር እንዲይዝ ከማድረግ አንጻር የሚኖረው ጠቀሜታ የሚያጠራጥር አይሆንም። ሆኖም መምህራን ቃላትን በሚያስተምሩበት ጊዜ እንደ አካባቢያቸው ሁኔታ እያዩ የተማሪዎቻቸውን የቃላት ችሎታ ለማሳደግ ጠቃሚ ናቸው የሚሏቸውን ይዘቶች በማዘጋጀት በግል ማቴሪያል መጠቀሙም ተደጋፊነት ያለው ተግባር ነው። ምናልባት ግን የግል ማቴሪያል የሚያዘጋጁበት እና ክፍል ውስጥ የሚያስተምሩበት ክፍል ጊዜ አጭር መሆኑ ለችግሩ በምክንያትነት ሊጠቀስ ይችላል።

4.2.3 ለቃላት ትምህርት አተገባበር ተፅዕኖ የሚያደርጉ ተላውጦቻች

ቀደም ብሎ በምዕራፍ ሁለት ንድፈ ሃሳባዊ መሠረቶች ላይ እንደተገለፀው በቃላት ትምህርት አተገባበር ወቅት ተፅዕኖ ከሚያደርጉት ችግሮች ውስጥ የመምህሩ እና የተማሪው አመለካከት፣ በቂ የመማሪያ ማስተማሪያ ግብአቶች አለመኖር፣ የክፍለ ጊዜ መጣበብ፣ የሥራ ጫና እና የተማሪ ቁጥር መሆናቸው ተጠቅሷል። ጥናቱ በተካሄደባቸው በእነዚህ ሶስት የመንግስት ትምህርት ቤቶች የቃላት ትምህርት አተገባበር ሂደት ላይ የሚያጋጥሙትን ችግሮች ለይቶ ማውጣት ከዚህ ጥናት ዓላማዎች ውስጥ አንዱ ነው።

በክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አተገባበር ወቅት የሚታዩ ችግሮች አስመልክቶ ከቅርፁ የተገኘ መረጃ ምልክታዊ በተካሄደባቸው ክፍለ ጊዜያት ለቃላት ትምህርት አደናቃፊ ሁኔታዎችን ተብለው የሚጠቀሱት ለማየት ተሞክሯል። ከነዚህም ውስጥ በአንድ የመማሪያ መፅሃፍ ስድስት እና ከስድስት በላይ ተማሪዎች መጠቀማቸው፣ መምህራን በቃላት ትምህርት ጊዜ ሁሉንም ተማሪ ማሳተፍ አለመቻላቸው፣ ተማሪዎቹ ክፍል ውስጥ ጥያቄ ለማቅረብ የትግርኛ ቋንቋ መጠቀማቸው የሚሉት ተጠቃሽ ናቸው።

ሀ. በቃላት አተገባበር ላይ ስለማያጋጥሙ ችግሮች የመምህራን ምላሽ

ያለ ቃላት ትምህርት የቋንቋ ትምህርት ስኬታማ ማድረግ እንደማይቻል፣ ቃላትን መማር ቋንቋውን መማር እንደሆነ፣ አንድ ቋንቋ በቃላቶቹ አማካኝነት የሚገነባ በመሆኑ ከፍተኛ ሚና እንዳለው፣ የተማሪዎችን የቋንቋ ችሎታ የሚያሳድግ እንደሆነ፣ የሚተላለፈውን ሃሳብ ለመረዳት እና መልዕክት ለማስተላለፍ ተማሪዎች የአንድን ቋንቋ ቃል ሲጠቀሙበት በተገቢው አውድ ላይ ተገቢው ቃል እንዲጠቀሙ በማድረግ ጤናማ ማህበራዊ ግንኙነት እንዲያካሂዱ ስለማያደርግ በቋንቋ ትምህርት ውስጥ ዋጋው ከፍ ያለ እንደሆነ ምላሻቸው ሰጥተዋል።

ይህ የመምህራን መልስ መምህራን የቃላትን ትምህርት አስፈላጊነት አስመልክቶ በቂ ግንዛቤ ያላቸው መሆኑን ያመለክታል። በሌላ መንገድ መምህራንን ስለ ቃላት ትምህርት እንዳላቸው ይጠቁማል። አዎንታዊ አመለካከትም ይህ ደግሞ ለቃላት ትምህርቱ ስኬታማነት የራሱ አስተዋፅኦ አለው።

ለ. በቃላት ትምህርት አተገባበር ጊዜ ስለሚያጋጥሙ ችግሮች የተማሪዎች ምላሽ

“ቃላትን በምትማሩበት ጊዜ የሚያጋጥሟቸው ችግሮች ምን ምን ናቸው” ተብለው ተማሪዎች በቀረበላቸው ክፍት ጥያቄ ላይ በቤተ መጻሕፍት በቂ ማጣቀሻ መጻሕፍት አለመኖራቸው፣ የአማርኛ መዝገበ ቃላት በቀላሉ አለመገኘታቸው፣ ፍርሃት፣ የክፍል ውስጥ ረብሻ፣ የቃላቶች መጠጠር /መክበድ/፣ ለውይይት በቂ ጊዜ አለመኖር፣ የተማሪ ቁጥር መብዛት፣ የመማሪያ መፅሃፍ ለሁላችን አለመዳረስ፣ የቃላቱ ፍቺ መልሶች በፅሁፍ በጥቁር ሰሌዳ ላይ መምህራን አለማስፈራቸው፣ ከብዛታችን ጋር የክፍሉ አየር መለወጥ፣ የተማሪዎች መፅሃፍ ይዞ አለመምጣት፣ የቤት ሥራና የክፍል ስራ አለመስራት፣ መምህራን በጣም ለሚከበድን ቃላት በትግርኛ ለመተርጎም ቋንቋውን አለመቻላቸው፣ ሁለተኛ ቋንቋችን መሆኑ፣ መምህሩ «ዩኒት ሊደር» ለመሆኑ ሰዓት አክብሮ አለመምጣቱ፣ የክፍለ ጊዜው ሰዓት ማጠሩ፣ አለማስፈራቸው ... በማለት መልሰዋል።

በቤተ መጻሕፍት በቂ የማጣቀሻ መፅሃፍት አለመኖር፣ የመዝገበ ቃላት በቀላሉ አለመገኘት፣ የመማሪያ መፅሃፍ እጥረት የሚሉት ከመማር ማስተማርያዎች አለመሟላት ተብሎ በምዕራፍ ሁለት ከተጠቀሱት ችግሮች ውስጥ ሲመደብ የመምህራን የሥራ ጫና፣ የክፍለ ጊዜ እጥረት፣ የተማሪ ቁጥር ከዚህ ጋር ተያይዞ የሚፈጠረው የክፍል ውስጥ የአየር ለውጥ ደግሞ ከተማሪው አንጻር ተብለው ከተጠቀሱት ችግሮች ውስጥ ይካተታል። ተማሪዎች በመምህራን ዘንድ የሚታዩት ችግሮች ብለው ከጠቀሷቸው ውስጥ ሰዓት ያለማክበር፣ ችግራችንን ያለመረዳት፣ የቃላቱን ፍቺ በጥቁር ሰሌዳ አለማስፈር፣ ከሚረብሹት ተማሪዎች ጋር ግብግብ መፍጠር እና የክፍለ ጊዜ መባከን በማለት ዘርዘሯቸዋል።

ከራሳቸው የሚፈጠሩትን ችግሮች ሲጠቅሱ «ሁለተኛ ቋንቋ በመሆኑ በቃላት ትምህርቱ ሂደት ላይ ብንናገር ጓደኞቻችን እንዳይስቁብን” የሚል የፍርሃት ስሜት እንደሚጫናቸው መልስ ሰጥተዋል። ይህ ስሜት ደግሞ ተማሪዎቹ በአማርኛ ትምህርት ክፍለ ጊዜ ውስጥ ከተሳትፎ ራሳቸውን እንዲያገሉ የሚያደርግና በማዳመጥ እና በንባብ ብቻ እንዲወሰኑ የሚያደርግ ሆኗል። በተግባራት ሂደት ቃላት ወሳኝ ናቸው። ተማሪዎች በክፍል ውስጥ ከቃላቶቹ አማካኝነት እንዲለማመዱ ካልተበረታቱ የቃላት ትምህርት አላማ ግቡን ለመምታት አዳጋች ይሆናል።

በቃላት ትምህርት አተገባበር ጊዜ ስለሚያጋጥሙ ችግሮች የመምህራን ምላሽ

መምህራን ቃላትን በሚያስተምሩበት ጊዜ ከሚያጋጥማቸው ችግሮች ውስጥ የክፍለ ጊዜ ማነስ፣ የተማሪ ብዛት፣ በቂ የመማሪያ መፅሃፍ አለመኖሩ በማለት የሠጡት ምላሽ ከላይኛው ሃሳብ ጋር የሚስማማ ሲሆን ከዚህ ወጪ የተጠቀሱት ችግሮች ቋንቋው የአፍ መፍቻ ባለመሆኑ ለማስረዳት ሰፊ ጊዜ መጠየቁ፣ ተማሪዎቹ የቃላት ፍቺ ሲጠየቁ በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ለመተርጎም መሞከራቸው ከራሳቸው ቋንቋ ቃል ጋር ማመሳሰላቸው፣ በታላሚው ቋንቋና በአፍ መፍቻቸው መካከል የድምፅ ልሳናት ምስሰሎችን መፍጠር፣ ምንባቡ ላይ የሚገኙ ቃላት ጠጠር መሆን የሚሉት ናቸው።

በምዕራፍ ሁለት ውስጥ ለቃላት ትምህርት አተገባበር ተፅዕኖ ያስረዳሉ ተብለው ከተጠቀሱት ውስጥ አንዱ የመምህራን አመለካከት ሊሆን እንደሚችል ተጠቁሟል። በዚህ መሠረት በፅሁፍ መጠይቅ ላይ መምህራን በቋንቋ ትምህርት ውስጥ የቃላት ትምህርት ሚና ምን ያህል እንደሆነ በተጠየቁት ክፍት ጥያቄ ላይ ሁሉም መምህራን ከፍተኛ ፋይዳ እንዳለው ከሰጡት ምላሽ መረዳት ይቻላል። ይኸውም ይህንን ስሜት ተማሪዎቹ በአማርኛ ትምህርት ክፍለ ጊዜ ውስጥ ከተሳተፎ ራሳቸውን እንዲያገሉ የሚያደርግ እና በማድመጥ እና በንባብ ብቻ እንዲወሰኑ የሚያስገድድ ይሆናል።

ምዕራፍ አምስት

ማጠቃለያ እና የመፍትሄ ሃሳቦች

5.1 ማጠቃለያ

ይህ ጥናት መሠረት አድርጎ የተነሳው በትግራይ ክልል በሚገኙ ሶስት የመንግስት ትምህርት ቤቶች ላይ የክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አተገባበር መፈተሽ ነው። አቢይ አላማውም የክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አቀራረብ በመፈተሽ ጠንካራ እና ደካማ ጎኑን ለይቶ በማውጣት የትምህርቱን አተገባበር ለማጎልበት ድጋሚ ሊሆኑ የሚችሉ ሃሳቦችን ማቅረብ ነው። በዚህ አቢይ አላማ ስርም ሶስት መሠረታዊ ጥያቄዎች ተነስተዋል። እነርሱም መምህራን የቃላትን ትምህርት ሳያስተምሩ ባብላጫ የሚያስተምሩባቸው መርሆች እና ቴክኒኮች መለየት፣ በቃላት አተገባበር ጊዜ የሚያጋጥሙ ችግሮችን መመርመር እና የመማር ማስተማሪያ መሣሪያዎቹ ላተገባበሩ ያላቸውን እገዛ መፈተሽ ነው። ይህንን አላማ ከግብ ለማድረስ እንዲሁም የጥናቱን መሠረታዊ ጥያቄዎች ለመመለስ እንዲቻል ብዙ ምሁራን ያበረከቷቸውን ከቃላት ትምህርት ጋር የተያያዙ ንድፈ ሃሳቦችን መሠረት ለማድረግ ተሞክሯል። ከተለያዩ ምንጮች የተገኙ መረጃዎችም ተተንትነዋል። በዚህ መሠረት የሚከተሉትን የማጠቃለያ ሃሳቦችን ማግኘት ተችሏል።

የዘጠነኛ ክፍል መርሃ ትምህርት ለቃላት ትምህርት የሰጠው ክፍለ ጊዜ አሥራ ሶስት መሆኑ ለቃላት ትምህርት የተሰጠውን ትኩረት የሚገለፅ በመሆኑ ጠንካራ ጎኑን አጎልቶታል። ከዚህ ባሻገር በቃላት ትምህርት ጊዜ መምህራን መጠቀም ስለሚገባቸው ዘዴዎች እና መርጃ መሣሪያዎችም በተወሰነ ደረጃ ሲጠቁም ታይቷል። በክፍል ውስጥ የመማር ማስተማር ክንውን ሂደት ላይ መምህራን ቃላትን በዓረፍተነገር፣ በተቃርኖ እና በተሳሥሎ፣ በአዛምድ፣ በምንባብ፣ በገለጻ አማካኝነት ማስተማር እንደሚገባቸው ከነመረጃው መሣሪያዎች ይዘረዝራል።

መርሃ ትምህርቱን መሠረት አድርገው የተዘጋጁት የመምህሩ መምሪያ እና የተማሪው መፅሃፍ ሲፈተሹ ተመሳሳይ አካሄድን የተከተለ ነው። የመምህሩ መምሪያ በተመሳሳይ መልኩ በመርሃ ትምህርቱ ላይ የተጠቀሱትን የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎችን ሲጠቁም አለፎ አልፎ መምህራን በመማር ማስተማር ሂደት ቃላትን በቀጥታ ከማቅረብ በአውድ ማስተማሩ ጠቃሚ እንደሆነ፣ መምህራን እንደ ተማሪዎች ሁኔታ የቃላት ትምህርቱ ሲያቀርቡ የሚከብዳቸውን ቃላት በተለያዩ መልኩ ፍቺውን የማረዱበት ሁኔታ ማመቻቸት እንዳለባቸው ይጠቁማል።

የተማሪው መማሪያ መፅሃፍ በተለየ ሁኔታ በእያንዳንዱ ምንባብ ስር የሚገኙትን የቃላት መልመጃዎች በምን ዘዴ መቅረብ እንዳለባቸው ጥቆማ በመስጠት ረገድ ያለው ድርሻ ክፍተኛ ሆኖ ተገኝቷል። በመልመጃዎች ስር የሚገኙ ቃላት ዓረፍተ ነገር፣ በምንባብ በተመሳሳይ እና በተቃራኒ በገለጻ፣ በአዛምድ መልክ የቀረቡ ናቸው። እነዚህ የመማሪያ ማስተማሪያ መሣሪያዎች መምህሩን አቅጣጫን ባለማወቅ በድፍረት እንዳልፈለገው የቃላት ትምህርት እንዲሰጥ ከማድረግ የሚታደጉ በመሆናቸው በዚህ ረገድ ክፍተኛ ሚና ተጫውተዋል። የሆኖ ሆኖ በእነዚህ ሶስት የመማሪያ ማስተማሪያ መሣሪያት ውስጥ የተካተቱት የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች ምሁራን ከጠቀሷቸው የተወሰኑትን የሚወክሉ እና የተለመዱ ሆነው ተገኝተዋል።

ከክፍል ውስጥ ምልክታ፣ ከቪዲዮ ቀረጫ እና ከፅሁፍ መጠይቆቹ የተገኙት የሶስቱም ትምህርት ቤቶች የክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አተገባበር መረጃዎች እንደሚጠቁሙት መምህራን በራሳቸው ማቴርያል በማዘጋጀት ቃላትን የማስተማር ዝንባሌ እንደሌላቸው እና በመማሪያ መፅሀፍ አማካኝነት የቃላት ትምህርት እንደሚሰጡ ተደርሶበታል። በዚህም መምህራኑ በመማሪያ መሣሪያቱ አማካኝነት ከበላይ የተጠቀሱትን የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎችን ክፍል ወስጥ ሲተገብሩ ታይተዋል።

ከእነዚህ ውጪ ቃላትን በመዘገበ ቃላት፣ በአካል እንቅስቃሴ፣ በስዕል በማስደገፍ፣ በብያሜ በትርጉም የማስተማር ዘዴዎች በተግባር ላይ ሲውሉ እንዳልታዩ መረጃዎች ይጠቁማሉ። ይህ ችግርም መምህራኑ በመማሪያ መፅሃፎቹ ብቻ መደገፋቸው ከተወሰኑት የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች ጋር ብቻ መተዋወቃቸው እና ሌሎች ማስተማሪያ ዘዴዎች እንዳሉ ግንዛቤው ያለመኖር ችግር ሊመነጭ ይችላል።

በመጨረሻም በቃላት ትምህርት መማር ማስተማር ሂደት ላይ የሚያጋጥሙ ችግሮችን አስመልክቶ የተገኙት መረጃዎች እንደሚያሳዩት የሥራ ጫና፣ የተማሪ የቁጥር ብዛት፣ የክፍል ጊዜ መጣብብ፣ በቂ የመማሪያ ማስተማሪያ መፅሐፎች ያለመኖር፣ የፍርሃት ስሜት የሚሉት በንድፈ ሃሳብ ላይ ምሁራን ከጠቀሷቸው ችግሮች ማለትም ከመማሪያ ማስተማሪያ አንጻር፣ ከተማሪዎች አንጻር ከመምህራን አንጻር የሚመደብ ሲሆን ከዚህ ውጪ የተጠቀሱት ችግሮች በምንባብ ላይ የሚገኙ ቃላት መጠጠር፣ ከአፍ መፍቻ ቋንቋ ጋር ማመሳሰል እና በራሳቸው ቋንቋ የቃላቱን ፍቺ ለመስጠት መሞከር፣ የተማሪ ረብሻ ወዘተ የሚሉት ተጠቅሰዋል።

በመማር ማስተማር ሂደት ውስጥ የቋንቋ ትምህርትን አላማ ስኬታማ ለማድረግ ለተገባበሩ ቅርብ የሆኑት የሶስቱም ትምህርት ቤቶች መምህራን መርሃ ትምህርቱ እና የመምህሩ መምሪያ በእጃቸው ውስጥ ገብቶ እንደማያውቅ ጠቁመዋል። ከዚህ አንጻር ከተማሪው መማሪያ ይልቅ የቃላት የማስተማር ዘዴውን ከመረጃ መሣሪያው

የሚጠቀመውን መርሃ ትምህርት እና መምህሩ ቃላትን በሚያስተምርባቸው ጊዜ ምን ማድረግ እንዳለበት እና እንደሌለበት የሚገልፀውን የመምህሩ መምሪያ አለመኖር አንዱ ትልቅ ችግር ሲሆን ይችላል።

5.2 የመፍትሄ ሃሳብ

1ኛ በክልሉ በተለይም ጥናቱ በተካሄደባቸው ትምህርት ቤቶች በተገኘው መረጃ መሠረት መርሃ ትምህርቱ እና የመምህሩ መምሪያ እንደሌላቸው ነው። በመማር ማስተማር ሂደት ውስጥ የቃላት ትምህርት በምን መልኩ መቅረብ እንዳለበት ፍንጭ በመሥጠት ረገድ ከፍተኛ ሚና የሚጫወቱትን እነዚህን የመማሪያ ማስተማሪያ መሣሪያዎች ያለመኖር ደግሞ የራሱ የሆነ ተፅዕኖ አለው። ስለዚህ መርሃ ትምህርቱ እና የመምህሩ መምሪያ በየክልሎቹ ወደ ሚገኙት ትምህርት ቤቶች የሚሰራጩበት ሁኔታ ቢመቻች የተሻለ ነው።

2ኛ የ9ኛ ክፍል መማርያ መፅሃፍ አማርኛ አፍ መፍቻቸው ለሆኑና ላልሆኑ ተማሪዎች ማስተማሪያ የሚውል በመሆኑ በመፅሃፍ ውስጥ የሚካተቱ ምንባቦች የቃላት አጠቃቀማቸው የሁለቱንም ዓይነት ተማሪዎች ችሎታ የሚመጥኑ ቢሆኑ ተመራጭ ነው። ከዚህ ሌላ በተለይም አማርኛ ቋንቋ ኢ-አፈፈት ለሆኑ ተማሪዎች በቀረበው አጭር ክፍለ ጊዜ ውስጥ የቃላትን ፍቺ በቀላሉ ለማወቅ ስለማያደግታቸው በመዝገበ ቃላት አማካኝነት የታላሚውን ቋንቋ ቃላት እውቀት የሚያከማችበትን ሁኔታ መፍጠር ስለሚቻል በቂ የመዝገበ ቃላት ስርጭት ማድረግ አስፈላጊ ይሆናል።

3ኛ ከጥናቱ መረዳት እንደተቻለው መርሃ ትምህርቱ፣ የመምህሩ መምሪያ እና የተማሪው መማሪያ መፅሃፍ ቃላትን በዓረፍተ ነገር፣ በምንባብ ባላቸው አገባብ፣ በተቃራኒ እና በተመሳሰሉ፣ በገለጻ መልክ ቃላትን ያቀረበ ሲሆን እነዚህን ውስን የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች ብቻ ማካተት መምህራን በእነዚህ ዘዴዎች ላይ ብቻ እንዲወሰኑ አድርጓል። ስለዚህ እነዚህ የመማሪያ መስተማሪያ መሣሪያዎች ሌሎቹ ያልተለመዱትን እና አዳዲስ የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎችን አካተው የሚገኙበትን ሁኔታ መፍጠር ተገቢ ነው።

4ኛ ምንም እንኳን በእነዚህ የመማሪያ ማስተማሪያ መሣሪያዎች አማካኝነት መምህራን ካለተለመዱት እና አዳዲስ የቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች ጋር ማስተዋወቅ ቢቻልም በመድረክ ላይ ከሚሰጡ ሰፊ ስልጠናዎች አንጻር ድርሻው አናሳ መሆኑ የሚያጠራጥር አይሆንም። ስለዚህ በምን እና እንዴት ባለ መልኩ እነዚህ የቃላት

ማስተማሪያ ዘዴዎች ከነባራዊው ሁኔታ ጋር መቅረብ እንደሚገባቸው ግንዛቤን ለማስፋት እና ለማሳደግ ልዩ ልዩ የሥልጠና መድረኮች በመቻቸው ውጤታማ መሆን ይቻላል።

5ኛ መምህራን የቃላትን ትምህርት በሚገባ ለማስተማር የክፍለ ጊዜ ጥበት ከመኖሩም ባሻገር በዚህ ላይ ተደራቢ የሥራ ጫና መጨመሩ ትምህርቱ በተፈለገው እና በታቀደው ጊዜ ሳይቀርብ ጊዜው ሊያልፍ ይችላል። በመሆኑም ተማሪዎች ማግኘት የሚገባቸውን ትምህርት ሳያገኙ አንዲቀሩ ያደርጋል። ስለዚህ የቋንቋ ትምህርቱ ወይም የቃላት ትምህርቱ አላማ ግቡን ይመታ ዘንድ ተደራቢ የሥራ ጫና በመቀነስ ባለው ክፍለ ጊዜ ተገቢው ትምህርት የሚሰጥበት መንገድ ቢፈጠር መልካም ነው።

6ኛ. መምህራን በርካታ የተማሪዎች ቁጥር ባለበት ክፍል ውስጥ የቃላትን ትምህርት በተሻለ ሁኔታና ተማሪዎችን በሚያሳትፉ መልኩ እንዴት ማስተማር እንደሚቻል ሰፊ የውይይት መድረክ መኖሩ ተገቢ ነው።

7ኛ በቃላት መማር ማስተማር ሂደት ላይ ተመሥርተው የሚዳረጉትን ጥናቶች በቃላት ትምህርት አቀራረብ ላይ በሚደረጉ የማሻሻያ ስራዎች ውስጥ ቢውሉ ውጤታማ ትምህርት መስጠት እንደሚቻል አጥኝቶ ታምናለች።

ዋቢ ምንጮች

- ማረው አለሙ። 1998። የአማርኛ ቋንቋ ማስተማሪያ ዘዴ። አዲስ አበባ፣ ብ.ሰ.ማ.ድ።
- ሲሳይ ተበጀ። 1990። በአዲስ አበባ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ላይ ያለው የዘጠነኛ ክፍል የአማርኛ መማሪያ መፅሃፍ ቃላትን በማስተማር ረገድ ያለው ብቃት። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ በቋንቋዎች ጥናት ተቋም አማርኛ በማስተማር ስነ ዘዴ፣ ለማስተርስ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ።
- ባዩ ይማም። 1986። የአማርኛ ሰዋሰው። አዲስ አበባ፣ ት.መ.መ.ድ።
- ትንሳኤ ብርሃኔ። 1988። የአማርኛ የቃላት አፈታተን በሁለተኛ ደረጃ መልቀቂያ ፈተና መነሻነት አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ በቋንቋዎች ጥናት ተቋም፣ አማርኛ በማስተማር ለማስተርስ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ።
- አቢይ ይመር። 1991። የአማራው ክልል የመጀመሪያ ደረጃ ሁለተኛ እርከን የአማርኛ ቋንቋ መሣሪያ መጻሕፍትን የቃላት ትምህርት ይዘት ግምገማ። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ በቋንቋዎች ጥናት ተቋም፣ በአርትስ ባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናት።
- እሸቱ አጋ። 1997። በአዲስ አበባ መስተዳድር ክልል በሚገኙ ሦስት ክፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ላይ ያተኮረ የቃላት ትምህርት የክፍል ውስጥ አቀራረብ ግምገማ። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ በቋንቋዎች ጥናት ተቋም፣ አማርኛን ለማስተማር ስነ ዘዴ ለማስተርስ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ።
- አንበሴ በቀለ። 1993። በኦሮምያ ክልል ለሰምንተኛ ክፍል በተዘጋጀ የአማርኛ ቋንቋ መማሪያ መፅሃፍ ውስጥ የቃላት ትምህርት አቀራረብ ትንተና። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ በቋንቋዎች ጥናት ተቋም፣ አማርኛን በማስተማር ስነ ዘዴ ለማስተርስ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ።
- ደረባ ሙሉ። 1999። በትግርኛ ቋንቋ አፋቸውን ለፈቱ ዘጠነኛ ክፍል ተማሪዎች የአማርኛ ቋንቋ መምህራን የቃላት ትምህርት አቀራረብ ፍተሻ። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ በቋንቋዎች ጥናት ተቋም፣ አማርኛን በማስተማር ስነ ዘዴ ለማስተርስ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ።

ደረጃ ገብረ። 1996። ተግባራዊ የፅሁፊት መማሪያ። አዲስ አበባ፣ ንግድ ማተሚያ ቤት።

ዳኛቸው ወርቁ። 1977። የፅሁፍ ጥበብ መምሪያ። አዲስ አበባ፣ ከራዝ አሳታሚ ድርጅት።

የሺጥላ መንግስቱ። 1997። የሁለተኛ ደረጃ መጀመሪያ እርከን የአማርኛ መማሪያ መጻሕፍት ውስጥ የቃላት ትምህርት አዘገጃጀትና አቀራረብ ግምገማ። አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ በቋንቋዎች ጥናት ተቋም፣ አማርኛን በማስተማር ስነ ዘዴ ለማስተርስ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ።

----- ። 1996። የዘጠነኛ ክፍል መርሃ ትምህርት። አዲስ አበባ፣ ሥ/ት/ዝ/ጥ/ም/ተቋም።

----- ። 1997። የዘጠነኛ ክፍል የመምህሩ መምሪያ። አዲስ አበባ፣ ሆራይዘን ማተሚያ ቤት።

----- ። 1997። የዘጠነኛ ክፍል የተማሪ መፅሃፍ። አዲስ አበባ፣ ሜጋ አሳታሚ ድርጅት።

Allen, W.F. 1983. *Techniques in Teaching Vocabulary*. Oxford: Oxford University Press.

Bernard, S. 1991. Vocabulary Learning and Teaching. In: Cele-Muricial, M.(ed.), *Teaching English of Foreign Language*. Boston Heinle, 290-300.

Bustonel, R. 1994. *Grammar*. Oxford: Oxford University Press.

Carter, R. and McCarthy, M. 1988. *Vocabulary and Language Teaching*. New York: Longman.

Celce-Murcia, M. 1991. *Teaching English as a Second or Foreign Language*. Busto: Heinle.

Collins, W.A. and Stanley, A.K. 1991. *Developmental Psychology, ChildHood and Adolescence*. New York: Macmillan.

- Cooper, J. 1997. *Literacy: Helping Children Construct Meaning*. New York: Houghton Mifflin.
- Cornu, A.M. 1978. The First Step in Vocabulary Teaching. *Modern Language Journal*. 49, 5: 262-272.
- Cumino, M. 1990. The Role of Vocabulary in Foreign Language Teaching. In: Hill, D. and Holden, S. (ed.), *Effective Teaching and Learning*. London: Modern English Publication 15-20.
- Eyraud, K. 2000. The Word Wall Approach: Promoting L2 Vocabulary Learning. *English Teaching Forum* 38, 3:1-11.
- Gairns, R. and S. Redman. 1986. *Working with Words: A Guide to Teaching and Learning Vocabularies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Grant, N. 1989. *Making the Most of Your Text Book*. London: Longman.
- Harmer J. 1991 *The Practice of English Language Teaching*. London: Longman.
- Hittleman, D. 1988. *Developmental Reading, K-8. Teaching from a Whole-Language Perspective*. New York: Mer Hill.
- Hopkins. S.D. 1993. *A Teacher's Guide to Class Room Research*. Buckingham Philadelphia: Oxford University Press.
- Joe, A. 1995. The Value of Retelling Activities to Vocabulary. *Guide Lines. A Periodical for Class Room Language Teaching*. 17, 1:1-8.
- Lado, R. 1964. *Language Teaching*. New York: McGraw Hill.
- Lewis, M. 1993. *The Lexical Approach*. London: Commercial Colour Press.
- Lewis, M. and Hill. J. 1995. *Practical Techniques for Language Teaching*. London: Language Teaching Publication.
- Little, D. 1994. Words and Their Properties: Arguments for a Lexical Approach to Pedagogical Grammar. In Odlin, T.(ed.), *Perspective*

- on *Pedagogical Grammar*. Cambridge: Cambridge University Press. 200-205.
- Maley, A. 1990. The Word's the Thing. In Hill D. and Holden, S. (eds.), *Effective Teaching and Learning*. London: Modern English Publications, 10-14.
- McCarthy, M. 1990. *Vocabulary Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Morgan, J 1986. *Vocabulary*. Oxford: Oxford University Press.
- Naser, R. 1972. *Teaching and Learning English*. London. Longman.
- Nation, I.S.P. 1990. *Teaching and Learning English*. New York. New Bury House.
- Nunan, D. 1998. *Language Teaching Methodology: A Text Book for Language Teachers*. Edinbeorourgh: Pearson.
- Richards, J. 1985. *The Context of Language Teaching*. Cambridge. Cambridge University Press.
- _____. 2001. *Curriculum Development in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rudell, J. and Berman, M. 1989. *Build Your Vocabulary*. London. Language Teaching Publication.
- Simcock, M. 1993. Developing Productive Vocabulary. Using to Ask and Answers Teaching. *Guide Lines. A periodical For Class Room Language Teaching*, 15,2:1-7
- Stieglitz, E. 1983. Practical Approach to Vocabulary Reinforcement. *English Language Teaching Journal*, 1,5: 71- 75.
- Stubbs, M. 2002. *Words and Phrases: Corpus Studies of Lexical Semantics*. New York: Black Well.

- Summers, D. 1988. The Role of Dictionaries in Language Learning. In: Carter, R. and McCarthy, M. (eds.), *Vocabulary and Language Teaching*. New York: Longman. 111-113.
- Taylor, L. 1990. *Teaching and Learning Vocabulary*. London: Prentice Hall.
- _____. 1992. *Vocabulary in Action*. New York: Prentice Hall.
- Ur, P. 1996. *A Course in Language Teaching Practice and Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wallace, M.J. 1982. *Teaching Vocabulary*. London: Edward Arnold.
- West, M. 1963. *Teaching English in Difficult Circumstances*. London: Longmans.
- Widdowson, H. 1989. Proper Words in Proper Places. *ELT News*, 46, 8: 315-328.
- Wilkins, D.A. 1972. *Linguistics in Language Teaching*. London: Edward Arnold.

ሙዳየ ቃላት

ስልት እና መልዮ ልሳን	style and Register
ቋንቋ አልባ ትረካ፣ ድርጊት እና ምልክት ቅቡል	mime, action and gesture
በቤት ዙሪያ	receptive vocabulary
ተደራጅ /ንፅፅራዊ ተቃርኖ	around the house
ተቃርኖ /ንፅፅር/	gradable antonyms
ትርጉም	contrast
አካላዊ ማቅረብ	translation
አቅጣጫዊ ተቃርኖ	realia
እማሬያዊ ፍቺ	directional antonyms
ከታች	denotation
ዘላቂነት	super ordinate
ዝርዝር	consistent
የጥንድ ተቃርኖ	enumeration
የቃላት ተካቶአዊ ግንኙነት	complementary antonyms
የቃላት አብሮነት	hyponyms
የማቅረብ ዘዴ	word collection
የሰውነት አካላት	presentation Technique
የፅሁፍ ጭብጥ መጠቀም	parts of the body
ገለጻ	theme
ግልባጫያዊ ተቃርኖ	explanation
ጥቅል እና ውስን	conversances antonyms
ፍለጋዊ ዘዴ	general and specific
ፍሉቅ ቃላት	discovery
ፍካሬያዊ ፍቺ	productive vocabulary
	connotation

አባሪ 1

የቃላት መማር-ማስተማር ክንውን ምልክታ ማረጋገጫ ቅፅ (ሊስት)

የትምህርት ቤቱ ስም _____

ምልክታ የተካሄደበት የክፍል ምድብ _____ ፈረቃ _____ ክፍለ ጊዜ _____

ሰዓት _____

ቅፁን/ሊስቱን የሚሞላው ባለሙያ ስም _____

ተ.ቁ	የምልክታ መስፈርቶች	5	4	3	2	1
1	ከቃላት ማስተማሪያ መርሆች አንፃር					
	1.1. ዓላማ ስለመያዝ					
	1.2. ቃላቱን ስለመመዘን					
	1.3. በዕለት ዕቅዱ ላይ የቃላት አይነቶችን ለይቶ ስለማስፈራር					
2	ከቃላት ማስተማሪያ ዘዴዎች አንፃር					
	2.1 በዕቅድ ቃላትን ማስተማር					
	2.2 ያለዕቅድ ቃላትን ማስተማር					
	2.3. በአካል በማቅረብ ቃላትን ማስተማር					
	2.4 በስዕል አሰደግፎ ቃላትን ማስተማር					
	2.5 ቋንቋ አልባ፣ ድርጊት እና አካላዊ ምልክት በማቅረብ ቃላትን ማስተማር					
	2.6 በተቃርኖ ቃላት ማስተማር					
	2.7 በተመሳሰሎ ቃላትን ማስተማር					
	2.8 በትርጉም ቃላትን ማስተማር					
	2.9 በዕሁፍ ጭብጥ ቃላትን ማስተማር					
	2.10 ተለዋጭ እና ፈለጣዊ ቃላትን በማስተማር					
	2.11 የቃላት ብያኔ በመስጠት ማስተማር					
	2.12 ቃላት ከቋንቋ ክሂሎች ጋር በማቀናጀት ማስተማር					
	2.13 በገለፃ ቃላትን ማስተማር					
	2.14 ቃላትን ምንባብ በማዘጋጀት ማቅረብ					
	2.15 ቃላትን በመዝገበ ቃላት ማስተማር					
	2.16 ቃላትን በአውድ በማስተማር					
3	የመማሪያ ማስተማሪያ ግብአቶችን አንፃር					
	3.1. በመምህሩ መምሪያ ወይም የተማሪው መፅሃፍ ስለመጠቀም					
	3.2. የግል ማቴሪያል ስለመጠቀም					

አባሪ 2

የፅሁፍ መጠይቅ

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ

ድህረ ምረቃ ትምህርት ቤት

የቋንቋዎች ጥናት ተቋም

የኢትዮጵያ ቋንቋዎች እና ሥነ ፅሁፍ ክፍል ትምህርት

በዘጠነኛ ክፍል መምህራን የሚሞላ የፅሁፍ መጠይቅ

ውድ መምህራን:-

የዚህ ፅሁፍ መጠይቅ አላማ በመቀሌ ከተማ በሚገኙ ክፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አተገባበር ምን እንደሚመስል መረጃ መሠብሰብ ነው። መጠይቁ ሦስት ክፍሎች አሉት። የመጀመሪያው ክፍል መጠይቁን ስለሚሞሉት መምህራን አጠቃላይ መረጃ የሚገልፅ ነው። ሁለተኛው ክፍል ስለ ቃላት ትምህርት የክፍል ውስጥ አቀራረብ አስመልክቶ በአምስት አማራጭ መልሶች ማለትም 5 /በጣም ክፍተኛ/፣ 4 /ከፍተኛ/፣ 3 /መካከለኛ/፣ 2 / ዝቅተኛ/፣ 1 /በጣም ዝቅተኛ/ በማለት መልስ የምትሰጡባቸው ጥያቄዎች ቀርበዋል። በሶስተኛው ክፍል የቀረበው ጥያቄዎች የግል አስተያየትን የሚጠይቁ ናቸው። ስለዚህ ጥናቱ ውጤታማ የሚሆነው የእናንተ ትብብር ሲያገኝ በመሆኑ መጠይቁን በትክክል እንድትሞሉልን በትህትና ይጠየቃሉ። ለሚያደርጉልኝ ትብብር በቅድሚያ ክልብ እናመሰግናለን።

- ማሳሰቢያ 1. መጠይቁ ላይ ስም መጻፍ አያስፈልግም።
- 2. መጠይቁን ከሌላ የሥራ ባልደረባ ጋር ተወካክሮ መሙላት የጥናቱ ውጤት ስለሚያዘባ የተከላከለ ነው።

ክፍል አንድ:- የግል መረጃ መስጫ

የትምህርት ቤቱ ስም -----

የአገልግሎት ዘመን -----

የሥልጠና ሁኔታ ዓቢይ-----

ንዑስ -----

የሚያስተምሩት የክፍል ደረጃ -----

ክፍል ሁለት፡- መመሪያ

የመረጡትን መልስ ከጥያቄዎቹ ትይዩ ባለው ስንጠረዥ ላይ የ(✓) ምልክት በማስቀመጥ ያመልክቱ።

ተ.ቁ	ጥያቄዎች	5	4	3	2	1
1	በዕለት ዕቅዱ ላይ የቃላት ዓይነቶችን እና መጠናቸውን እወስናለሁ					
2	ቃላትን በዕቅድ አስተምራለሁ					
3	ቃላትን ያለ ዕቅድ አስተምራለሁ					
4	ቃላትን በስዕል አስደግፈው አቀርባለሁ					
5	ቃላቱን የሚወክል ቁስ በማቅረብ አስተምራለሁ					
6	በድርጊት እና በአካላዊ ምልክታ ቃላትን አስተምራለሁ					
7	በተቃርኖ እና በተመሳሰሎ ቃላት አቀርባለሁ					
8	በገለፃ ቃላትን አስተምራለሁ					
9	በዝርዝር ቃላትን አቀርባለሁ					
10	በፅሁፍ ጭብጥ ቃላትን አቀርባለሁ					
11	ተለዋጭ እና ፈለጣዊ ቃላትን አስተምራለሁ					
12	ቃላትን ምንባብ በማዘጋጀት አስተምራለሁ					
13	ቃላትን ብያኔ በመስጠት አስተምራለሁ					
14	ቃላትን በመዘገበ ቃላት አቀርባለሁ					
15	ቃላትን ከቋንቋ ክሂሎች ጋር አቀናጅተው አስተምራለሁ					
16	የግል ማቴሪያል በማዘጋጀት ቃላትን አስተምራለሁ					
17	የተማሪ መማሪያ መጽሀፍ ሁልጊዜ እጠቀማለሁ					
18	መርሃ ትምህርቱ ቃላትን ለማስተማር የሚረዱ ዘዴዎችን በሚገባ ይጠቁማል።					

የክፍል ሶስት፡- መመሪያ

ከዚህ በታች በቀረቡት ክፍት ጥያቄዎች ላይ ተገቢ ናቸው የምትሏቸውን መልሶች በግልፅ አስፍሩ!

1. ቃላት በቋንቋ ትምህርት ውስጥ ያላቸው ሚና ምን ያህል ነው ብለው ያምናሉ?

 -----

2. መርሃ ትምህርቱ የቃላት ትምህርት ማስተማሪያ ዘዴዎችን በመጠቀም ረገድ ምን ያህል ነው ይላሉ? -----

-----
 -----

3. የመምህሩ መምሪያ ለክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አተገባበር ያለው ጠቀሜታ ምን ያህል ነው? -----

-----
-----

4. የተማሪዎች መማሪያ መፅሃፍ ለቃላት ትምህርት ምን ያህል እገዛ ያደርጋል? ---

-----

5. በክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርቱን በአግባቡ አንዳይተገብር የሚያደርጉ ተፅዕኖዎች ምን ምን ናቸው? -----

-----

መጠይቁን በመሙላት ላደረጉልኝ ትብብር ክልብ አመሰግናለሁ!

ብሩክታዊት ተስፋይ

አባሪ 3

የፅሁፍ መጠይቅ

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ

ድህረ- ምረቃ ትምህርት ቤት

የቋንቋዎች ጥናት ተቋም

የኢትዮጵያ ቋንቋዎች እና ሥነ ፅሁፍ ክፍለ ትምህርት

በዘጠነኛ ክፍል መምህራን የሚመላ የፅሁፍ መጠይቅ

ውድ ተማሪዎች፡-

የዚህ ፅሁፍ መጠይቅ ዓላማ በመቀሌ ከተማ በሚገኙ ክፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አተገባበር ምን እንደሚመስል መረጃ መሰብሰብ ነው። መጠይቁ ሁለት ሶስት አሉት። የመጀመሪያው ክፍል መጠይቁን ስለሚሞሉት ተማሪዎች አጠቃላይ መረጃ የሚገልፅ ነው። ሁለተኛው ክፍል ስለ ቃላት ትምህርት የክፍል ውስጥ አቀራረብ አስመልክቶ በአምስት አማራጭ መልሶች ማለትም 5/በጣም ክፍተኛ/ 4/ከፍተኛ/ 3 /መካከለኛ/2/ ዝቅተኛ 1/ዝቅተኛ/ በማለት መልስ የምትሰጡባቸው ጥያቄዎች ቀርበዋል። ስለዚህ ጥናቱ ውጤታማ የሚሆነው የእናንተ ትብብር ሲያገኝ በመሆኑ መጠይቁን በትክክል እንድትሞሉልን በትህትና ይጠየቃሉ። ለሚያደርጉልን ትብብር በቅድሚያ ክልብ እናመሰግናለን።

ማሳሰቢያ፡- 1. በመጠይቁ ላይ ስም መጻፍ አያስፈልግም

2. መጠይቁን ከጓደኛ ጋር በመወያየት መሙላት የመርጃውን ውጤት ስለሚያዛባ የተከለከለ ነው።

ክፍል አንድ፡- የግል መረጃ መስጫ

የትምህርት ቤቱ ስም፡- .....

እድሜ .....
.....

ፆታ .....
.....

የክፍል ምድብ .....
.....

ክፍል ሁለት:- መመሪያ

የመረጡትን መልስ ከሰንጠረዥ ትይዩ ላይ ባለው ቦታ የ (✓) ምልክት ያድርጉ።

ተ.ቁ	ጥያቄዎች	5	4	3	2	1
1	መምህራችሁ ቃላትን ተዘጋጅተው በመምጣት ቃላትን ያስተምሯችኋል።					
2	አብዛኛውን ጊዜ መምህራችሁ ከመማሪያ መፅሃፋችሁ ቃላትን ያስተምራሉ።					
3	መምህሩ ከራሳቸው የግል ማቴሪያል ቃላትን ያቀርቡላችኋል።					
4	የቃላትን ትምህርትን መምህሩ በድንገት ያስተምሯችኋል።					
5	ቃላትን በስዕል አስደግፈው ያቀርቡላችኋል።					
6	በአካላዊ እንቅስቃሴ የቃላትን ፍቺ ትማራላችሁ ።					
7	በተቃራኒ እና በተመሳሰሉ ቃላትን ትማራላችሁ ።					
8	ተለዋጭ እና ፈሊጣዊ ቃላትን ትማራላችሁ ።					
9	ቃላትን በአውዳዊ አገባብ ይቀርቡላችኋል ።					
10	የቃላትን ፍቺ ከመዘገብ ቃላት እንድትፈልጉ ትደረጋላችሁ።					
11	ቃላትን ከምንባብ ላይ ባላቸው ፍቺ ትማራላችሁ ።					
12	የቃላት ፍቺ በተለያዩ ገለጻዎች መምህሩ ያቀርቡላችኋል ።					
14	ቃላት በዓረፍተ ነገር ባላቸው አገባብ ትምህርቱ ይቀርብላችኋል።					
16	የቃላት እማራያዊ እና ፍካሬያዊ ፍቺ በአውድ ይቀርብላችኋል ።					
17	የቃላቱ ፍቺ በትግርኛ ቋንቋ ይቀርብላችኋል።					
18	ብያኔ በመሰጠት (ምን ተብሎ ይጠራል) በሚል መልክ ቃላትን ትማራላችሁ።					

ክፍል ሶስት

ቀጥሎ ለቀረቡት ጥያቄዎች ተገቢ ናቸው የምትሏቸውን ጥያቄዎች በትክክል አስፍሩ!

1. በክፍል ውስጥ ቃላትን በምትማሩበት ጊዜ የሚገጥሙአቸው ችግሮች ምን ምን ናቸው-----
-----
2. ሌላ ተጨማሪ አስተያየት ካለ -----

መጠይቁን በመሙላት ላደረጉልኝ ትብብር ከልብ አመሠግናለሁ።
ብሩክታዊት ተስፋይ

አባሪ 4

የትምህርት ቤቱ ስም	አብዮት ክፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት
ምልክታ የተካሄደበት ቀን	20/8/2001 ዓ.ም
ፈፊቃ	ጧት
ክፍለ ጊዜ	3ኛ
የክፍል ቁጥር	9 ⁷
የማቴርያል ሁኔታ	መማሪያ መፅሐፍ
የትምህርት ርዕስ	የስንኝ ቋጠሮ

ምልክታ 4.1

በመጀመሪያ መምህር፣ ክፍል ውስጥ በመግባት በጥቁር ሰሌዳው ላይ “በስንኝ ቋጠሮ” የሚለውን ርዕስ እና የዕለቱን የቋንቋ ትምህርት ዓላማ “የቃላት አውዳዊ ፍቺ” በማለት አስፈሩ። በማስከተል ተማሪዎች በመማሪያ መፅሃፋቸው ውስጥ ከገፅ መቶ ሰላሳ ሶስት እስከ መቶ ሰላሳ አራት አንዲያወጡ ተደረጉ መምህርም እየዘሩ ተማሪዎቹ መፅሃፍ መጀዛቸውንና ገፁን ማግኘታቸውን አረጋገጡ። ሁሉም ገፁን እንዳወጡ ሲጠየቁ ተማሪዎች “አውጥተናል” በማለት መለሱ። መምህርም ተማሪዎች ግጥሙን በለሆሳስ እንዲያነቡ አዘዟቸው። ተማሪዎችም ማንበብ ጀመሩ። በዚህን ጊዜ መምህር ከምንባቡ ላይ “አቀናጅቶ፣ ሲፈነዳ፣ ሲንደላቀቅ...” የሚሉትን ቃላት አወጡ።

ተማሪዎች አንብበው መጨረሻቸውን ካረጋገጡ በኋላ የእነዚህን ቃላት ፍቺ ያለ አውዳዊ እንዲገመቱ ቅድሚያ እድል ሰጧቸው። መምህር “አውዳዊ ፍቺ ከማየታችን በፊት እነዚህ ቃላት በቁማቸው ምን ፍቺ ይሰጣሉ? ሞክሩ!” በማለት ተናገሩ። ተማሪዎችም መልሶቻቸውን ሞክሩ። ከዚያ በኋላ መምህር “አሁን የሰጠነው ፍቺ ከአውዳዊ ፍቺ ውጪ ነው። ከግጥሙ ጋር ባለው አገባብ ደግሞ እነዚህ ፍቺ ምን እንደሚሰጡ እንመልከት!” አሉ። አስከትለው መምህር ራሷቸው ግጥሙን ለተማሪዎች ካነበቡ በኋላ አንድ ወንድ እና አንድ ሴት ተማሪ በማስነሳት ግጥሙን እንዲያነቡ አደረጉ። ቀጥሎ መምህር ጥቁር ሰሌዳ ላይ የሚከተለውን ስንኝ አስፍሩ።

ሀ. ሀብታም ሲንደላቀቅ ድሃ ሲሸማቀቅ

ለ. ፈሪ አንገት ሲደፋ ጀግና ሲፈነድቅ

በእነዚህ ዓረፍተ ነገሮች ውስጥ ተቃራኒ ሃሳብ እንዳላቸውና እነዚህ ተቃራኒ ቃላት ፍቺ ትርጉም ምን እንደሆነ መምህር ተማሪዎች ከጠየቁ በኋላ የራሳቸው የሆነ ማብራሪያ አየሰጡ ገለጻ አደረጉ። አንድ ሰው ሃሳቡ ሲሳካለት የሚሰማው ስሜት ወይም ደስታ

መፈንደቅ አንደሆነ ማብራሪያ ሰጠ። መምህራ ከግጥሙ ውስጥ የሚገኙትን ስንኞች እያወጡ ቃላቱን ለይቶ በማውጣት እና ከስራቸው በማስመር ተማሪዎች በግጥሙ ውስጥ ባለው አገባብ ፍቺ እንዲሰጡ አድርጉ። በመጨረሻም መልመኛ አንድን ከሀ አስከ ሠ አንዲሰሩ የክፍል ሥራ በመስጠት የዕለቱን ትምህርት አጠናቀቁ።

ምልከታ 4.2

የትምህርት ቤቱ ስም	አይደር ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት
ምልከታ የተካሄደበት ቀን	21/8/2000 ዓ.ም
ፈረቃ	ጧት
ክፍለ ጊዜ	3ኛ
የክፍል ቁጥር	ፆ
የማቴርያል ሁኔታ	መማሪያ መፅሐፍ
የትምህርት ርዕስ	የቃላት አጠቃቀም

በመጀመሪያ መምህሩ ጥቁር ሰሌዳ ላይ “አማርኛ፣ ክፍል አንድ በማለት ከፃፉ በኋላ ባለፈው ክፍለ ጊዜ የቃላት አጠቃቀምን እንዳስተማሩ ተማሪዎችን እንዲያስታወሱ አደረጉ። ቀጥሎም ከተማሯቸው ውስጥ እንዲያስታወሱ ተማሪዎችን ጠየቁ። እንዲህ በማለትም ምሳሌ ሰጡ። “አንድ ሰው በጦርነት ሊሆን ይችላል በተለያዩ መልኩ አካሉን ቢያጣ ቆማጣ ከሚባል ምን ቢባል ይሻላል?” በማለት በጥቁር ሰሌዳ ላይ አሰፈሩ።

ተማሪዎቹም እጅ በማውጣት ላንዱ እድል ከተሰጠ በኋላ “አካል ጉዳተኛ ተብሎ ቢጠራ የተሻለ ነው።” በማለት መለሱ። በተመሳሳይ መልኩ መምህሩ የሚከተሉትን ምሳሌዎች በማውጣት የቃላት አጠቃቀምን አስተማሩ።

- ሀ. ደንቆሮ፡ መሰማት የተሳናቸው
- ለ. እውር ፡ ማየት የተሳነው
- ሐ. ገረድ ፡ ሠራተኛ

መምህሩ እነዚህ ቃላትን ከሀብረተሰቡ ጋር በተግባር ሂደት ውስጥ ስርዓት ባለው መልኩ ተግባር ላይ ከልዋሉ ግጭት እንደሚፈጥሩ አሳስቡ። በመቀጠል ከቃላት አጠቃቀም ከወጡ በኋላ ወደ እለቱ ትምህርት በማለፍ «ደረሰ» ለሚለው ቃል የተለያዩ አረፍተ ነገር ውስጥ ማስገባት በርካታ ፍቺ ሊገኝ እንደሚችል ተማሪዎቻቸውን በማሳተፍ ማስተማር ጀመሩ።

- ሀ. አቤል ትላንትና ከቤቱ ደረሰ ። መጣ

ሰ. አበበ መፅሃፍ ደረሰ :: ፻፩

ሐ. ልጁ ሃዘን ቤት ደረሰ :: አስተዛዘነ

መ. ሀጎስ ለአቅመ አዳም ደረሰ :: ጎረመሰ

ሠ. ዮርዳኖስ ዘጠነኛ ክፍል ደረሰች :: ወደ 9ኛ ክፍል ተሸጋገረች።

ረ. አዝመራው ለመታጨድ ደረሰ :: ቀረበ

ሰ. ዳንኤል ወደ ውጭ ለመሄድ አዲስ አበባ ደረሰ :: ገባ

መምህሩም «አዚህ ጋ እግረ መንገድ መታወቅ ያለበት አንድ ቃል ሰባት ፍቺ ወይም ከዚያ በላይ እንደሚችል ነው የሚያሳዩን።» አሉ። አክለውም “አንድ ሰው የዚህ ቃል ፍቺ ምንድን ነው? ሲላችሁ በዓረፍተ ነገር ፍቺ ውስጥ በማስገባት ነው ትክክለኛ ፍቺውን ማወቅ የምትችሉት” ብለው ስለ አውዳዊ አገባብ ማብራርያ ሰጡ። በመጨረሻም መምህሩ በገፅ መቶ ሠላሳ ሰባት የስንኝ ቋጠሮ የሚለውን ምንባብ እንዲያወጡ እና ከስሩ ያለውን መልመጃ በጥቁር ሰሌዳው ላይ በማስፈር ተደናቅፎ፣ ሲካካብ፣ ሲሞላቀቅ ለሚሉት ተኪ ቃላት እንዲፈልጉላቸው የክፍል ስራ ለተማሪዎች ሰጥተው የዕለቱን ትምህርት አጠናቀቁ።

ምልከታ 4.3

የትምህርት ቤቱ ስም	ሃወልተ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት
ምልከታ የተሄደበት ቀን	21/8/2001 ዓ.ም
ፈረቃ	ጧት
ክፍለ ጊዜ	5ኛ
የክፍል ቁጥር	9
የማቴርያል ሁኔታ	የመማሪያ መፅሃፍ
የትምህርቱ ርዕስ	የስንኝ ቋጠሮ

መምህሩ ተማሪዎችን ሰላምታ ካቀረቡላቸው በኋላ በጥቁር ሰሌዳ ላይ የእለቱን ቀን፣ የአማርኛ ትምህርት እና የዕለቱን ርዕስ “የስንኝ ቋጠሮ” በማለት ጥቁር ሰሌዳ ላይ ፻፩። ከዚያም በኋላ ሰባት ደቂቃ ግጥሙን በለሆላስ እንዲያነቡ ካደረጉ በኋላ አንድ ተማሪ ወጥቶ ግጥሙን እንዲያነብ አደረገ። ከዚያም በመቀጠል ተማሪዎች ከምንባቡ ላይ የሚከብዷቸውን ቃል እንዲጠይቁ በማድረግ በጥቁር ሰሌዳ ላይ አሰፈሩ። መምህሩ ተማሪዎችን ቃላቶቹን በግጥሙ ላይ ባላቸው አገባብያዊ ፍቺ ወይም ከአውዳዊ ፍቺ እንዲመልሱ አደረገ። ተማሪዎቹ ከግጥሙ ላይ በማውጣት ካነሷቸው ጥያቄዎች ውስጥ የተወሰኑት የሚከተሉት ነበሩ።

ሀ. አሉባልታ : ለ አይሎ : ሐ ሮሮ :

መምህራንም “ሃሜት፣ ልቆ፣ ብሶት” በማለት በተከታታይ መልሳቸውን ካሰፈሩ በኋላ በዚህ ግጥም ስር የሚገኘውን መልመጃ በጥቁር ሰሌዳ ላይ በማስፈር መልስ እንዲያገኘላቸው የክፍል ስራ ሰጠ። መልመጃውም የሚከተለው ነበር።

የክፍል ሥራ

ለሚከተሉት ቃሎች በግጥሙ መሠረት አገባቢያዊ ፍቺ ሰጡ።

ሀ አንጥሮ ለ ተሸርሽሮ ...

ምልክታ 4.4

የትምህርት ቤቱ ስም

አይደር ሁለተኛ ከፍተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት

የምልክታ የተካሄደበት ቀን

21/8/20001 ዓ.ም

ፈረቃ

ከሰዓት

ክፍለ ጊዜ

ገኛ

የክፍል ቁጥር

ፆ

የማቴርያል ሁኔታ

መማሪያ መዕሀፍ

የትምህርቱ ርዕስ

የሰንኝ ቋጠሮ

መምህራ ለተማሪዎቻቸው ሰላምታ ሲያቀርቡ ተማሪዎችም መልስ ሰጡ። በመቀጠል መምህራ በጥቁር ሰሌዳ ላይ እንደ ሌሎቹ መምህራን “አማርኛ፣ በሰንኝ ቋጠሮ” በማለት አሰፈሩ። አንዲት ሴት ተማሪ በማሰወጣት ምንባቡ እንዲነበብ ካደረጉ በኋላ የዕለቱ አላማ የቃላት ትምህርት እንደሆነ ግጥም ቃላትን እንደሚመርጥ እና እነዚህ ቃላት በግጥሙ ላይ ያላቸው ፍቺ ምን እንደሚመስል ለማስረዳት ምክሩ። በግጥሙ ስር ያለውን መልመጃም በጥቁር ሰሌዳ ላይ እንደሚከተለው አሰፈሩ።

ሀ. ተስፋ : ለ. ሽቅብ : ሐ. አየለ :

እነዚህን ቃላት ትዝታ፣ ወደ ላይ፣ በረታ” በማለት በተከታታይ ምላሽ እንዲሰጡ አደረጉ መምህራ ተማሪዎቹን መሃል መሃል ላይ እንዲሞክሩ ያበረታታሉ። “ጥሩ ነው፣ ጥሩ ሙከራ፣ ጎበዞች” በማለት ሲናገሩ ይስተዋላሉ። “ተነቃንቆ፣ አዋቅሮ፣ ሲካካብ ለሚሉት ቃል ከግጥሙ ላይ ተኪ የሆኑ ቃላትን ፈልጉ!” በማለት ተማሪዎቻቸውን አዘዙ። ተማሪዎችም “ተሰናክሎ፣ ተቀናጅቶ፣ ድንጋይ በድንጋይ ላይ ሲደራረብ” በማለት በተለያዩ ማብራርያዎች የቃላቱን ፍቺ ለመሰጠት ሞክሩ በማስከተል ቀድሞ ከተማሩት የተኪ ቃል ፍቺ ሌላ ሁለት ቃላትን በመውሰድ አገባቢያዊ ፍቺ በግጥሙ ላይ ምን ይመስላል በማለት የሚከተሉትን ቃላት አሰፈሩ።

ሀ. ሮሮ

ለ. ሰደራ

ሮሮ ለሚለው ቃል ፍቺ መስጠት ሲያስችሏቸው “ተማሪዎቹ መምህሩ በሰአት ባለመግባቱ ሮሮ አሰሙ ሲል ምን ማለት ነው?” ብለው መምህሩ ለተማሪዎቻቸው ጥያቄ ሲያቀርቡ ተማሪዎቹም “ጨኸት፣ ረብሻ...” ለማለት ሞከሩ። ሆኖም መምህሩ በማረም መልሱ “ብሶት” እንደሆነ አስረዷቸው። “ሰደራ” የሚለውን ቃል ከግጥሙ ላይ ባለው አገባብ ተነስተው በስንኝ ሰደራ ማለት መደርደር እንደሆነ እርማት ሰጡ። በመጨረሻም ተማሪዎቹ የተቀሩትን የቤት ስራ እንዲሰሩ በማዘዝ ተሰናበቱ።

የትምህርት ቤቱ ስም	አይደር ሁለተኛ ክፍተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት
የምልክታ የተካሄደበት ቀን	21/8/20001 ዓ.ም
ፈረቃ	ከሰዓት
ክፍለ ጊዜ	8ኛ
የክፍል ቁጥር	9 ⁷
የማቴርያል ሁኔታ	መማሪያ መጽሐፍ
የትምህርቱ ርዕስ	የቃላት አጠቃቀም

ምልክታ 4.5

መምህሩ ወደ ክፍል በመግባት በቀጥታ ተማሪዎቹ ባለፈው ክፍለ ጊዜ ስለ ቃላት አጠቃቀም እንደ ተማሩ ለማስታወስ ሞከሩ። ከነዚህ ቃላት ውስጥ ተማሪዎቹ እንዲያስታውሱ አደረጉ። ተማሪዎቹም የሚከተሉትን ሞከሩ።

ሀ. ደንቆሮ   ለ. ገረድ   ሐ. እውር

መልሳቸውንም “መስማት የተሳናቸው፣ ሰራተኛ፣ ማየት የተሳነው እንደሆነ ጥቁር ሰሌዳው ላይ አሰፈሩ።

እነዚህ ቃላት ማለትም “ደንቆሮ፣ ረገድ፣ እውር” የሚሉት አፀያፊ ቃላት እንደሆኑና ከህብረተሰቡ ጋር የማያስማሙ፣ ከባህሉ ጋር የማይሄዱ፣ ሊያግቡ የማይችሉ እንደሆኑ፣ እነዚህን መሠል ቃላቶች በማስወገድ በመልሱ ላይ የተዘረዘሩትና ከማህብረሰቡ ጋር ሊያግቡ የሚችሉ ቃላትን መምረጥ እንደሚገባ ጠቀሱ።

በማስከተል ተማሪዎች እየተነሱ የስንኝ ቋጠሮ የሚለውን ግጥም እንዲያነቡ ተደረጉ። ሁለት ወንድ ተማሪዎችም በተማሪዎች ፊት በመውጣት አነበቡ። መምህሩ ግጥሙ ሊያስተምር ወይም ሊያስተላልፈው የፈለገው ነበር ምን እንደሆነ ጠየቁ። አንድ ተማሪም

“በደንብ መስራት እንዳለብን በማለት መለስ። መምህሩ ወዲያውኑ በግጥም ሰውን ማስደሰት እንደሚቻል፣ ግጥም የሚያስደስተው ደግሞ ከሚጠቀመው ቃል እንደሆነ ለማስረዳት ሞክሩ። ቀጥሎ በመማሪ መፅሃፉን ላይ ያለው መልመጃ በማውጣት ለሚከተሉት አባባሎች ከግጥሙ ላይ ተመሳሳይ ቃላት ፈልጉላቸው ከሚለው ውስጥ የአንዱን ምሳሌ መልስ ለመስጠት ሞክሩ። የሰጡት ምሳሌ “ተነቃንቆ” ለሚለው “ተወራጭቶ” ማለት እንደሚቻል የሚጠቁም ነበር። የተቀሩት በደብተራቸው ላይ እንዲሞክሩ ካደረጉ በኋላ እጃቸውን እያወጡ መልስ እንዲሰጡ አደረጉ። የቀረቡት የቃላት ጥያቄዎች “ሲካካብ፣ ንሮ፣ ሲያሻቅብ” የሚሉ ነበር። ሆኖም መምህሩ ተማሪዎቻቸውን መልስ እንዲሰጡ ቢያደርጉም ምንም ዓይነት እርማት ሳይሰጡ ወደ ቀጣዩ ሥራ ሲሻገሩ ተስተውለዋል። በመጨረሻም መምህሩ የተቀሩትን እቤታቸው ሄደው እንዲሰሯቸው አዘው ተማሪዎቻቸውን ተሰናበቱ።

ምልክታ 4.6

የትምህርት ቤቱ ስም

አይደር ሁለተኛ ከፍተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት

ምልክተ የተካሄደባቸው ቀን

21/8/2001 ዓ.ም

ፈረቃ

ከሰዓት

ክፍለ ጊዜ

11ኛ

የክፍሉ ቁጥር

ፊ

የማቴርያል ሁኔታ

መማሪያ መፅሃፍ

የትምህርቱ ርዕስ

የቃላት አጠቃቀም

መምህሯ ክፍል ውስጥ ገብተው በኋላ ሰላምታ ለተማሪዎቻቸው ካቀረቡ በኋላ የቀደመው ክፍለ ጊዜ ትምህርት ምን እንደነበር ተማሪዎቻቸውን እንዲያስታውስ አደረጉ። ተማሪዎች የቃላት አጠቃቀምን እንደተማሩ ምላሽ ሰጡ። መምህሯ ከተማሯቸው ውስጥ የተወሰኑትን ምሳሌ እንዲሰጡላቸው ተማሪዎቻቸውን አበረታቱ በተማሪዎችም “እብድ ፣ ደንቆር፣ እውር፣ ደደብ” የሚሉትን ቃላት ዘረዘሩ።

እነዚህን ቃላት በቀጥታ በማህበረሰቡ ተግባራት ላይ ብንጠቀምባቸው ሊያስቆጡ እና ሊያናድዱ ስለሚችሉ ቃላትን መርጦ በተግባራት ላይ መጠቀም እንደሚያስፈልግ ተናገሩ። በማስከተል ወደ ዕለቱ ትምህርት በማምራት “የስንኝ ቋጠሮ” የሚለውን ግጥም ከመፅሃፋቸው ላይ እንዲያነቡ ተማሪዎቻቸውን አዘዙ። በማስከተል ሁለት ተማሪዎች

እንዲያነቡ አደረጉ። ተማሪዎች እያነበቡ መምህራን ጥቁር ሰሌዳ ላይ የሚከተሉትን ጥያቄዎች ባሩ።

ከሚከተሉት አባባሎች ተመሳሳይ ፍቺ ያላቸውን ቃሎች ከግጥሙ ላይ ለይታችሁ

አውጡ

ሀ. ተነቃንቆ	መ. ሲዳራ
ለ. አዋቅሮ	ሠ. ፈርጥ
ሐ. ሲሞላቀቅ	

ምሳሌዎቹን መሠረት በማድረግ ተማሪዎች በጥንድ እና በቡድን ሆነው ሲሞክሩ መምህራን እየዘሩ ያልገባቸው ጉዳይ ላይ ገለጻ ሰጡ። ተማሪዎች የእነዚህ ቃላት ፍቺዎችን በግጥሙ ላይ ባላቸው መልስ እንዲሰጡባቸው ሙከራ ተደረገ። መምህራንም የራሷን ማብራሪያ በተማሪዎቹ መልስ ላይ ከሰጡ በኋላ የተቀሩትን የቤት ሥራ በመስጠት ተማሪዎቻቸውን ተሠናበቱ።

ምልከታ 4.7

የትምህርት ቤቱ ስም:	ወልደ ንጉስ አንደኛና ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት
ምልከታ የተካሄደበት ቀን	24/08/2001 ዓ.ም
ፈረቃ	ጧት
ክፍለ ጊዜ	2ኛ
የክፍል ቁጥር	9'
የማቴርያል ሁኔታ	መማሪያ መፅሃፍ
የትምህርቱ ርዕስ:	የጎበጠ ቤት

መምህሩ እንደተለመደው ለተማሪዎቻቸው የመግቢያ ሰላምታ አቅርበው ተማሪዎች መልስ ከተሰጣቸው በኋላ ያለፈው ክፍለ ጊዜ ምንባብ “የቴድሮስ እንባ” እንደነበርና አሁን ደግሞ “የጎበጠ ቤት” የሚለውን ምንባብ አውጥተው እንዲያነቡ ተማሪዎቻቸውን አዘዙ። መምህሩ እየዘሩ ተማሪዎቻቸው መማሪያ መፅሃፉን መያዛቸውን እና አለመያዛቸውን ማጣራት ጀመሩ። ከሰባት ደቂቃ በኋላ ማንበባቸውን በመጠየቅ ካረጋገጡ በኋላ በምንባቡ ውስጥ አዳዲስ ቃላት ካሉ ተማሪዎች መጠየቅ እንደሚችሉ ተናገሩ። በማስከተል የቃላት ፍቺ መዝገብ ቃላዊ ማለትም አንድ ፍቺ ብያሌያላቸው እና በርካታ ፍቺ ያላቸው ተብለው እንደሚከፈሉ ተማሪዎቻቸውን አስተማሩ። አሁን ባለው ምንባብ ስር ያሉ የቃላት ተመሳሳይ ፍቺ ተማሪዎቻቸው ከመፈለጋቸው በፊት የቃላት ተመሳሰሎአዊ ፍቺ መቶ በመቶ እንዳልሆነ ነገር ግን ተቀራራቢ ፍቺ እንዳላቸው ማብራሪያ ሰጡ።

ቀጥሎ መምህሩ ተማሪዎቻቸው ደብተራቸውን እንዲያወጡና ቀጥሎ ያሉትን ቃላት በደብተራቸው ላይ በቃል እየተናገሩ አገኟቸው።

- ሀ. ቀጨ መ. ጫጨ
- ለ. ሰየ ሠ. እማኝ
- ሐ. ደረሰ ረ. አማኝ

እነዚህን ቃላት በዓረፍተ ነገር ውስጥ በማስገባት ተመሳሳይ ቃል አንዲፈልጉላቸው ተማሪዎቹን አዘዙ። ተማሪዎቹም ሞክረው በተራቸው ለመምህራቸው መልሶቻቸውን መስጠት ጀመሩ። መምህሩም መልሶቻቸውን ካዳመጡ በኋላ ያሉትን ቃላት በራሳቸው ዓረፍተ ነገር ውስጥ በማስገባት ተማሪዎች ትክክለኛ መልስ እንዲያገኙ አደረጉ።

- ምሳሌ ሀ በየነች አዲስ ነጠላዋን ቋጬች። መለሰች
 ሃሳቡን ባጭሩ ቋጬ። አሳጠረ፣ ደመደመ፣ ፈፀመ፣ ለነገሩ እልባት ሰጠ።
- ለ ከበደ መፅሃፍ ደረሰ። ገፈ
 ሰብሱ ለመታጨድ ደረሰ ። ጎበራ፣ በሰለ፣ አሸተ
 ሰውየው ከቦታው ደረሰ ። መጣ
- ሐ ሰውየው የጌታ አማኝ ነው። ተከታይ
 ሰውየው እኔ በሌለሁበት አማኝ ። ስሜን አነሳኝ።

በመጨረሻም መምህሩ ለሁሉም ቃላት በዚህ መልክ መልስ ከሰጡ በኋላ የእነዚህ ቃላት ተቃራኒያቸውንም ፈልገው እንዲያመጡ የቤት ስራ ሰጥቷቸው ተሰናበቱ።

ምልከታ 4.8

የትምህርት ቤቱ ስም፡-	ወልደ ንጉስ አንደኛና ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት
ምልከታ የተካሄደበት ቀን	24/08/2001 ዓ.ም
ፈረቃ	ጧት
ክፍለ ጊዜ	4ኛ
የክፍል ቁጥር	9
የማቴርያል ሁኔታ	መማሪያ መፅሃፍ
የትምህርቱ ርዕስ	የቃላት አውዳዊ ፍቺ

መምህሩ ወደ ክፍል በመግባት ስላለፈው ክፍለ ጊዜ ትምህርት ርዕስ ተማሪዎቻቸውን እንዳስታወሱ አደረጉ። «ባለፈው ክፍለ ጊዜ ቃላት በማጥበቅ እና በማላላት፣ ያላቸውን ፍቺ እንደሚለዋወጡ ተነጋግረናል፤ ዛሬ ደግሞ የምንማረው ቃላት በአውዳዊ አገባባቸው ስለሚሰጡት የተለያዩ ፍቺ ይሆናል።» ለማለት ተናገሩ በምሳሌነትም የሚከተሉትን ቃላት ሰጡ። ተማሪዎቻቸውን አውዳዊ ፍቺ ምን ማለት እንደሆነ ማብራሪያ ከሰጡ

በኋላ በምሳሌነት “ፈታ” የሚለውን ቃል በመውሰድ በዓረፍተ ነገር ያለውን ፍቺ ለማሳየት ሞክሩ።

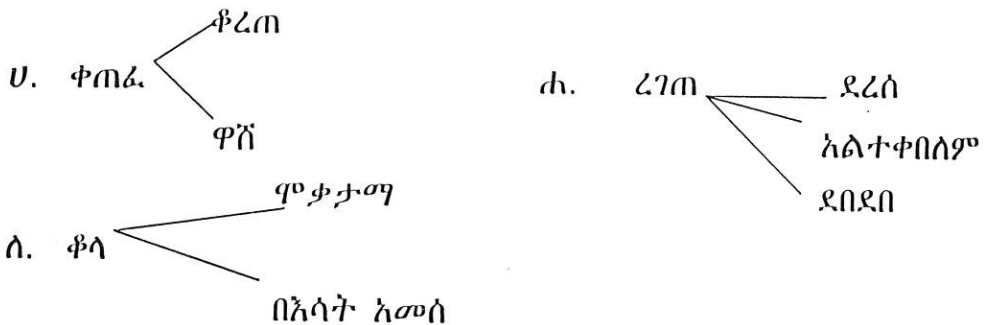
- ሀ. ገመዱን ፈታ። አላላ
- ለ. ሰውየው ሚስቱን ፈታ ። ከሚስቱ ጋር ተለያየ
- ሐ. ሰውየው ውሻውን ፈታ ። ለቀቀው
- መ. ሰውየው ህልሙን ፈታ። ነገረ
- ሠ. አስተባባሪው የተማሪዎችን ችግር ፈታ። መፍትሄ ሰጠ

መምህራን የቃላት አወዳዊ ፍቺ ቃላት በዓረፍተ ነገር የሚሰጡት በርካታ ፍቺዎችን የማያሳይ መሆኑን ካስረዱ በኋላ ለሚከተሉት ቃላት በተመሳሳይ መልኩ በዓረፍተ ነገር እያስገቡ ፍቺአቸውን እንዲፈልጉላቸው የክፍል ስራ ሰጡ።

ሀ. ቀጠፈ	ሐ. ከዳ
ለ. ቆላ	መ. ረገጠ

ከትንሽ ደቂቃዎች በኋላ ፈጥነው መልሶቻቸውን የሰሩ ተማሪዎችን ደብተር እየዞሩ ካረሙ በኋላ መልሶቻቸውን በህብረት ከተማሪዎቻቸው ጋር በመወያየት በጥቁር ሰሌዳ ላይ በሚከተለው መልኩ አሰፈሩ።

ምሳሌ

ተማሪዎች በዓረፍተ ነገር ያቀረቡት መምህራን በአጭር መልክ ከላይ እንደታየው አሰፈሩ። ተማሪዎቹ ከሰጧቸው አረፍተ ነገር ውስጥ «ሰውየው አበባውን ቀጠፈ፣ ሰውየው ቀጣፊ ነው፣ ሃገሩ ቆላ ነው፣ ከበደ ቆሎ ቆላ፣ አበበ የሃገሩን ምድር ረገጠ፣ አበበ የፍርድ ቤቱን ሃሳብ ረገጠ ወጣ» የሚሉት ይገኙበታል።

በመጨረሻም መምህራን አወዳዊ ፍቺ ሲባል ምን ማለት እንደሆነ እንደገባቸው እና እንዳልገባቸው ለመረዳት ተማሪዎቻቸውን መልስ እንዲሰጡ ካደረጉ በኋላ የዕለቱን ትምህርት አጠናቀቁ።

ማረጋገጫ

እኔ ከዚህ በታች የፈረምኩት ተማሪ ይህ ጥናት የራሴ ሥራና በጥናቱ ውስጥ የተጠቀምኩባቸው ጽሑፎች ምንጮች በሙሉ በትክክል የጠቀስኩ መሆኔን አረጋግጣለሁ።

ስም ብርሃኑ ተነፋይ

ፊርማ

ቀን 06-11-2001 ዓ.ም.

አድራሻ፡- አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነ-ጽሑፍ ክፍል፣ አዲስ አበባ